

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO

TEISĖS FAKULTETO

VERSLO TEISĖS KATEDRA

IRMA PUKENYTĖ
VERSLO TEISĖS PROGRAMA

MAŽOJI BENDRIJA: SAMPRATA IR TEISINIO REGLAMENTAVIMO YPATUMAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas - Doc. dr. Virginijus Bitė

.....

Vilnius, 2014

TURINYS

ĮVADAS	3
1. MAŽOSIOS BENDRIJOS TEISINIO REGLAMENTAVIMO KILMĖ	8
2. MAŽOSIOS BENDRIJOS SAMPRATA	12
3. MAŽOSIOS BENDRIJOS TEISINIO REGLAMENTAVIMO YPATUMAI: LYGINAMOJI ANALIZĖ SU KITOMIS VERSLO ORGANIZAVIMO FORMOMIS	20
3.1. Asmeninėmis savybėmis grįsto bendradarbiavimo principas	20
3.2. Mažosios bendrijos narių ribotos atsakomybės doktrina	25
3.3. Mažosios bendrijos kapitalo ypatumai	33
3.4. Mažosios bendrijos valdymo organų struktūros ypatumai	43
4. MAŽOSIOS BENDRIJOS TEISINĖS FORMOS ĮTVIRTINIMO TIKSLINGUMAS IR VIETA LIETUVOS ĮMONIŲ TEISĖS SISTEMOJE	50
IŠVADOS.....	53
PASIŪLYMAI.....	55
LITERATŪRA.....	56
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	62
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	63
PRIEDAI.....	64

IVADAS

Tiriamąo darbo problema. Šiandieniniame įmonių teisės reguliavime tiek Europos Sąjungos (toliau – ES), tiek pasauliniu lygiu yra pastebimas poreikis modernizuoti verslo organizavimo formas, atsižvelgiant į smulkaus bei vidutinio verslo reikšmę kiekvienos valstybės ir bendros pasaulio ekonomikos augimui. Šių dienų verslo aplinkos lūkesčių nebeatitinka tradicinis verslo organizavimo formų (neribotos atsakomybės partnerystės bei ribotos atsakomybės bendrovės) teisinio reguliavimo įtvirtinimas, kas skatina naujų - hibridinių formų kūrimą derinant skirtingų verslo organizavimo formų požymius, pavyzdžiui, ribotos atsakomybės instituto taikymą partnerystės formai arba keičiant tradicinį požiūrį į tam tikrus institutus, pavyzdžiui, modernizuojant kapitalo koncepciją bendrovėse. Naujų formų kūrimo tendencija neaplenkė ir Lietuvos įmonių teisės, mat, dar 2012 m. buvo pripažinta ir įteisinta nauja verslo vystymo forma - mažoji bendrija. Nepaisant mažosios bendrijos privalumų, antai, minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimo netaikymo, ribotos dalyvių atsakomybės įtvirtinimo, supaprastintos valdymo organų struktūros ir kita, praktikoje kyla tam tikrų probleminių klausimų. Pirma, partnerystės ir bendrovės požymių derinimo būdu sukurta mažoji bendrija kelia teisinį neapibrėžtumą dėl šios naujos formos vietos kitų verslo organizavimo formų kontekste. Kyla klausimas, ar mažoji bendrija yra partnerystės porūšis, bendrovės porūšis ar atskiras teisinis institutas Lietuvos įmonių teisėje. Šių klausimų neištyrimas ateityje keltų teisinį neaiškumą, kurių verslo vystymo formų (partnerystės ar bendrovės) koncepcijų pamatinius principus reikėtų taikyti aiškinant tam tikrus mažųjų bendrijų reguliavimo aspektus. Antra, kyla klausimas dėl pačios mažosios bendrijos teisinės formos įtvirtinimo tikslingumo. Į pastarąjį klausimą svarbu atsakyti, siekiant įvertinti ar Lietuvos įmonių teisės sistema yra efektyvi ir veiksminga. Priešingu atveju, naujos verslo vystymo formos įtvirtinimas gali lemti perteklinį, teisinį netikrumą kuriantį reguliavimą. Minėtų probleminių klausimų analizė reikalauja išsamesnio tyrimo, kas šiame darbe ir bus atskleidžiama nagrinėjant mažosios bendrijos teisinio reglamentavimo ypatumus.

Tiriamąo darbo hipotezės. Atsižvelgiant į šiame tiriamajame darbe keliamą problemą, autorė kelia dvi prielaidas:

1. Mažoji bendrija yra bendrovės potipis.
2. Mažosios bendrijos teisinės formos įtvirtinimas Lietuvos įmonių teisėje yra perteklinis.

Tiriamąo darbo aktualumas ir reikšmė. Šio darbo aktualumą lemia pačios mažosios bendrijos naujumas. Kaip kiekvieno naujo socialinio teisinio reiškinių, taip ir mažosios bendrijos įtvirtinimas šiandieninėje praktikoje lemia tam tikrą neaiškumą, neapibrėžtumą, mokslinių žinių stygių apie naują Lietuvos įmonių teisės institutą. Dėl minėtų aplinkybių kyla poreikis aiškinti

šio naujo instituto kilmę, ypatumus, privalumus, trūkumus bei pamatinius principus. Darbo aktualumą lemia ir ta aplinkybė, kad Lietuvos teisės doktrina šia tema nėra gausi, ir, atsižvelgiant į problemos reikšmę šiandieniniame reguliavime, kyla būtinybė suformuoti vienodą, išsamų ir aiškų konceptinį požiūrį į mažąją bendriją bei jos vietą tarp kitų verslo organizavimo formų. Mokslinę šio darbo reikšmę lemia šiandieninėje doktrinoje vyraujančios diskusijos ir prieštaravimai dėl skirtingų verslo organizavimo formų pamatinių požymių, pavyzdžiui, kapitalo koncepcijos pagrįstumo bendrovėse, ar neribotos dalyvių atsakomybės doktrinos taikymo partnerystėse. Tik ištyrę, kaip doktrinoje vyraujantys klausimai buvo išspręsti įtvirtinus mažosios bendrijos teisinę formą, galėsime nustatyti mažosios bendrijos vietą bei reikšmę Lietuvos įmonių teisės sistemoje, šios naujos verslo vystymo formos privalumus ir trūkumus. Praktinę darbo reikšmę atspindi mažosios bendrijos ypatumų atskleidimas, privalumų bei trūkumų nustatymas, lyginant mažosios bendrijos formą ne tik su kitomis Lietuvoje įteisintomis verslo vystymo formomis, bet ir su naujomis užsienio valstybėse įtvirtintomis verslo organizavimo formomis. Praktikoje pripažįstama, kad verslo sėkmė ir tolesnė efektyvi jo plėtra priklauso ne tik nuo patrauklios verslo idėjos, tačiau ir nuo pačios teisinės verslo vystymo formos. Neretai pradedantieji verslininkai stokoja žinių, patyrimo, todėl pastarieji susiduria su begale klausimų, kurių vienas svarbiausių – kokia organizacinė – teisinė įmonės forma užtikrins sėkmingą verslo plėtrą bei optimizuos būsimą verslininko lūkesčius. Dar daugiau, šiandieninėje įmonių teisėje mažoji bendrija pripažįstama kaip viena populiariausių verslo vystymo formų. Tokią tendenciją lemia įtvirtinti smulkaus bei vidutinio verslo poreikius atitinkantys ypatumai – ribotos atsakomybės doktrina bei minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimo netaikymas. Taigi, autorės nuomone, šis darbas galėtų ne tik tapti teisės doktrinos dalimi formuojant naują, modernizuotą įmonių teisės sistemą, bet ir praktiniu šaltiniu teisės mokslo atstovams, naujiems verslininkams ar jau verslą vykdančiesiems.

Tiriamąo darbo tikslas – išanalizavus mažosios bendrijos koncepcijos ypatumus, nustatyti šios naujos verslo vystymo formos įtvirtinimo tikslumą bei vietą tarp kitų Lietuvoje įteisintų verslo organizavimo teisinių formų. Siekiant numatyto tiriamojo darbo tikslo, yra keliami šie **uždaviniai**:

1. Nustatyti mažosios bendrijos teisinės formos įtvirtinimą lėmusias priežastis;
2. Atskleisti mažosios bendrijos sampratos kilmę bei santykį su mažosios bendrijos koncepcija;
3. Nustatyti mažosios bendrijos teisinio reglamentavimo ypatumų – asmeninėmis savybėmis grįsto bendradarbiavimo principo, ribotos dalyvių atsakomybės instituto, kapitalo palaikymo doktrinos netaikymo, lanksčios valdymo struktūros įtvirtinimo,

atsiradimo priežastis ir taikymo apimtį bei palyginti juos su užsienio valstybių panašių verslo vystymo formų reguliavime įtvirtintais ypatumais.

4. Susisteminti išanalizuotus mažosios bendrijos teisinio reglamentavimo ypatumus ir atskleisti šios naujos verslo vystymo formos vietą bei teisinio įtvirtinimo tikslingumą Lietuvos įmonių teisės lygmenyje.

Tiriamajo darbo objektas. Šio darbo objektas yra mažoji bendrija, kaip verslo organizavimo forma. Darbo **dalyką** sudaro mažosios bendrijos elementų - ribotos dalyvių atsakomybės doktrinos, minimalaus kapitalo doktrinos, valdymo struktūros bei narių tarpusavio santykių, ypatumų visuma.

Tiriamajo darbo temos ištyrimo lygis. Atsižvelgiant į tai, kad Mažųjų bendrijų įstatymas¹ buvo priimtas tik 2012 m., natūralu, kad mokslinių tyrimų, skirtų mažųjų bendrijų teisinio reguliavimo ypatumų analizei, Lietuvos teisės doktrinoje nėra daug. Paminėtinas vienintelis V. Dauskurdo ir kitų autorių kolektyvo darbas², kuriame buvo išskirti ir bendrai aptarti mažosios bendrijos teisinio reguliavimo ypatumai, pavyzdžiui, ribota dalyvių atsakomybė, valdymo organų struktūros bei kompetencijos aspektai ir kita, tačiau išsamesnė minėtų ypatumų ir pačios mažosios bendrijos koncepcijos analizė nebuvo atlikta. Naujų verslo organizavimo formų atsiradimo prielaidas Lietuvoje ir užsienio valstybėse tyrė ir L. Mikalonienė 2011 m. daktaro disertacijoje, kurioje, atlikusi Lietuvos bei užsienio valstybių partnerystės, bendrovės bei naujų – hibridinių verslo vystymo formų lyginamąją analizę, autorė priėjo prie išvados, kad „Lietuvoje hibridinės prigimties uždaro tipo ribotos atsakomybės verslo organizavimo formų, kurios apjungia partnerystės ir bendrovės pagrindines savybes, įtvirtinimas būtų perteklinis“³. Be minėtų autorių, mažosios bendrijos ypatumų, ar apskritai, naujų verslo formų kūrimo tematika, Lietuvos teisės doktrinoje nebuvo nagrinėta, todėl darbo tema pasižymi išsamių bei nuoseklių mokslinių tyrimų stoka.

Atskirose šio darbo dalyse mažųjų bendrijų aspektu gvildenamų temų – kapitalo palaikymo doktrinos, ribotos atsakomybės doktrinos, įmonių valdymo organų modelių įtvirtinimo klausimai doktrinoje yra gausesni. Antai, kapitalo koncepcijos pagrįstumo klausimai buvo nagrinėjami O. Petroševičienės 2011 m. daktaro disertacijoje⁴, kapitalo sąvoka buvo atskleista J. Kiršienės bei A. Tikniūtės straipsnyje⁵. Ribotos atsakomybės doktrinos ypatumai

¹ Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymas// Valstybės žinios. 2012, Nr. 83-4333.

² Dauskurdas, V., et al. UAB ir Mažoji bendrija: teisė, apskaita ir mokesčiai, atskaitomybė. Vilnius: Pačiolis, 2013.

³ Mikalonienė, L. Asmeninio komercinio bendradarbiavimo pagrindinės teisinės formos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011, p. 380.

⁴ Petroševičienė, O. Kapitalo palaikymas kaip uždarujų akcinių bendrovių kreditorių teisių apsaugos priemonė. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.

⁵ Kiršienė, J.; Tikniūtė, A. Kapitalo teorinė ir struktūrinė paradigma: teisiniai aspektai. Jurisprudencija, 2004. Nr. 57(49).

buvo analizuojami A. Tikniūtės 2006 m. daktaro disertacijoje⁶, o juridinio asmens valdymo organų ypatumai buvo tiriami G. Jakuntavičiūtės straipsnyje⁷ bei 2012 m. daktaro disertacijoje⁸.

Pažymėtina, kad užsienio teisinė literatūra naujų verslo organizavimo formų tematika yra gausesnė. Naujų verslo vystymo formų koncepcijos, teisinio reguliavimo ypatumų klausimus tyrė M. Whalley, J. F. Semler⁹, H. Hansmann, R. Squire, R. Kraakman¹⁰, J. Freedman¹¹, K. Hopt¹² ir kiti. Tiesa, nors daugelis autorių atskleidžia panašias naujų verslo vystymo formų atsiradimo priežastis bei išskiria vieningus teisinio reguliavimo ypatumų elementus, vistiek doktrinoje nėra vienareikšmiškos nuomonės dėl naujų verslo teisinių formų savarankiškumo ir vietos tarp kitų teisinių verslo vystymo formų.

Kaip minėta, priešingai nei užsienio doktrinoje, klausimai, susiję su naujos verslo organizavimo formos - mažosios bendrijos įtvirtinimu ir teisinio reglamentavimo ypatumais, Lietuvos teisės literatūroje beveik nebuvo tirti, todėl šiame darbe pirmą kartą bus pateikta mažosios bendrijos teisinio reglamentavimo ypatumų analizė, išskirta mažosios bendrijos vieta tarp kitų verslo organizavimo formų bei pateiktas vertinimas dėl šios naujos verslo vystymo formos koncepcijos bendrame Lietuvos įmonių teisės reguliavime.

Tiriamąjį darbo struktūra. Tiriamąjį darbą sudaro keturios dalys. Pirmojoje dalyje „Mažosios bendrijos teisinio reglamentavimo kilmė“ pateikiamos pagrindinės naujos verslo organizavimo formos atsiradimo priežastys. Antrojoje dalyje „Mažosios bendrijos samprata“ analizuojama dabartinė naujos Lietuvos verslo vystymo formos samprata ir atskleidžiamas jos santykis su pačia mažosios bendrijos koncepcija. Trečioje dalyje „Mažosios bendrijos teisinio reglamentavimo ypatumai: lyginamoji analizė su kitomis verslo organizavimo formomis“ lyginant su kitomis Lietuvos bei užsienio verslo vystymo formomis charakterizuojami pagrindiniai mažosios bendrijos reglamentavimo ypatumai, kurie yra plačiau tiriami atskiruose poskyriuose. Ketvirtoje dalyje „Mažosios bendrijos teisinio įtvirtinimo tikslingumas ir vieta Lietuvos įmonių teisės sistemoje“ darbo autorė apibendrina išanalizuotus teisinio

⁶ Tikniūtė, A. Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.

⁷ Jakuntavičiūtė, G. Bendrovės vadovo atsakomybė bendrovei: civilinė ar materialinė? Socialinių mokslų studijos, 2011. Nr. 3(4).

⁸ Jakuntavičiūtė, G. Juridinio asmens valdymo organų narių civilinė atsakomybė. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.

⁹ Whalley, M.; Semler, F. – J. International Business Acquisitions: Major Legal Issues and Due Diligence. 3rd ed. The Hague London: Kluwer Law International, 2007.

¹⁰ Hansmann, H.; Kraakman, K; Squire, R. The New Business Entities in Evolutionary Perspective. Illinois Law Review [interaktyvus]. The Yale Law Journal, 2005. [žiūrėta 2014-03-12]. <http://www.law.yale.edu/documents/pdf/Faculty/The_New_Business_Entities_in_Evolutionary_Perspective.pdf>.

¹¹ Freedman, J. Limited Liability: Large Company Theory and Small Firms. University of Oxford: Modern Law Review, Vol. 63, No. 3, 2000.

¹² Hopt, K. J. Modern Company Law Problems: A European Perspective Keynote Speech [interaktyvus]. Stockholm, 2000 [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://www.oecd.org/corporate/ca/corporategovernanceprinciples/1857275.pdf>>.

reglamentavimo ypatumus ir pateikia vertinimą dėl mažosios bendrijos vietos bei teisinio įtvirtinimo tikslingumo Lietuvos įmonių teisės lygmenyje.

Tiriamąjį darbo metodus. Tiriamajame darbe bus naudojami šie mokslinio tyrimo metodai:

- *loginis – analitinis metodas* padės suprasti ir išanalizuoti abstraktų Lietuvos ir užsienio įmonių teisės aktuose įtvirtintą normų turinį bei kitų šaltinių nuostatas;
- *lyginamasis metodas* bus naudojamas siekiant atskleisti mažosios bendrijos teisinio reglamentavimo ypatumus lyginant šią verslo vystymo formą su kitomis Lietuvos bei užsienio verslo teisinėmis formomis. Šis metodas taip pat atskleis skirtingas teisės mokslininkų ir praktikų pozicijas dėl naujų verslo organizavimo formų kilmės ir reikšmės;
- *sisteminis analizės metodas* bus taikomas siekiant charakterizuoti mažosios bendrijos koncepciją, sistemiškai analizuojant mažosios bendrijos ypatumų teisinę reikšmę;
- *istorinio metodo* pagalba bus atskleidžiama mažosios bendrijos koncepcijos prigimtis bei pamatiniai principai;
- *kritinės analizės* metodo pagalba bus siekiama apibrėžti mažosios bendrijos teisinio reguliavimo trūkumus.

1. MAŽOSIOS BENDRIJOS TEISINIO REGLAMENTAVIMO KILMĖ

Mažųjų bendrijų įstatymo, kurio pagrindu buvo sukurtas visiškai naujos verslo organizavimo teisinės formos reguliavimas, atsiradimą lėmė keli veiksniai.

Pirma, ES veiksmai, kuriais buvo siekiama užtikrinti kuo palankesnes sąlygas mažų bei vidutinių įmonių kūrimuisi. Europos Komisija (toliau – Komisija) 2008 m. birželio 25 dieną pristatytame komunikate¹³ įtvirtino dešimt principų, skirtų palengvinti bei sukurti palankesnes sąlygas mažų bei vidutinių įmonių klestėjimui. Komisija taip pat pabrėžė, kad siekiant sukurti optimalų mažų bei vidutinių įmonių konkurencingumo lygį, turi būti pašalintos ir keičiamos netinkamos sąlygos, susijusios su verslo kūrimu ir plėtra. Šiame komunikate, be kita ko, buvo pateiktos gairės, skatinančios verslumą bei principo „visų pirma galvokime apie mažuosius“ įgyvendinimą. Komisija pažymėjo, kad siekiant įgyvendinti minėtą principą „ES turės pasikeisti požiūris į verslininkų vaidmenį ir riziką: politiniai vadovai ir žiniasklaida turėtų pritarti verslumui ir susijusiam pasirengimui prisiimti riziką, o valstybių narių administracinės institucijos turėtų tokias iniciatyvas remti. Palankios sąlygos MVI (mažoms ir vidutinėms įmonėms – *aut. pastaba*) turėtų būti įtrauktos į visas politikos sritis, remiantis įsitikinimu, kad taisyklės turi būti priderintos prie jas taikančiųjų daugumos“¹⁴.

2011 m. Smulkiojo verslo akto Europai apžvalgoje¹⁵ Komisija atkreipė dėmesį, kad valstybės narės daro nuolatinę pažangą, tačiau vis dėlto joms reikėtų dėti daugiau pastangų vykdant išipareigojimą nustatyti priemones, būtinas norint gerinti reguliavimo, administracines ir verslo sąlygas. Vienas pagrindinių uždavinių, kylantis įgyvendinant Smulkiojo verslo aktą, yra mažų bei vidutinių įmonių naštos mažinimas, vengiant „perteklinio“ reguliavimo bei įdiegiant naujas, paprastesnes sąlygas verslo aplinkoje. Šis uždavinys turėtų būti įgyvendinamas ne tik teisės aktams taikant principą „visų pirma galvokime apie mažuosius“, bet ir mažoms bei vidutinėms įmonėms poveikį turinčioms administracinėms procedūroms. Komisija taip pat pabrėžė, kad visos mažos bei vidutinės įmonės yra skirtingos, todėl politikos formuotojai, gerindami verslo sąlygas, privalo atkreipti dėmesį į įmonės dydį, veiklos sritį bei juridinį statusą.¹⁶ 2012 m. Komisija pakartotinai pažymėjo, kad mažoms bei vidutinėms įmonėms yra reikalingos paprastesnės ir lengvesnės veiklos vykdymo sąlygos visoje ES ir šiuo atžvilgiu aiškiau

¹³ Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. „Visų pirma galvokime apie mažuosius“ Europos iniciatyva „Small Business Act“ [interaktyvus]. Briuselis, 2008 [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:lt:PDF>>.

¹⁴ *Ibid.*, p. 3.

¹⁵ Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Smulkiojo verslo akto Europai apžvalga. [interaktyvus]. Briuselis, 2011 [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0078:FIN:lt:PDF>>.

¹⁶ *Ibid.*, p. 2-3, 7.

prioritetu yra laikomas konkrečių priemonių taikymas¹⁷.

Verslo organizavimo formų konkurencingumo didinimo klausimu yra pasisakęs ir Europos Teisingumo Teismas, kuris nedviprasmiškai leido investuotojams, steigiantiems bendrovę, rinktis tos valstybės teisės sistemą, kuri jiems atrodo tinkamiausia ar mažiausiai ribojanti jų teises, o vėliau kitose valstybėse steigti filialus, lygiai tomis pačiomis sąlygomis, kokiomis juos gali steigti nacionalinės bendrovės. Kitaip tariant, Europos Teisingumo Teismas leido vadinamąją jurisdikcijų konkurenciją (angl. *forum-shopping*) ir sudarė sąlygas valstybėms narėms konkuruoti, kuriant palankiausią įmonių teisę.¹⁸

Antra, poreikis modernizuoti teisinį reguliavimą, kuriuo būtų suteikiamos palankesnės verslo vystymo sąlygos, Lietuvoje kilo dėl pačių verslininkų iniciatyvos, mat lig tol įteisintos verslo formos nevisada atitikdavo pradedančiųjų ar jau verslą vykdančiųjų interesus. Antai, uždaroji akcinė bendrovė, kurios ypatumus lemia teisinės formos kilmė, kapitalo skirstymas į akcijas ir ES *acquis communautaire*, kai kuriais aspektais neatitinka smulkiojo verslo poreikių. Individuali įmonė, savo ruožtu, nesuteikia galimybės vykdyti veiklą daugiau nei vienam asmeniui, taip pat šios teisinės formos nepatrauklumą lemia neribota dalyvių atsakomybė.¹⁹

Poreikis modernizuoti įmonių teisės reguliavimą kilo ir dėl pačio smulkaus bei vidutinio verslo reikšmės ekonomikai tiek Lietuvos, tiek ES mastu. Dar 2000 m. Europos Komisija priimdama Europos mažųjų bendrovių chartiją²⁰ pažymėjo, kad mažosios įmonės yra ekonomikos pagrindas, pagrindinis darbo vietų kūrimo bei naujovių ir gerovės šaltinis, užimtumą ir socialinę bei vidaus integraciją skatinanti jėga, todėl turi būti sukuriamos kuo geriausios sąlygos smulkiam verslui ir verslininkystės poreikiams tenkinti.

Pažymėtina, kad užsienio praktikoje konkurencingumo didinamas skatinant smulkųjį ir vidutinį verslą bei prisitaikymas prie kintančių ekonomikos sąlygų vyksta dvejomis kryptimis²¹. Vienose valstybėse yra supaprastinami reikalavimai jau esamoms ribotos atsakomybės bendrovėms, kaip pavyzdžiui, Vokietijoje modernizuotas ribotos atsakomybės bendrovės – *Gesellschaft mit beschränkter Haftung* (GmbH) teisinis reglamentavimas, *inter alia*, atsisakant per griežtų reikalavimų, susijusių su kapitalo koncepcijos apsaugine funkcija, tačiau išplečiant

¹⁷ Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Europos bendrovių teisės ir įmonių valdymo veiksmų planas. Šiuolaikinė teisinė sistema [interaktyvus]. Strasbūras, 2012 [žiūrėta 2014-03-12], p. 13. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0740:FIN:LT:PDF>>.

¹⁸ Vėgėlė, I. Įmonių steigimosi teisė Europos Teisingumo Teismo sprendimuose//Jurisprudencija, 2005. Nr. 72(64), p. 11.

¹⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas Nr. 1042 “Dėl numatomo mažųjų bendrijų teisinio reguliavimo koncepcijos patvirtinimo”//Valstybės žinios, 2011. Nr. Nr.111-5226, p. 2.

²⁰ Europos Komisijos Europos mažųjų įmonių chartija [interaktyvus]. Briuselis, 2000 [žiūrėta 2014-03-12], p. 4. <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/charter/docs/charter_lt.pdf>.

²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, op. cit., p. 1.

atsakingų asmenų atsakomybę nemokioje bendrovėje²², Prancūzijoje panaikintas minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimas ribotos atsakomybės bendrovei - *A Société à responsabilité limitée* (SARL)²³, Olandijoje supaprastintas privačios ribotos atsakomybės bendrovės - *Besloten vennootschappen* (B.V.) teisinis reglamentavimas²⁴, kitose - sukuriamos visiškai naujos juridinio asmens formos, pavyzdžiui, Ispanijoje įtvirtinta nauja ribotos atsakomybės bendrovė - *Sociedad Limitada Nueva Empresa* (S.L.N.E.), Vokietijoje įtvirtinta verslininko ribotos atsakomybės įmonė – *Unternehmergeellschaft* (UG)²⁵. ES mastu taip pat buvo pasiūlyta įtvirtinti naują teisinę formą – Europos privačią bendrovę – *Societas Privata Europaea* (SPE) su minimalaus dydžio (1 EUR) įstatiniu kapitalu bei lanksčia valdymo struktūra. Pasiūlyme dėl SPE įtvirtinimo²⁶ Komisija pažymėjo, kad ši nauja bendrovės forma leistų mažoms ir vidutinėms įmonėms užsiimti verslu visoje ES, sumažintų sąnaudas ir skatintų verslumą. Kaip vieną iš esminių SPE tikslų, Komisija įtvirtino būtinybę spręsti šiandieninėje praktikoje kylančias problemas, su kuriomis susiduria mažos bei vidutinės įmonės, siekiančios įtvirtinti verslą tarptautiniu mastu²⁷.

Doktrinoje vyrauja nuomonė, jog ES įmonių teisės evoliuciją nemaža dalimi lėmė Jungtinės Amerikos valstijos (toliau – JAV). JAV konkurencija tarp valstijų nulėmė verslo organizavimo formų profiliavimą, dėl ko buvo įtvirtintos naujos verslo organizavimo formos:

²² Mikalonienė, L. *supra* note 3, p. 369.

²³ SARL teisinė forma, naudojama, kai bendrovę sudaro ne mažiau kaip du dalyviai, ir vienanarė ribotos atsakomybės bendrovė - *L'Entreprise unipersonnelle à responsabilité limitée* (EURL), naudojama, esant vienam dalyviui, Prancūzijoje buvo įteisintos 1985 m. International Business Publications. France: Company Laws and regulations handbook. Vo. 1, Strategic Information and Basic Laws. USA, 2012, p. 60. Supaprastinus teisinį reglamentavimą, SARL bei EURL buvo iš esmės modernizuotos 2003 m. – 2004 m. Prancūzijos komercinis kodeksas [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-12]. <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?sessionId=44B093ECD091B8B5D653FEC275C79455.tpdjo02v_3?iSectionTA=LEGISCTA000006146044&cidTexte=LEGITEXT000005634379&dateTexte=20140204>.

²⁴ 2012 m. buvo iš esmės modernizuota Olandijos B.V.: panaikintas minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimas, taip pat reikalavimas patikrinti, ar akcijos yra apmokėtos, panaikinta kreditorių teisė nesutikti su kapitalo sumažinimu. *Plačiau apie B.V. modernizavimą* žr.: Bevers, G. P. L., et al. New Dutch flexible company law (flex BV) from a legal, financial and tax perspective [interaktyvus]. Holland Law Series: Volume 12, 2012 [žiūrėta 2014-03-12], p. 9, 13.

<[http://www.hollandlaw.nl/Publication/vwLUAssets/New_Dutch_flexible_company_law_flex_BV_-_from_a_legal_financial_and_tax_perspective/\\$FILE/New_Dutch_flexible_company_law_from_a_legal_financial_and_tax_perspective_Oktober_2012.pdf](http://www.hollandlaw.nl/Publication/vwLUAssets/New_Dutch_flexible_company_law_flex_BV_-_from_a_legal_financial_and_tax_perspective/$FILE/New_Dutch_flexible_company_law_from_a_legal_financial_and_tax_perspective_Oktober_2012.pdf)>.

²⁵ UG - Vokietijoje 2008 m. įtvirtintas GmbH potipis, kuriai, be kita ko, taip pat netaikomas minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimas. Pakalniškis, V., et al./red. Sagatys, G. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų. Vilnius: Mokslo studija, 2013, p. 290.

²⁶ Europos Bendrijų Komisijos Pasiūlymas. Tarybos reglamento dėl Europos privačios bendrovės statuto [interaktyvus]. Briuselis, 2008 [žiūrėta 2014-03-12], p. 3, 12.

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0396:FIN:LT:PDF>>.

²⁷ Tiesa, Komisija šiuo metu rengia naują pasiūlymą, todėl tikėtina, kad SPE teisinė forma taip ir nebus įtvirtinta. Dėl šių priežasčių toliau darbe SPE teisinio reglamentavimo ypatumai aptariami nebus. Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Reglamentavimo kokybės ir rezultatų programa (REFIT). Rezultatai ir tolesni veiksmai [interaktyvus]. Briuselis, 2013 [žiūrėta 2014-03-12], p. 8.

<http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/president/news/archives/2013/10/pdf/20131002-refit_en.pdf>.

ribotos atsakomybės bendrovė - *Limited Liability Company* (LLC), ribotos atsakomybės partnerystė – *Limited Liability Partnership* (LLP). Modernizuojant Anglijos įmonių teisę, buvo įtvirtinta nauja ribotos atsakomybės partnerystė – *Limited Liability Partnership* (LLP).²⁸

Darbo autorės nuomone, pateiktos pagrindinės naujos verslo organizavimo formos atsiradimo priežastys buvo pakankamai svarios, lėmusios naujo teisinio reguliavimo įtvirtinimo poreikį. Juk iš tiesų, Lietuvoje egzistavęs įmonių teisės reglamentavimas dėl savo specifikos, pavyzdžiui, reikalavimų pradedantiesiems turėti pradinį kapitalą, įkurti privalomas darbo vietas, tokiu būdu padidinant naujų bendrovių išlaidas, ir kita, neretai neatitikdavo smulkiojo, ypač šeimoms verslo, lūkesčių. Todėl neabejotinai, Lietuvos įstatymo leidėjo pastangos ieškoti naujų sprendimų, susijusių su smulkiojo bei vidutinio verslo gerove bei modernizavimu, atsižvelgiant į besikeičiančias šių dienų verslo aktualijas bei verslininkų poreikius, laikytinos sveikintinu pasiekimu.

Atsižvelgiant į užsienio valstybių praktiką, kyla klausimas, kodėl Lietuva pasirinko būtent tokį verslo augimo bei efektyvumo skatinimo būdą – visiškai naujos verslo vystymo formos sukūrimą, o nepasinaudojo, pavyzdžiui, Prancūzijos įmonių konkurencingumo didinimo modelio pavyzdžiu, supaprastinant reikalavimus jau įteisintoms verslo organizavimo formoms. Taip pat kyla klausimas, ar naujos formos įtvirtinimas Lietuvos įmonių teisėje buvo tikslingas žingsnis. Į pastaruosius klausimus šiame darbe ir bus siekiama atsakyti, toliau analizuojant mažosios bendrijos teisinio reguliavimo požymius bei skirtumus nuo kitų populiarių verslo vystymo formų tiek Lietuvoje, tiek užsienio valstybėse.

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytas mažosios bendrijos teisinio reglamentavimo kilmės priežastis, būtų galima išskirti esminį mažosios bendrijos tikslą – skatinti verslumą bei užpildyti teisinio reglamentavimo spragas tarp ribotos atsakomybės uždarnosios akcinės bendrovės bei neribotos atsakomybės individualios įmonės ar ūkinės bendrijos, tokiu būdu didinant ekonomikos augimą, verslo konkurencingumą bei lankstumą.

²⁸ Tiesa, JAV *LLP* bei Anglijos *LLP* doktrinoje yra siejamos su skirtinga teisine kilme. Anglijos *LLP* yra artimesnė JAV *LLC*, todėl analizuojant šias naujas formas, doktrinoje dažniausiai yra lyginamos būtent Anglijos *LLP* su JAV *LLC*. Mikalonienė, L. *supra* note 3, p. 126-127, 369.

2. MAŽOSIOS BENDRIJOS SAMPRATA

Mažosios bendrijos samprata Lietuvos teisės doktrinoje iš esmės dar nebuvo nagrinėta. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad verslo organizavimo formų sampratos tematika Lietuvos teisinėje literatūroje taip pat nėra gausi. Paminėtinas V. Bitės straipsnis²⁹, kuriame atskleidžiama uždarnosios bendrovės samprata, jos evoliucija ir specifiniai bruožai, taip pat L. Mikalonienės daktaro disertacija³⁰, kurioje yra tiriamos dvi, autorės nuomone, klasikinėmis tapusios verslo organizavimo formos - partnerystė (bendrija) ir uždaro tipo bendrovė. Pastarajame darbe, be kita ko, pirmą kartą Lietuvos teisės doktrinoje yra analizuojama išvestinių, naujų – hibridinių formų koncepcija, kilmė, požymiai bei vieta tarp kitų komercinio bendradarbiavimo formų. Pritartina L. Mikalonienės nuomonei, kad „efektyvus verslo organizavimo formos panaudojimas, tinkamas jų teisinio reglamentavimo realizavimas praktikoje [...], o taip pat naujų verslo organizavimo formų įtvirtinimas neatsiejamas nuo konkrečios formos teisinės sampratos ir esminių požymių suvokimo“³¹. Iš pirmo žvilgsnio, mažosios bendrijos samprata turėtų būti glaudžiai susijusi su bendrijos (partnerystės) samprata, tad santykis tarp pastarųjų sąvokų ir bus toliau aptartas.

Bendrija, kitaip partnerystė (angl. - „*partnership*“), plačiąja prasme reiškia kokio nors bendro tikslo siekiantis susivienijimas, draugija, grupė³². Partnerystės ištakos glūdi romėnų teisėje, kurioje ji buvo suprantama kaip sutarties (*societas*) pagrindas tarp asmenų, dažniausiai susijusių giminystės ryšiais, vykdoma bendra veikla³³. Romėnų teisėje partnerystė nebuvo laikoma juridiniu asmeniu, turinčiu savarankišką teisinį subjektiškumą. *Societas* buvo suprantama kaip išoriniai teisiniai santykiai, atsiradę konsensualinės sutarties pagrindu, kuria buvo reguliuojamos pačių partnerių nustatytos pareigos, dažniausiai susijusios su piniginiiais įnašais į bendrą veiklą, siekiant numatyto bendro partnerių tikslo.³⁴

Šiandieninėje įmonių teisėje partnerystė, plačiąja prasme, yra suprantama kaip viena iš verslo vystymo formų. Tiek civilinės teisės, tiek bendrosios teisės tradicijos valstybėse partnerystė yra laikoma sutartiniu pagrindu veikiančių partnerių jungtinė veikla, grįsta šalių valios autonomijos principu. Tiesa, doktrinoje išskiriama nemažai skirtumų tarp civilinės bei

²⁹ Bitė, V. Uždarnosios akcinės bendrovės samprata ir požymiai. Socialinių mokslų studijos, 2011, Nr. 3(1), p. 213–229.

³⁰ Mikalonienė, L., *supra* note 3.

³¹ *Ibid.*, p. 35.

³² Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.

³³ Nekrošius, I., et al. Romėnų teisė. Antras leidimas. Vilnius: Justitia, 1999, p. 245.

³⁴ Ribbens, D. S. The personal, fiduciary character of members' inter se relations in the incorporated partnership: A historical and comparative analysis with particular reference to English, American, German, Scottish, and South African Law [interaktyvus]. Dissertation. Montreal: Institute of Comparative Law, 1982 [žiūrėta 2014-03-12], p. 11, 31. <http://digitool.library.mcgill.ca/view/action/singleViewer.do?dvs=1394454488951~8&locale=lt_LT&show_metadata=false&VIEWER_URL=/view/action/singleViewer.do?&DELIVERY_RULE_ID=6&adjacency=N&application=DIGITool-3&frameId=1&usePid1=true&usePid2=true>.

bendrosios teisės tradicijos valstybėse įtvirtintos partnerystės sampratos. Antai, civilinės teisės tradicijos valstybėms yra būdingas partnerystės kaip turinčio teisinį subjektiškumą juridinio asmens statusas, čia esminiu partnerystės sudarymo elementu laikoma sutartis tarp partnerių, tuo tarpu bendrosios teisės valstybėms yra būdinga tradicinė partnerystės samprata, nesuteikiant savarankiško teisinio subjektiškumo, akcentuojant partnerių tarpusavio santykius.³⁵ Civilinės teisės tradicijos valstybėse yra akcentuojamos šios partnerystės formavimo esminės sąlygos: susitarimas dėl partnerių įnašų, pelno ir nuostolių pasidalinimo principas, partnerių bendradarbiavimo principas, tuo tarpu bendrosios teisės tradicijos valstybėse partnerystės sudarymas yra konstatuojamas kai egzistuoja bendra (i) bei faktiškai vykdoma partnerių veikla (ii), siekiant pelno (iii)³⁶. Atsižvelgiant į bendrosios bei civilinės teisės tradicijos valstybių partnerystės formavimo skirtumus, doktrinoje nėra vieningo partnerystės apibrėžimo. Pažymėtina, kad dalis mokslininkų partnerystę įvardija kaip asmenų tarpusavio santykius, tam tikrą susivienijimą, siekiant bendro tikslo, kiti – partnerystę laiko sutartimi³⁷. Dėl didelės partnerystės formavimo bei sampratų įvairovės, doktrinoje yra išskiriami ir skirtingi partnerystę apibūdinantys požymiai. Vieni autoriai išskiria: pelno (nuostolių) paskirstymo principą bei bendrą partnerių tikslą – pelno siekimą (i), ketinimą sudaryti partnerystę (ii), abipusio atstovavimo principą (iii)³⁸ bei bendros veiklos vykdymą (iiii), kaip partnerystę kvalifikuojančius požymius³⁹. Kituose darbuose taip pat pažymima neribotos dalyvių atsakomybės taikymo doktrina kaip išimtinai partnerystei būdingas požymis⁴⁰, fiduciarinių partnerių pareigų taisyklė⁴¹, partnerių pareiga daryti įnašus⁴², žmogiškojo kapitalo (partnerių žinių bei sugebėjimų) svarba⁴³ ir kita. Nepaisant istoriškai susiformavusių skirtingų partnerystės požymių įvairiose valstybėse,

³⁵ Doktrinoje išskiriamas ir tarpinis partnerystės sampratos kvalifikavimas, partnerystę suvokiant kaip kvazijuridinį asmenį, galintį veikti savo vardu, tačiau formaliai neturint juridinio asmens teisių. Mikalonienė, L. Jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties teisinė kilmė ir samprata. Teisė, 2010, Nr. ISSN 1392–1274, p. 84.

³⁶ Bouchard, C. Report on the Legal Nature of Partnerships: Comparative Law Study [interaktyvus]. Montreal: Association de planification fiscale et financière and Department of Justice of Canada, 2001 [žiūrėta 2014-03-12]. <http://www.bijurilex.org/site/att/BOUCHARD-Societe_2001-07-05_E.htm>.

³⁷ Apie partnerystės sampratų įvairovę plačiau žr.: Rowley, S. The modern law of partnership, including a full consideration of joint adventures, limited partnerships, and joint stock companies, together with a treatment of the Uniform partnership act (1916). Indianapolis: The Bobbs Merrill Company Publishers, Vol. 1, 1916, p. 19-23.

³⁸ Abipusio atstovavimo principas, kuris lemia partnerių tarpusavio santykių taisyklę, kad kiekvienas partneris yra ir partnerystės, ir kito partnerio atstovas, yra būdingas bendrosios teisės tradicijos valstybėse, pavyzdžiui, Anglijoje, kur partnerystė neturi teisinio savarankiškumo ir nėra laikoma įmone. Law Commission for England and Wales. Scottish Law Commission. Partnership Law. A Joint Consultation Paper. [interaktyvus]. Consultation Paper No 159/ Discussion Paper No 111, p. 9. [žiūrėta 2014-03-12].

<http://lawcommission.justice.gov.uk/docs/cp159_Partnership_Law_Consultation.pdf>.

³⁹ *Ibid.*, p. 113.

⁴⁰ Hansmann, H., *supra* note 10, p. 7.

⁴¹ The Law Commission and The Scottish Law Commission. Partnership Law. Report of a Reference under Section 3 (1) (e) of the Law Commissions Act 1965 [interaktyvus]. Law Com No. 283. Scot Law Com No. 192, p. 9 [žiūrėta 2014-03-12]. <http://lawcommission.justice.gov.uk/docs/lc283_Partnership_Law.pdf>.

⁴² Mikalonienė, L., *supra* note 3, p. 61.

⁴³ McCahery, J. A.; Vermeulen, E. P. M. Topics in Corporate Finance. Understanding (Un)Incorporated business forms [interaktyvus]. Amsterdam Center for Corporate Finance: 2005, p. 14. [žiūrėta 2014-03-12]. <http://www.rieti.go.jp/jp/events/06022701/pdf/2-1_3-1_mccahery_vermeulen_paper_1.pdf>.

darbo autorė išskirtų bendrus tiek civilinės, tiek bendrosios teisės tradicijos valstybėms būdingus partnerystės požymius, kvalifikuojančius partnerystės koncepciją bei sampratą. Pirmą partnerystę, priešingai nei bendrovė, yra grindžiama sutartine doktrina, taigi būtinas partnerystės egzistavimo pripažinimo objektas yra sutartis. Kadangi sutarties sudarymo faktui yra būtina laisva mažiausiai dviejų šalių valia, lygiagrečiai galime išskirti ir kitą partnerystės požymį – dalyvių skaičių. Priešingai nei bendrovėje, kurios steigimą turi teisę inicijuoti tik vienas asmuo, partnerystėje gali veikti ne mažiau kaip du dalyviai. Partnerystę charakterizuoja ir partnerių bendra veikla, kurią lemia bendri dalyvių interesai, vieningas tikslo – pelno siekimas. Kaip pažymi L. Mikalonienė, „bendrumą reprezentuoja partnerių įnašai į bendrą veiklą, bendra nuosavybė į veikloje įgytą turtą ir veiklos rezultata, pasidalinimas pelnu ir nuostoliu, bendras reikalų tvarkymas [...]. Tai naudos, rizikos ir valdymo bendrumas, siekiant bendrų tikslų“⁴⁴. Išskirtinas ir partnerių tarpusavio santykių pobūdis, grįstas fiduciarinių pareigų vienas kito atžvilgiu atsiradimu. Partnerystėms nėra būdinga bendrovių teisėje reglamentuota valdymo organų struktūra. Partnerystę atstovauja ir santykiuose su trečiaisiais asmenimis veikia patys partneriai, todėl pastariesiems yra taikomas aukštesnio elgesio standartas, pastariesiems kyla pareiga veikti ne tik savo, bet ir partnerio interesais bei vengti piktnaudžiavimo esama padėtimi. Doktrinoje dalyvių atsakomybės taikymo pobūdis pripažįstamas kaip esminis uždaro tipo bendrovės bei partnerystės skirtumas, todėl kaip bene svarbiausią partnerystės požymį, darbo autorė įvardintų neribotą partnerių atsakomybę. Atsižvelgiant į išskirtus požymius, partnerystę autorė apibrėžtų kaip neribotos atsakomybės verslo organizavimo formą, kurioje sutarties pagrindu bendrai veikia du ar daugiau asmenų, siekiančių pelno.

Partnerystė, plačiąja prasme, įmonių teisėje įprastai yra skirstoma į rūšis: bendroji (įprastinė) partnerystė (angl. – *general partnership*) ir ribota partnerystė, kitaip komanditinė bendrija (angl. – *limited partnership*). Užsienio doktrinoje minėtų porūšių skiriamuoju požymiu pripažįstami dalyvių atsakomybės taikymo skirtumai. Antai, įprastinėje partnerystėje visi dalyviai veikia bendrai ir už partnerystės prievoles atsako neribotai ir solidariai. Tuo tarpu komanditinėje partnerystėje veikia dviejų skirtingų klasių partneriai: bendrieji (tikrieji) partneriai (angl. – *general partners*), atsakantys kaip ir bendrosios partnerystės atveju bei komanditoriai (angl. – *limited partners*), kuriems neribotos atsakomybės doktrina nėra taikoma⁴⁵. Pažymėtina, kad minėtos partnerystės rūšys buvo įtvirtintos ir Lietuvos įmonių teisėje. Antai, Ūkinių bendrijų įstatymo⁴⁶ 2 str. įtvirtinta tikrosios ūkinės bendrijos su neribota visų partnerių atsakomybe bei komanditinės ūkinės bendrijos su neribota tikrųjų narių atsakomybe sampratos. Pastebėtina, kad

⁴⁴ Mikalonienė, L., *supra* note 3, p. 47.

⁴⁵ Campbell, C. *Legal Aspects of Doing Business in North America*. Vol. 2. USA: Yorkhill Law publishing, 2006, p. 385.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 112-4990.

Lietuva pasirinko iš esmės standartinį partnerystės modelį, pritaikant daugelį aukščiau išskirtų partnerystės požymių. Antai, ūkinių bendrijų teisinė kilmė yra grindžiama sutartine doktrina, numatyta partnerių pareiga daryti įnašus, pelno ir nuostolių pasidalijimas bei bendras reikalų tvarkymas atitinka partnerystėms būdingą bendros veiklos vykdymo požymį, tarp bendrijos narių susiklostę santykiai yra grįsti lygiateisiškumo, pasitikėjimo ir bendradarbiavimo principu, todėl pati ūkinė bendrija, kaip tokia, yra verslo organizavimo forma, skirta apjungiant dalyvių kapitalus bendrai vykdyti veiklą bei siekti bendro partnerių tikslo – pelno.

Lietuvos įstatymų leidėjas, įtvirtindamas naujos verslo organizavimo formos teisinį statusą, pasirinko bendrijos (partnerystės) sąvoką. Tad kiltų prielaida manyti, kad Lietuvos įmonių teisės sistemoje šalia tikrosios bei komandinės ūkinės bendrijos buvo įtvirtinta nauja partnerystės rūšis. Šią prielaidą iš esmės būtų galima patvirtinti konstatavus anksčiau pateiktų partnerystės požymių visumos egzistavimą mažosios bendrijos reguliavime, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad mažosios bendrijos reglamentavimas iš esmės skiriasi. Pirma, mažajai bendrijai nėra būdingas sutartinės doktrinos taikymas, mat mažosios bendrijos steigimo sutartis savo esme neatitinka partnerystės sutarties elementų. Kaip buvo minėta, vienas esminių partnerystės sutartinės doktrinos bruožų yra tas, kad apie partnerystės egzistavimą galima kalbėti tik tada, kai veikia du ar daugiau partnerių, tuo tarpu Mažųjų bendrijų įstatyme 3 str. 2 d. įtvirtinta teisė mažąją bendriją steigti ir vienam steigėjui, pasirašant steigimo aktą. Partnerystės sutartimi iš esmės yra susitariama dėl bendros partnerių veiklos vykdymo, ką darbo autorė laiko esminiu partnerystės sutarties tikslu, tuo tarpu, mažosios bendrijos steigimo sutarties tikslas, autorės nuomone, yra ne susitarimas dėl bendros veiklos vykdymo, o išimtinai dalyvių susitarimas dėl naujo juridinio asmens sukūrimo. Lietuvos teisės doktrinoje vyrauja nuomonė, kad partnerystės (ūkinės bendrijos) sutartis atlieka trejopą funkciją – partnerystės steigimo sandoriu steigiamas juridinis asmuo, juo savo veikloje vadovaujasi bendrija bei sandoris, kaip dalyvių tarpusavio sutartis, numato jų teises ir pareigas⁴⁷. Pažymėtina tai, kad mažosios bendrijos steigimo sutarčiai nėra būdingos nurodytos funkcijos. Kaip minėta, mažosios bendrijos steigimo sutartis siejama tik su juridinio asmens sukūrimu ir pareigų dėl įnašų įvykdymu, tuo tarpu narių tarpusavio santykiai bei jų santykiai su mažąja bendrija nustatomi atskirame steigimo dokumente – nuostatuose. Antra, nemaža dalimi skiriasi ir mažųjų bendrijų vidinės struktūros reglamentavimas, kuriuo yra įteisinami partnerystei nebūdingi organai, pavyzdžiui, narių susirinkimas, kuris labiau artimas visuotiniam akcininkų susirinkimui uždarojoje akcinėje bendrovėje. Kaip minėta, partnerystę atstovauja ir santykiuose su trečiaisiais asmenimis veikia patys partneriai, priešingai, mažąją

⁴⁷ Mikalonienė, L. Jungtinės veiklos (partnerystės) sutartis ir uždarnosios akcinės bendrovės steigimo sutartis – lyginamieji aspektai ir teisinis kvalifikavimas. Teisė, 2011, Nr. ISSN 1392–1274, p. 58.

bendriją atstovauja vienasmenis valdymo organas arba atstovas. Trečias, autorės nuomone, esminis mažosios bendrijos ir partnerystės skirtumas yra ribotos mažosios bendrijos dalyvių atsakomybės taikymo doktrina. Atsižvelgiant į išdėstytus partnerystės požymius bei šių požymių nesuderinamumą su mažosios bendrijos reguliavimu, galėtume konstatuoti, kad mažoji bendrija nėra partnerystės porūšis. Šiame kontekste kiltų klausimai, gal vistiek mažosios bendrijos samprata yra artima bendrovės sampratai ir koncepcijai, o gal siekis naują verslo vystymo formą priskirti prie jau įtvirtintų teisinių formų nėra tikslus? Norint atsakyti į pirmąjį klausimą, būtina tolesnė mažosios bendrijos teisinio reglamentavimo ypatumų analizė, tuo tarpu atsakant į pastarąjį klausimą, autorė pažymėtų, kad naujos verslo organizavimo formos sampratos analizė yra svarbi ne tik dėl mokslinių - teorinių paskatų, bet ir siekiant ateityje išvengti praktinių problemų taikant dispozityvias naujos verslo vystymo formos taisykles. Autorė pritartų L. Mikalonienės nuomonei, kad „nesant konkretaus įstatyminio reglamentavimo nėra aišku, kurios teisinės formos [...] teisinis reguliavimas turėtų būti taikomas⁴⁸“.

Pažymėtina tai, kad nors naujų verslo organizavimo formų sampratos tematika užsienio valstybių doktrinoje yra plačiai analizuojama, vis dėlto vieningos nuomonės minėtu klausimu nėra. Priešingai nei mažoji bendrija, JAV *LLP* vieningame partnerystės įstatyme⁴⁹ yra apibrėžiama kaip partnerystė, kurią sudaro partnerystės bendraturčiai, kartu vykdantys bendrą veiklą siekiant pelno. Taigi, atrodytų, kad JAV įstatymų leidėjas nedviprasmiškai įtvirtino naują partnerystės porūšį. Kaip buvo išskirta anksčiau, partnerystei būdingas minimalaus dalyvių skaičiaus ribojimas, tad ir JAV *LLP* reguliavime buvo įtvirtinta norma, pagal kurią ribotos atsakomybės partnerystę gali sudaryti mažiausiai du dalyviai. Pažymėtina ir tai, kad JAV *LLP* yra grindžiama partnerystei būdinga sutartine doktrina, mat minėto įstatymo 103 str. yra įtvirtintas privalomas *LLP* egzistavimo elementas – partnerystės sutartis, kuria dalyviai susitaria dėl bendros veiklos vykdymo, nustato tarpusavio teises ir pareigas. Vieningo partnerystės įstatymo 301 str. apibrėžia *LLP* dalyvių atstovavimo taisyklę, būdingą išimtinai partnerystės reguliavime, pagal kurią, kiekvienas partneris yra įmonės atstovas santykiuose su trečiaisiais asmenimis. Taigi, priešingai nei mažųjų bendrijų reguliavime, JAV *LLP* buvo įtvirtinta nuostata, kad visi partneriai yra vieninteliai įmonės atstovai ir valdytojai kasdieninėje įmonės veikloje. Atsižvelgiant į Vieningo partnerystės įstatymo teisės normų analizę, būtų galima daryti prielaidą, kad JAV *LLP* iš esmės atitinka darbo autorės anksčiau išskirtus partnerystės požymius, todėl nekiltų abejonių dėl šios formos, kaip partnerystės, porūšio konstatavimo. Tačiau šiame kontekste teisinį neaiškumą dėl JAV *LLP* sampratos bei teisinės koncepcijos kelia ribotos

⁴⁸ Mikalonienė, L., *supra* note 3, p. 127.

⁴⁹ Uniform Partnership Act 1997 [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12].

<<https://users.wfu.edu/palmitar/ICBCorporations-Companion/Conexus/UniformActs/RUPA1997.pdf>>.

atsakomybės taikymo doktrina. Kaip minėta, užsienio valstybių doktrinoje nėra vieningos nuomonės dėl šios verslo vystymo formos, kaip partnerystės porūšio. Autoriai, pritariantys šiai nuomonei, ribotos atsakomybės taikymą JAV *LLP* laiko partnerystės formos modernizavimo rezultatu⁵⁰. Kiti autoriai, įvertinę uždaro tipo bendrovės požymius, pavyzdžiui, turto atskirumo principą ar kreditorių teisių apsaugos būdus, pasireiškiančius per ribotos atsakomybės taikymo doktriną, bei panašų JAV *LLP* reguliavimą, pastarosios verslo formos sampratą bei kilmę sieja išimtinai su bendrovės koncepcija⁵¹.

Atkreiptinas dėmesys, kad užsienio doktrinoje dėl Anglijoje įtvirtintos tapataus pavadinimo naujos verslo vystymo formos koncepcijos vyrauja priešinga nuomonė. Antai, J. A. McCahery bei E. P. M. Vermeulen pažymėjo, kad priešingai nei JAV *LLP*, Anglijos *LLP* nėra įprastinės partnerystės rūšis. Pastarosios formos reguliavimas yra daug artimesnis bendrovei, todėl ji veikia yra hibridinė verslo forma tarp bendrovės bei partnerystės⁵². J. Freedman bei V. Finch nuomone, Anglijos *LLP* yra bendrovės porūšis⁵³. Pažymėtina tai, kad skirtumą tarp Anglijos ribotos atsakomybės partnerystės bei įprastinės partnerystės įtvirtina ir Ribotos atsakomybės partnerystės įstatymo 1(5) str.⁵⁴, kuriame reglamentuota, kad pastarosios verslo vystymo formos reguliavimo teisės normos nėra taikomos *LLP*. Darbo autorė pažymėtų ir kitus Anglijos *LLP* bei partnerystės skirtumus. Pirma, Anglijos ribotos atsakomybės partnerystei nėra būdingas sutartinės doktrinos taikymas, mat, šios verslo vystymo formos įkūrimo pagrindas yra ne partnerystės sutartis, o steigimo aktas, būdingas bendrovių teisės reguliavimui. Antra, kaip ir bendrovėms, taip ir *LLP* yra numatyta privaloma steigimo dokumentų registravimo tvarka. Trečia, dalyvių teisės bei pareigos yra nustatomos ne partnerystės sutartyje, o atskirame susitarime tarp dalyvių ar *LLP* ir jos dalyvių. Nors šioje verslo vystymo formoje yra įtvirtinama partnerystėms būdinga dalyvių atstovavimo doktrina, tačiau Anglijos Ribotos atsakomybės partnerystės įstatymo 6 str. įtvirtina bendrovės ir jos direktoriaus teisinių santykių reguliavimui būdingą nuostatą, kad tuo atveju, jei partneris tam tikroje situacijoje neturi teisės veikti įmonės vardu, o tretysis asmuo apie tai žino, partnerystei nekyla pareiga atsakyti pagal šio dalyvio veiksmus. Tiesa, egzistuoja ir nemažai panašumų tarp Anglijos *LLP* bei įprastinės partnerystės, kaip antai, minimalus dviejų dalyvių skaičius, bendro dalyvių tikslo – pelno siekimo

⁵⁰ McCahery, J. A.; Vermeulen, E. P. M., *supra* note 43, p. 21.

⁵¹ Hansmann, H., *supra* note 10, p. 6.

⁵² McCahery, J. A.; Vermeulen, E. P. M. The Evolution of Closely Held Business Forms in Europe [interaktyvus]. TILEC Discussion Paper, 2003, Nr. ISSN 1572-4042, p. 10 [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=10494>>.

⁵³ Freedman, J.; Finch, V. The limited liability partnership: pick and mix or mix-up? [interaktyvus]. Journal of Business Law: 2002, p.1 [žiūrėta 2014-03-12].

<<http://www.competition-law.ox.ac.uk/tax/documents/WLDoc.PickandMix.pdf>>

⁵⁴ Limited Liability Partnerships Act 2000 [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12].

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/12/pdfs/ukpga_20000012_en.pdf>.

reikalavimas. Tiesa, doktrinoje pastaroji norma yra kritikuojama⁵⁵. Nepaisant minėtų panašumų, autorės nuomone, Anglijos ribotos atsakomybės partnerystės, kaip ir *JAV LLP*, nebūtų tikslinga laikyti partnerystės porūšiu dėl jau anksčiau minėto požymio – ribotos dalyvių atsakomybės taikymo doktrinos.

Grįžtant prie Lietuvos įmonių teisės reguliavimo, kiltų klausimas, kodėl įstatymų leidėjas pasirinko „bendrijos“ sampratą. Juk ribotos atsakomybės taikymo koncepcija yra būdinga bendrovėms, o dalyvių atsakomybės forma yra išskiriama kaip vienas esminių kriterijų, lemiančių įvairių verslo organizavimo formų skirtumus. Ribota dalyvių atsakomybė kaip išimtinis bendrovių požymis yra pripažįstamas ir Lietuvos teisės doktrinoje. Antai, V. Papijanc pažymėjo, kad „Lietuvos ir Europos Sąjungos teisėje sąvoką „bendrovė“ įprasta vartoti kalbant apie ribotos civilinės atsakomybės privačius juridinius asmenis“⁵⁶. Svarstyтина, ar „bendrovės“ samprata nebūtų tikslingesnė šiai naujai juridinio asmens formai. Viena vertus, pasirinkus „bendrovės“ sampratą kiltų teisinė kolizija dėl šio naujo juridinio asmens pavadinimo bei Akcinių bendrovių įstatymo 2 str. 1 d.⁵⁷ reglamentuojamo bendrovės apibrėžimo, kuriuo bendrovė yra suprantama kaip įmonė, kurios įstatinis kapitalas padalytas į dalis, vadinamas akcijomis. Pagal pateiktą bendrovės apibrėžimą darytina prielaida, kad įstatymų leidėjas išskyrė vieną iš bendrovę kvalifikuojančių požymių - akcinio kapitalo taikymą, kuris nėra būdingas mažųjų bendrijų reguliavime. Kita vertus, autorės nuomone, Akcinių bendrovių įstatyme įtvirtintas bendrovės apibrėžimas nėra tikslus. Pirma, akcinio kapitalo taikymo doktrina yra būdinga atviro bei uždaro tipo akcinėms bendrovėms, o ne visoms bendrovėms, plačiąja prasme. Antra, minėta įstatymo normos formulotė, iš esmės susiaurina bendrovės sampratą, ją pripažįstant tik kaip tokį juridinį asmenį, kuriam yra būdinga akcinio kapitalo taikymo doktrina. Tačiau pažymėtina, kad nors akcinio kapitalo požymis nėra būdingas kitų teisinių formų, pavyzdžiui, žemės ūkio bendrovių ar kooperatinių bendrovių, reguliavime, pastarosioms taip pat buvo suteikta bendrovės samprata. Taigi, Lietuvos įmonių teisėje išryškėja dviprasmiškas bendrovės sampratos taikymas, iš vienos pusės bendrovę siejant išimtinai su akcinio kapitalo doktrina, iš kitos pusės – bendrovę laikant ribotos atsakomybės organizacijos teisine forma, *per se*. Trečia, užsienio valstybių įmonių teisėje bendrovės samprata taip pat vartojama plačiąja prasme, nesiejant jos išimtinai su akcinio kapitalo požymiu. Pavyzdžiui, Prancūzijos *SARL* nėra būdinga akcinio kapitalo doktrina, mat čia dalyvių teises reprezentuoja ne akcijos, o dalys, kurios

⁵⁵ McGeachie, J., et al./ed. Dornseifer, F. *Corporate Business Forms in Europe— A Compendium of Public and Private Limited Companies in Europe*. München: Sellier. European Law Publishers: 2005, p. 103.

⁵⁶ Papijanc, V. Įmonių grupės teisinio reguliavimo aspektai: samprata ir požymiai//Jurisprudencija, 2007. Nr. 4(94), p. 81.

⁵⁷ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 123-5574.

nėra laikomos vertybiniais popieriais⁵⁸. Atsižvelgiant į ribotą dalyvių atsakomybę, kaip specifinį bendrovių požymį, darbo autorė mažosios bendrijos pavadinimą siūlytų keisti į „mažosios bendrovės“ pavadinimą. Lygiagrečiai, siekiant išvengti teisės normų, apibrėžiančių bendrovės sampratą, kolizijos bei įvairių verslo organizavimo formų sampratų painiavos, autorė siūlytų keisti Akcinių bendrovių įstatymo 2 str. 1 d., šioje teisės normoje įtvirtintą apibrėžimą pritaikant ne bendrovei, plačiąja prasme, o akcinei bendrovei ir uždarajai akcinei bendrovei.

Svarstyta ir dėl Mažųjų bendrijų įstatyme pateiktos mažosios bendrijos sampratos, kuria mažoji bendrija yra laikoma ribotos civilinės atsakomybės privačiu juridiniu asmeniu – įmone, kurios visi nariai yra fiziniai asmenys, tikslingumo. Pirma, samprata prieštarauja verslo organizavimo formos pavadinimui, nes, kaip minėta anksčiau, bendrijai (partnerystei) yra būdinga neribotos dalyvių atsakomybės taikymo doktrina. Antra, autorės nuomone, reglamentuota samprata yra per daug abstrakti, kelianti teisinį neaiškumą dėl pačios mažosios bendrijos koncepcijos. Trečia, įstatymų leidėjas išskiria mažosios bendrijos dalyvius – fizinius asmenis, kaip šią verslo vystymo formą kvalifikuojantį požymį, nors autorės nuomone, dalyviai ar jų skaičius nėra specifinis verslo organizavimo formų požymis. Taigi, anksčiau padarius prielaidą, kad „mažosios bendrovės“ pavadinimas būtų tikslingesnis, lygiagrečiai autorė siūlytų keisti ir Mažųjų bendrijų įstatymo 2 str. 1 d., mažąją bendriją apibrėžiant kaip „supaptastintą ribotos civilinės atsakomybės pelno siekiantį privatų juridinį asmenį, įsteigtą remiantis šio įstatymo teisės normomis“.

Apibendrinant, darbo autorė pažymėtų, kad dabartinis mažosios bendrijos sampratos reglamentavimas tik iš dalies atspindi šios naujos verslo organizavimo formos koncepciją. Dar daugiau, dabartinis mažosios bendrijos pavadinimas bei apibrėžimas kelia sumaištį, atsižvelgiant į mažosios bendrijos ir partnerystės reguliavimo skirtumus. Nepaisant to, kad kai kurios normos buvo perimtos iš bendrijų teisinio reguliavimo, vis dėlto, dalyvių atsakomybės taikymo formos skirtumai turėtų būti laikomi esminiais, lemiančiais poreikį aiškiai ir nedviprasmiškai atskirti šiuos juridinius asmenis.

⁵⁸ Prancūzijos komercinis kodeksas (L223-2, L223-12 str.), *supra* note 23.

3. MAŽOSIOS BENDRIJOS TEISINIO REGLAMENTAVIMO YPATUMAI: LYGINAMOJI ANALIZĖ SU KITOMIS VERSLO ORGANIZAVIMO FORMOMIS

Mažosios bendrijos teisinio reglamentavimo ypatumų klausimais Lietuvos teisės doktrina yra gana menka. Paminėtina viena pirmųjų ir lig šiol bene vienintelė V. Dauskurdo ir kitų autorių kolektyvo knyga⁵⁹, kurioje autoriai apžvelgė mažosios bendrijos reguliavimo požymius, aptarė jos veiklą nuo steigimo, valdymo iki atsakomybės klausimų, išskyrė pagrindinius mažosios bendrijos bei uždarnosios akcinės bendrovės skirtumus. Autorės nuomone, knyga yra skirta daugiau praktiniam naudojimui, todėl teoriniu požiūriu yra būtinas išsamesnis aukščiau minėtų klausimų tyrimas.

Toliau darbe bus siekiama išanalizuoti mažosios bendrijos požymius, lemiančius jos išskirtinumą kitų verslo organizavimo formų atžvilgiu bei įvertinti šios naujos verslo organizavimo formos koncepciją. Pažymėtina, kad mažoji bendrija bus lyginama su kitomis Lietuvoje įteisintomis verslo organizavimo formomis, pavyzdžiui, ūkine bendrija ir uždarają akcine bendrove, taip pat panašiomis naujomis užsienio valstybių verslo vystymo formomis, pavyzdžiui, ribotos atsakomybės partnerystė JAV bei Anglijoje, ar ribotos atsakomybės bendrovėmis, kaip antai Prancūzijos *SARL*, JAV *LLC*, Vokietijos *UG* ir kita. Dėl savo specifiškumo arba nepopuliarumo tokios Lietuvos verslo vystymo formos kaip asociacija, žemės ūkio bendrovė ir kitos, šiame darbe nebus aptariamoms.

3.1. Asmeninėmis sąlybėmis grįsto bendradarbiavimo principas

Lietuvoje mažųjų bendrijų teisinio reguliavimo koncepcija yra grindžiama asmeninėmis sąlybėmis grįsto bendradarbiavimo (lot. – *intuitu personae*) principu⁶⁰. *Intuitu personae* romėnų teisėje reiškė prioriteto suteikimą asmeniniams ryšiams, sąlygojusį reikalavimą dalyviams laikytis brolybės, pasitikėjimo, didžiausio lojalumo ir sąžiningumo standarto⁶¹. Šių standartų laikymasis turėjo lemiamą įtaką ir pačios partnerystės egzistavimui, nes tik esant partnerių pasitikėjimui vienas kitu bei jų tarpusavio bendradarbiavimui, galėjo būti užtikrinta tolesnė partnerystės veikla, ir priešingai, iširus partnerių bendradarbiavimui bei bent vienam partneriui pasitraukus iš partnerystės, pastarosios egzistavimas nutrūkdavo⁶². Doktrinoje pažymima, kad ypatingą reikšmę partnerystėje lėmė kiekvieno partnerio vaidmuo, buvo laikoma, kad santykiai

⁵⁹ Dauskurdas, V., et al., *supra* note 2.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas., *supra* note 19, p. 2.

⁶¹ Mikalonienė, L., *supra* note 3, p. 36.

⁶² Ribbens, D. S., *supra* note 34, p. 19.

tarp partnerių yra asmeniniai, artimi, paremti tarpusavio pasitikėjimu. Dar daugiau, *intuitu personae* principas įtvirtino sutarties šalies teisę sąmoningai, laisva valia pasirinkti savo partnerį bei prievolę atsakyti už tokį pasirinkimą. Dalyvio asmuo buvo svarbus ne tik dėl jo gebėjimų ir žinių tvarkant bendrus reikalus, bet ir dėl finansinio stabilumo bei finansinio statuso. Glaudūs asmeniniai ir uždari ryšiai tarp partnerių sąlygojo *inter se* fiduciarinių santykių pobūdį, o tuo pačiu ir fiduciarines pareigas.⁶³

Atrodytų, jau nuo romėnų teisės asmeninėmis sąvybėmis grįsto bendradarbiavimo principo taikymas buvo bene labiausiai atspindintis partnerystės koncepciją bei išimtinai tik šiai formai taikomas bruožas. Tačiau šiandieninėje praktikoje vargiai būtų galima pritarti tokiai pozicijai. Doktrinoje laikomasi nuomonės, kad šiandieninėje įmonių teisėje *intuitu personae* principas nėra išskirtinis partnerystės požymis. Antai L. Mikalonienė pažymėjo, kad pastarasis principas yra būdingas tiek bendrovei, tiek partnerystei, nes kaip ir partnerystėje, uždaro tipo bendrovėje akcininko vaidmuo taip pat gali būti aktyvus⁶⁴. V. Bitė laikosi pozicijos, kad *intuitu personae* principo taikymas uždaro tipo bendrovėse pasireiškia per „savo rato“ bei partnerystės jausmo koncepciją, kadangi verslo sėkmė paprastai priklauso nuo bendrasavininkų sutarimo ir bendradarbiavimo, todėl verslo santykiai dažnai iš dalies sutampa su šeimos, draugų arba kito uždaro asmenų rato santykiais ir neretai bendrovės dalyviai bendradarbiauti pradeda atsižvelgiant į jų susivienijimo narių individualias savybes ir asmeninius privalumus⁶⁵.

Intuitu personae principo taikymas mažųjų bendrijų reguliavime visų pirma pasireiškia per dalyvių skaičiaus ribojimą. Antai, Mažųjų bendrijų įstatymo 2 str. 2 d. imperatyviai nurodyta, kad mažojoje bendrijoje gali būti ne daugiau kaip 10 narių. Pažymėtina, kad užsienio valstybių ribotos atsakomybės partnerysčių, pavyzdžiui, JAV *LLP* ir Anglijos *LLP*, reguliavimui nėra būdingas maksimalaus dalyvių skaičiaus ribojimas. Užsienio valstybių ribotos atsakomybės bendrovių reguliavime maksimalaus dalyvių skaičius skiriasi. Antai, Prancūzijos *SARL* yra numatytas 100 maksimalus dalyvių skaičius. Pažymėtina, kad Prancūzijos įstatymų leidėjas šios verslo organizavimo formos reguliavime pasirinko maksimalios dalyvių ribos didinimo tendenciją, nes dar iki naujojo *SARL* reglamentavimo įtvirtinimo vyravo mažesnė – iki 50 dalyvių maksimali riba⁶⁶. Tuo tarpu JAV ribotos atsakomybės bendrovių įstatymas⁶⁷ *LLC* maksimalaus dalyvių skaičiumi nenumatė. Atsižvelgiant į naujų verslo vystymo formų reguliavimą užsienio valstybėse, kuriose dominuoja neribotas maksimalus dalyvių skaičius, kiltų

⁶³ Mikalonienė, L., *supra* note 3, p. 38.

⁶⁴ *Ibid.*, p. 100.

⁶⁵ Bitė, V., *supra* note 29, p. 222-223.

⁶⁶ Berger, D. J. Guidelines for Mergers and Acquisitions in France [interaktyvus]. Northwestern Journal of International Law & Business, 1990, Vo. 11, Issue 3, p. 495 [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1322&context=njilb>>.

⁶⁷ Revised Uniform Limited Liability Company Act 2006 [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12] <http://www.uniformlaws.org/shared/docs/limited%20liability%20company/ullca_final_06rev.pdf>.

klausimas, kodėl Lietuvos įstatymų leidėjas nustatė sąlyginai mažą maksimalaus dalyvių skaičiaus ribą. Juo labiau, kad prieš mažųjų bendrijų įteisinimą, buvo pažymėta, kad didžiausias steigėjų (dalyvių) skaičius mažojoje bendrijoje nebus nustatomas dėl kelių priežasčių. Pirma, dalyvių skaičius nėra skiriamasis ribotos atsakomybės juridinio asmens požymis. Antra, viršijus numatytą didžiausią steigėjų (dalyvių) skaičių, atsirastų pareiga pertvarkyti mažąją bendriją, o tai padidintų administracinę naštą⁶⁸. Pritariant minėtiems teiginiams dėl maksimalaus dalyvių skaičiaus įtvirtinimo nepagrįstumo, darbo autorė darytų prielaidą, kad įstatymų leidėjas šiame kontekste per plačiai taikė *intuitu personae* principą, nes galimos administracinės naštos perkėlimas ant dalyvių pečių nebūtų proporcingas, be to, dabartinis reguliavimas dėl itin siaurio maksimalaus dalyvių skaičiaus neatitinka vieno iš ES keliamų uždavinių – mažinti verslo subjektų, tuo pačiu ir dalyvių administracinę naštą. Dar daugiau, dabartinis mažųjų bendrijų dalyvių skaičiaus ribojimas, lyginant su uždarujų akcinių bendrovių, kur nustatytas maksimalus 249 dalyvių skaičius, nėra harmoningas, nes tiek uždarnosios akcinės bendrovės, tiek mažosios bendrijos yra skirtos smulkiam ir vidutiniam verslui, todėl santykis tarp pastarųjų verslo vystymo formų maksimalaus dalyvių skaičiaus turėtų būti suderintas. Didžiausią klausimą kelia mažųjų bendrijų bei ūkinių bendrijų teisės normų, reglamentuojančių maksimalų dalyvių skaičių, skirtumas. Atkreiptinas dėmesys, kad pastarojoje verslo vystymo formoje dalyvių skaičius yra neribojamas, todėl, autorės nuomone, kyla prieštaringa situacija, kuomet partnerystės tipo formos įmonėje yra nustatomas didesnis maksimalus dalyvių skaičius, nors būtent iš partnerystės koncepcijos yra kildinamas asmeninių, artimų, grįstų pasitikėjimu dalyvių santykių principas, kur itin svarbus yra pačio partnerio vaidmuo ir kur būtų galima pateisinti įstatymo leidėjo poziciją nustatyti nedidelę maksimalią dalyvių skaičiaus ribą. Dar daugiau, atsižvelgiant į ūkinių bendrijų reguliavimo ypatumus, pastebima įstatymo leidėjo pozicija didinti maksimalią dalyvių skaičiaus ribą, mat dar iki 2012 m. ūkinių bendrijų reguliavime galiojo maksimali 20 dalyvių skaičiaus riba.

Pažymėtinas ir kitas mažųjų bendrijų reguliavimo ypatumas, grindžiamas *intuitu personae* principu – dalyvių rato apribojimas, leidžiant mažąsias bendrijas steigti tik fiziniams asmenims. Atkreiptinas dėmesys, kad be mažųjų bendrijų, draudimas juridiniams asmenims būti įmonės steigėju ar dalyviu yra numatytas tik individualiose įmonėse, kuriose, atsižvelgiant į pačios įmonės koncepciją bei neribotą savininko atsakomybę, toks draudimas atrodytų suprantamas. Svarstyтина, ar toks mažųjų bendrijų reguliavimas nėra per daug griežtas, teisiškai pagrįstas ir neribojantis pačios mažosios bendrijos, kaip verslo organizavimo formos, tolesnio vystymosi. Darbo autorė ir šiame kontekste remtųsi aukščiau dėstytais argumentais, susijusiais

⁶⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas., *supra* note 19, p. 5.

su maksimalaus dalyvių skaičiaus ribojimu. Antai, ir uždaroji akcinė bendrovė, ir ūkinė bendrija (partnerystė) nenumato draudimo juridiniams asmenims tapti įmonės dalyviais. Pažymėtina, kad toks draudimas nėra numatytas ir daugelyje naujų užsienio valstybių verslo organizavimo formų reguliavime. Pavyzdžiui, tiek JAV *LLP* bei *LLC*, tiek Anglijos *LLP*, tiek Prancūzijos *SARL* dalyviais gali būti ir fiziniai, ir juridiniai asmenys. Tiesa, Prancūzijos *SARL* reguliavime yra numatytas draudimas, kuriuo šios verslo organizavimo formos dalyviu negali būti kita įmonė, kurią sudaro tik vienas asmuo. Abejotina, ar toks mažas maksimalaus dalyvių skaičiaus reglamentavimas, ar juridinių asmenų eliminavimas iš šios verslo vystymo formos galėtų būti pripažintas kaip tinkamas *intuitu personae* instituto taikymo būdas. Priešingai, dalyvių rato ir skaičiaus ribojimas gali kelti neigiamų pasekmių pačiai įmonei ir tolimesnėms jos vystymosi galimybėms, antai, dabartiniu reglamentavimu, autorės nuomone, yra mažinamas įmonių – investuotojų susidomėjimas šia verslo vystymo teisine forma. Kaip pažymėjo V. Bacevičius, mažoji bendrija ypač tinka šeimos pagrindu kuriamam verslui, turintiems minimalų kapitalą, tuo atveju, jei verslas seksis ir atsiras poreikis pritraukti investuotojų, mažoji bendrija galės būti pertvarkoma į kitą verslo organizavimo formą⁶⁹. Tačiau svarstyтина, ar reguliavimas, kuriuo pirmiausia yra nepagrįstai susiaurinamas dalyvių skaičius ir teisės subjektų - juridinių asmenų ratas, suvaržant pačios mažosios bendrijos tolesnio vystymosi galimybes, o vėliau siūlant pertvarkyti įmonę, taip padidinant bereikalingą administracinę dalyvių našta, yra tikslus ir atitinkantis ES įmonių teisės modernizavimo tikslus.

Doktrinoje pažymima, kad *intuitu personae* principo taikymas uždarosiose akcinėse bendrovėse pasižymi per akcijų perleidimo ypatumus, antai, pirmumo teisę įsigyti visas parduodamas uždarosios akcinės bendrovės akcijas turi akcininko pranešimo apie ketinimą parduoti akcijas gavimo uždarojoje akcinėje bendrovėje dieną buvę jos akcininkai⁷⁰. Atkreiptinas dėmesys, kad Mažųjų bendrijų įstatymo 10 str. reglamentuoja nario pareigą informuoti mažąją bendriją apie ketinimą parduoti nario teises, bei mažosios bendrijos narių susirinkimo pareigą per nuostatuose nustatytą terminą priimti sprendimą, kurie mažosios bendrijos nariai, kokia tvarka ir terminais atsiskaitys su mažosios bendrijos nario teises ketinančiu parduoti nariu. Taigi, minėta Mažųjų bendrijų įstatymo norma buvo įtvirtina narių pirmumo teisė įsigyti perleidžiamas nario teises, atsižvelgiant į *intuitu personae* principą. Atkreiptinas dėmesys, kad naujų užsienio valstybių verslo organizavimo formų dalyvio teisių perleidimo klausimo reglamentavimas yra įvairus. Antai, užsienio valstybių naujų ribotos atsakomybės partnerystėse dominuoja dalyvių teisė prieštarauti kito dalyvio teisių perleidimui. Anglijos *LLP*, jeigu kitaip nenumatyta

⁶⁹ Bacevičius, V. Pranešimas: mažosios bendrijos – šeimos verslo pradžia [interaktyvus] 2012. [žiūrėta 2014-03-12]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=618&p_k=1&p_d=125940>.

⁷⁰ Bitė, V., *supra* note 29, p. 225.

partnerystės sutartyje, dalyvio dalių perleidimui būtinas visų partnerių sutikimas. Analogiškas reguliavimas yra numatytas ir JAV LLC. Užsienio valstybių ribotos atsakomybės bendrovių reguliavime taip pat dominuoja dalyvio teisių perleidimo apribojimai. Prancūzija nustato draudimą perleisti SARL dalyvio teisės tretiesiems asmenims be likusių dalyvių sutikimo, Olandijos B.V. taip pat numato dalyvių teisių perleidimo apribojimus keliai būdais. Doktrinoje pažymima, kad, pasirinktinai, B.V. dalyviai turi teisę įmonės steigimo dokumentuose numatyti arba bendrasavininkų pirmumo teisę įsigyti parduodamas dalis, arba dalyvio, ketinančio parduoti teises, pareigą gauti išankstinį likusių dalyvių sutikimą, arba derinti šiuos būdus⁷¹. JAV LLC, jeigu kitaip nenumatyta steigimo sutartyje, dalyvio dalių perleidimui būtinas visų partnerių sutikimas.

Mažųjų bendrijų naujų narių priėmimo ypatumai, be kita ko, būdingi ir daugelio užsienio valstybių naujų verslo organizavimo formų reglamentavime, iš esmės atitinka *intuitu personae* principo koncepciją, ir yra laikytini dar vienu specifiniu šio principo taikymo požymiu mažųjų bendrijų reguliavime. Antai, Mažųjų bendrijų įstatymo 19 straipsnis įtvirtina galimybę naują narį priimti tik esant visų narių sutikimui. Anglijoje, jeigu kitaip nenumatyta sutartyje, LLP naujojo dalyvio priėmimui taip pat būtinas visų dalyvių sutikimas, JAV LLP iš esmės taikomos bendrojoje veikloje įtvirtintos taisyklės. Užsienio valstybių ribotos atsakomybės bendrovių reguliavimui taip pat būdingos panašios nuostatos. Antai, Prancūzijos SARL yra numatytas draudimas priimti naują narį be likusių dalyvių daugumos sutikimo. Taigi, šiame kontekste yra plačiai įgyvendinamas principas „pasirink savo partnerį“, kuris, autorės nuomone, bene labiausiai atspindi *intuitu personae* principo esmę.

Apibendrinant, pažymėtina tai, kad *intuitu personae* principo taikymas šiandieniniame įmonių teisės reguliavime yra būdingas tiek partnerystės, tiek uždaro tipo bendrovių dalyvių tarpusavio santykiuose. Ne išimtis ir mažoji bendrija, kurios koncepcija yra paremta asmeninėmis sąvybėmis grįsto bendradarbiavimo principu. Autorės nuomone, *intuitu personae* principas nėra absoliutus, tad šio principo taikymo apimtis neturėtų riboti pačios verslo organizavimo formos veiklos bei tolesnio sėkmingo vystymosi galimybių. Mažųjų bendrijų įstatyme *intuitu personae* principo pagrindu įtvirtinti maksimalaus dalyvių skaičiaus bei subjektų (dalyvių) rato ribojimai, atsižvelgiant į užsienio valstybių naujų verslo vystymo formų reguliavimą, autorės nuomone, yra per griežti.

⁷¹ Whalley, M., *supra* note 9, p. 369.

3.2. Mažosios bendrijos narių ribotos atsakomybės doktrina

Ribotos atsakomybės doktrinos pripažinimas bei teisinis įtvirtinimas, kaip juridinio asmens požymis, siejamas su XIX amžiumi, kuomet modernizuojant verslo organizavimo formas ribota dalyvių atsakomybės doktrina vis dažniau buvo įteisinama⁷², nors tam tikrų jos formų pasireiškimų būta ir anksčiau. Antai, doktrinoje pažymima, kad romėnų teisėje ribotos dalyvių atsakomybės institutas nebuvo taikomas, nes dalyvių verslo (bendros veiklos) vykdymas pasižymėjo labiau *de facto* nei *de jure*. Šią aplinkybę sąlyginai lėmė tai, kad ribotos atsakomybės institutas pasireiškia per nuosavybės ir kontrolės atribojimą, o tuometinė verslo (bendros veiklos) vykdymo koncepcija nepasireiškė aukštu išsivystymo lygiu. Tačiau, tam tikrų ribotos atsakomybės *de facto* užuomazgų buvo galima rasti, pavyzdžiui, *pater familias*, Romos ekonominio vieneto vadovas, buvo atsakingas tik už jam patikėto turto dalį.⁷³ Pažymėtinas ir XII - XIII amžius, kuomet Italijoje buvo numatyta prekybos pasyvių investuotojų ribota atsakomybė jų investuoto kapitalo dalimi⁷⁴, arba XVII amžius, kuomet kai kurios pirmosios Europos ir JAV bendrovės naudojosi ribotos atsakomybės privilegija⁷⁵. Kiltų klausimas, kas lėmė tokią vėlyvą ribotos atsakomybės apsaugos prigimtį? Doktrinoje ribotos atsakomybės prigimtis siejama su kreditorių teisių apsaugos taisyklių visuma, kitaip „turto atskyrimo“ (angl. – „*asset partitioning*“) institutu⁷⁶. H. Hansmann pažymėjo, kad net iki XIX amžiaus partnerystė su neribota dalyvių atsakomybe buvo populiariausia verslo vystymo forma, nes atsižvelgiant į silpnus apskaitos standartus, menką bankroto proceso reguliavimą ir kitus veiksnius, ši verslo forma su asmenine savininko atsakomybe už partnerystės prievoles buvo vienintelis būdas išsaugoti patikimą įmonės kreditingumą. Vienintelė investuotojų priemonė pasiekti ribotą atsakomybę neprarandant įmonės patikimumo kreditorių atžvilgiu, buvo ribota partnerystė (panašus atitikmuo Lietuvoje – komandinė ūkinė bendrija – *aut. pastaba*), kuri, be kita ko, turėjo gilią šaknis Europoje nuo XV amžiaus ir tapo viena prieinamiausių verslo vykdymo formų. Ribotos partnerystės formos patikimumą lėmė tai, kad ribota partnerių atsakomybė buvo numatyta tiems partneriams (investuotojams), kurie neturėjo tiesioginės įmonės kontrolės, tokiu būdu kreditoriams buvo sukurtas palankus įmonės bei jos dalyvių atsakomybės mechanizmas,

⁷² Tikniūtė, A., *supra* note 6, p. 37.

⁷³ Carney, W. J. Limited Liability [interaktyvus]. Encyclopedia of Law and Economics. US, 1998, p.660 [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://encyclo.findlaw.com/5620book.pdf>>.

⁷⁴ Glynn, T. P. Beyond Unlimiting Shareholder Liability: Vicarious Tort Liability for Corporate Officers. Vanderbilt Law Review: 2004, Vol. 57. Nr. 2, p. 337.

⁷⁵ Tikniūtė, A. op. cit., p. 36.

⁷⁶ Hansmann, H.; Kraakman, R. The Essential Role of Organizational [interaktyvus]. The Yale Law Journal: 2000. Nr. 12/5/00, p. 390 [žiūrėta 2014-02-12]. <<http://www.yalelawjournal.org/pdf/110-3/hansmann-kraakman%20final.pdf>>.

kuomet partneriai (investuotojai) su ribota atsakomybe turėjo mažas galimybes pasitraukti iš įmonės, o bendri partneriai, turėję tiesioginę įmonės kontrolę, tuo pačiu ir galimybę iššvaistyti įmonės turtą, nedrįso to daryti dėl neribotos asmeninės jų atsakomybės. Kitaip tariant, iki bendrovės, kaip verslo organizavimo formos, suklestėjimo laikotarpio, įmonės partneris (investuotojas) turėjo galimybę pasirinkti: ar ribotą atsakomybę be kontrolės funkcijos, ar įmonės kontrolės galimybę su neribota atsakomybe, bet jokių būdų ne kombinuoti šių modelių, nes tai nebuvo suderinama su patikimos įmonės koncepcija ir tinkama kreditorių apsauga. Bendrovių, kaip verslo organizavimo formų, evoliucijos laikotarpiu, lemiamą įtaką sėkmingam ribotos atsakomybės bei įmonės kontrolės deriniui padarė tokie veiksniai kaip aukštesni apskaitos reikalavimai, didėjantis verslo našumas, geresnis bankroto procedūrų reguliavimas, stipresnė vertybinių popierių rinka ir kita. Be to, minėtu laikotarpiu didelę įtaką darė augančios diskusijos dėl įmonės patikimumo bei kreditorių apsaugos, kas lėmė akcininkų oportunistinio suvaržymo kreditorių atžvilgiu. Atkreiptinas dėmesys, kad nuo XIX amžiaus pabaigos pradėjus klestėti smulkiąjam ir vidutiniam verslui sėkmingas ribotos atsakomybės bei įmonės kontrolės derinys buvo įtvirtintas ir daugelio valstybių naujose verslo organizavimo formose.⁷⁷

Šiandieninėje įmonių teisėje ribotos verslo organizavimo formų dalyvių atsakomybės institutas yra plačiai žinomas ir taikomas. Doktrinoje pripažįstama, kad ribota atsakomybė, plačiąja prasme, reiškia tai, kad trečiųjų asmenų pretenzijų patenkinimas yra ribotas juridinio asmens turimo turto dalimi. Esminis šios doktrinos taikymo tikslas yra sukurti palankią teisinę aplinką verslo, o taip pat ir šalies ūkio plėtotei, skatinant asmenis investuoti finansinį ir žmogiškąjį kapitalą į juridinio asmens veiklą be potencialios rizikos prarasti savo asmeninį turtą⁷⁸. Aukščiau pateikta ribotos atsakomybės samprata yra bendra visų užsienio valstybių reguliavime, tačiau skirtingose teisinėse sistemose skiriasi ribotos atsakomybės koncepcijos supratimas. Doktrinoje pažymima, kad kontinentinėje Europoje atsakomybė siejama su bendrove, nekvestionuojant esamos prezumpcijos. Anglijoje pastebima, kad ribotos atsakomybės teisinis reguliavimas turėtų būti subalansuotas, įvertinant universaliai taikomos ribotos atsakomybės rezultatus. JAV manoma, kad juridinio asmens statusas turėtų būti pagrįstas ekonomiškai, o dalyvių ribota atsakomybė siejama su socialine nauda⁷⁹.

Teisės literatūroje vyrauja nevienareikšmiška nuomonė dėl ribotos atsakomybės naudingumo. Vieni autoriai teigia, jog ribota atsakomybė sąlygoja visuomeninę naudą, kadangi apsaugo dalyvius nuo neproporcingos rizikos ir nepagrįstai didelių kaštų bei suteikia ekonominę naudą pačiai bendrovei. Neribotos solidarios atsakomybės atveju partneriams kyla rizika dėl

⁷⁷ Hansmann, H., *supra* note 10, p. 2-4.

⁷⁸ Mikalonienė, L., *supra* note 3, p. 101.

⁷⁹ *Ibid.*, p. 101.

atsakomybės ne tik dėl savo veiksmų, bet ir kitų partnerių elgesio. Kreditoriai, sprenddami dėl finansavimo, o vėliau – dėl skolininko veiklos priežiūros, taip pat turi įsitikinti partnerių kreditingumu. Pažymima, kad priešingai nei ribota atsakomybė, neribota atsakomybė reiškia neproporcingos rizikos prisiėmimą, kuomet investuojama nedidelėmis sumomis, kas neskatintų investicijų diversifikacijos, dėl ko pabrangtų kapitalo kaštai. Be to, esant dideliame dalyvių skaičiui, asmeninė kiekvieno dalyvio atsakomybė tampa neefektyvi dėl didelių išieškojimo iš asmeninio turto kaštų.⁸⁰ Ribotos atsakomybės ekonominio naudingumo teorija ypatingai išplito vakarų valstybėse, kuriose, kaip pažymi A. Tikniūtė⁸¹, institucijos yra linkę plėsti ribotos atsakomybės apsaugą kuo platesniam juridinių asmenų ratui. Ši tendencija atskleidžiama per tokius požymius kaip: vienanarių bendrovių visuotinį pripažinimą⁸², naujų ribotos atsakomybės juridinių asmenų atsiradimo tendenciją⁸³, teismų atsargumą naikinant ribotą atsakomybę, nors dėl to dažnai nukenčia teisingumo principas⁸⁴. Doktrinoje mokslininkai pažymi teigiamus ribotos atsakomybės aspektus: pirma, ekonominio augimo skatinimas, grindžiamas teigiama įtaka kapitalo koncentravimui ir apyvartai; antra, mažesni juridinio asmens valdymo kaštai, mat, neribotos atsakomybės atveju dalyviai išvis nesutiktų prisiimti rizikos, vengdami patirti dideles išlaidas stebint valdymo organo veiklą; trečia, kreditoriai paprasčiau ir ekonomiškiau gali vykdyti skolininko turtinės būklės priežiūrą; ketvirta, ribota atsakomybė leidžia paskirstyti riziką investuojant į skirtingas ribotos atsakomybės įmones.⁸⁵

Nepaisant to, kad ribota atsakomybė tiesiogiai lemia verslumo, tuo pačiu ir ekonomikos augimą, vis dėlto yra mokslininkų, kvestionuojančių ribotos atsakomybės naudingumą. Pastarųjų nuomone, atsakomybės ribojimas gali skatinti rizikingą rinkos subjektų veiklą, nes dėl tokios

⁸⁰ Mikalonienė, L., *supra* note 3, p. 102.

⁸¹ Tikniūtė, A., *supra* note 6, p. 40.

⁸² Vienanarių bendrovių įteisinimo pagrindas – Dvyliktoji bendrovių teisės Tarybos direktyva dėl vienanarių uždarytųjų akcinių bendrovių 89/667/EEB, kurios vienas esminių tikslų – papildyti Bendrijos iniciatyvų, skirtų skatinti mažų ir vidutinio dydžio įmonių steigimąsi ir plėtimąsi, sąrašą. Nors doktrinoje vyrauja įvairių nuomonių dėl šios direktyvos naudingumo bendrovių teisės harmonizavimo kontekste, neabejojama, kad pozityvioji šios direktyvos pusė – visų valstybių narių pareigos leisti vienam asmeniui užsiimti verslu steigiant tam tikros formos ribotos atsakomybės įmonę užtikrinimas. Edwards, V. Europos Sąjungos bendrovių teisė. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 226.

⁸³ Doktrinoje pažymima, kad naujų verslo organizavimo formų evoliuciją bendrosios teisės tradicijos valstybėse nulėmė „nepageidaujama teismų praktika profesinės civilinės atsakomybės bylose, ypač jurisprudencija dėl milžiniškų civilinės atsakomybės ieškinių tarptautiniu mastu veikiančių ir didelį partnerių skaičių turinčių profesinių partnerystėčių atžvilgiu“. JAV naujų teisinių veiklos formų evoliucionavimą taip pat lėmė „ypatingai plačiai taikoma akcininko kaip dalyvio atsakomybės doktrina išimtinai tik dėl įstatyme įtvirtintų formalų reikalavimų nesilaikymo“. Mikalonienė, L. op. cit., p. 125-126. Naujų JAV ribotos atsakomybės juridinių asmenų atsiradimo tendenciją lėmė ir atskirų valstijų jurisdikcijų bei įstatymų leidėjų institucijų konkurencija, evoliucionavusi į naujų verslo organizavimo formų įteisinimą. Doktrinoje pažymima, kad Europos bendrovių teisės evoliuciją iš esmės sustabdė visose valstybėse narėse, išskyrus Angliją, įtvirtinti griežti formalumų reikalavimai bei minimalaus kapitalo reikalavimo koncepcija, todėl šiandieninėje įmonių teisėje įvertinant smulkaus ir vidutinio verslo naudą, siekiama modernizuoti buvusį reguliavimą. Vermeulen, M. P. E. The Evolution of legal Business Forms in Europe and the United States: Venture Capital, Joint Venture and Partnership Structures. The Netherlands: Kluwer Law International, 2003, p. 3.

⁸⁴ Tikniūtė, A. op. cit., p. 40.

⁸⁵ *Ibid.*, p. 41-43.

veiklos patiriami nuostoliai perkeliama tretiesiems asmenims. Atsakomybės ribojimas sukelia dalyvių piktnaudžiavimo galimybes, todėl socialinę ribotos atsakomybės kainą tenka mokėti visai visuomenei⁸⁶. Doktrinoje atkreipiamas dėmesys ir į tai, kad ribota atsakomybė uždaro tipo bendrovėse yra iliuzinė, mat daugeliu atveju kreditoriai šias įmones finansuoja gavę įmonės savininkų asmenines garantijas⁸⁷.

Pažymėtina, kad šiandieniniame įmonių teisės modernizavimo reguliavime dominuoja ribotos atsakomybės doktrina. Daugelio valstybių įstatymų leidėjai, įteisindami naujas verslo organizavimo formas, pasirinko visiškos arba dalinės ribotos atsakomybės koncepciją. Pritartina L. Mikalonienės⁸⁸ nuomonei, kad šią situaciją galimai lemia tai, kad nėra pakankamai empirinių duomenų, galinčių patvirtinti ribotos atsakomybės efektyvumą ar jos neefektyvumą. JAV, įteisindama naują verslo vystymo formą *LLP*, įtvirtino dalinės ribotos dalyvių atsakomybės apsaugą. Dalinė ribota atsakomybė pasireiškia tuo, kad *LLP* dalyviai pagal partnerystės prievoles neatsako, tačiau yra numatyta tiesioginė atsakomybė už savo asmeniniais veiksmais padarytą žalą. Šiame kontekste paminėtina tai, kad nepadarę žalos dalyviai nėra laikomi atsakingais už kitų partnerių padarytą žalą. Anglijos *LLP* taip pat numatyta ribota dalyvio atsakomybė. Anglijos ribotos atsakomybės partnerystės įstatyme įtvirtintos nuostatos, kad dalyviai yra tik *LLP* atstovai, o ne kitų dalyvių atstovai, todėl už kitų dalyvių neteisėtus veiksmus ir padarytą žalą jie neatsako. Minėtame įstatyme numatoma ir tai, kad už neteisėtus savo veiksmus, padarytus įmonės veikloje prieš trečiuosius asmenis, dalyvis atsako kartu su *LLP*. Šiomis nuostatomis įstatymų leidėjas eliminavo netiesioginę dalyvių atsakomybę už kitų dalyvių veiksmus, sąlygojusius žalos atsiradimą, bei nustatė asmeninę dalyvio bei *LLP* atsakomybę. Lyginant su Anglijos *LLP* reguliavimu, Prancūzijos *SARL* taikoma paprastesnė, bendrovių teisei tradicine tapusi nuostata, jog dalyviai prieš trečiuosius asmenis atsako ribotai, tik jų įnašų į bendrovės kapitalą vertės dalimi. JAV *LLC* reglamentavime yra numatyta, kad skolos ir kiti įsipareigojimai tretiesiems asmenims yra tik pačios bendrovės skolos ir įsipareigojimai ir nei dalyviai, nei valdymo organai nėra už juos atsakingi vien dėl savo teisinio statuso bendrovėje. Kaip pažymi L. Mikalonienė, JAV *LLC* dalyvių atsakomybė pagal įmonės prievoles gali kilti dėl nesąžiningo jo elgesio, pasinaudojant įmonės teisine forma, pagal taisykles, analogiškas uždaro tipo bendrovių akcininkų atsakomybei⁸⁹.

Atsižvelgiant į ribotos atsakomybės doktrinos evoliuciją bei šiandieninę praktiką, kuomet ribota dalyvių atsakomybė dominuoja ypatingai tarp naujų teisinių verslo organizavimo

⁸⁶ Tikniūtė, A., *supra* note 6, p. 44.

⁸⁷ Mikalonienė, L., *supra* note 3, p. 104-105.

⁸⁸ *Ibid.*, p. 106.

⁸⁹ Kai kuriose JAV valstijose *LLC* gali būti steigama vieno asmens (vienanarės bendrovės). Valstijose, kuriose *LLC* privalo turėti ne mažiau kaip 2 narius, *LLC* dalyvis, vykdydamas *LLC* veiklą pažeidžiant šį reikalavimą, atsako neri botai įstatymo pagrindu. *Ibid.*, p. 137.

formų, kiltų klausimas, ar partnerystė, kaip komercinio bendradarbiavimo forma, su išimtinai jai būdinga neribota dalyvių atsakomybe šiandieniniame įmonių teisės reguliavime yra nebe tokia populiari, o ilgainiui apskritai gali tapti pasenusia bei nenaudojama verslo vystymo forma? Doktrinoje vyrauja priešinga nuomone. Manoma, kad tokie ribotos atsakomybės doktrinos evoliucijos pokyčiai savaime nereiškia, kad partnerystė tampa pasenusia verslo forma. Priešingai, partnerystė yra naudinga tomis situacijomis, kai vykdamas verslą įmonės turtas nėra laikomas patikimu garantu užtikrinant būsimus įmonės įsipareigojimus ir, šiuo atveju, yra būtinas partnerystės dalyvių asmeninio turto įkeitimas⁹⁰. Darbo autorė pritartų šiai nuomonei, juo labiau, kad apie visišką neribotos atsakomybės partnerystės išnykimą įmonių teisėje būtų galima pasvarstyti tik tuo atveju, jei ribotos atsakomybės institutas absoliučiai atitiktų tiek verslininkų, tiek kreditorių teisių apsaugą, o dabartiniame reguliavime tai yra abejotina, atsižvelgiant į nepakankamą empirinių duomenų turėjimą apie ribotos atsakomybės efektyvumą.

Kalbant apie ribotos atsakomybės naujų verslo organizavimo formų reguliavime taikymo tendencijas, pažymėtina tai, kad mažosios bendrijos dalyvių atsakomybės reglamentavimas nebuvo šios tendencijos išimtis, kadangi Mažųjų bendrijų įstatyme buvo įtvirtinta jau praktika naujų verslo formų reguliavime tapusi ribota dalyvių (narių) atsakomybė. Šiame kontekste, tikslinga grįžti prie tiriamojo darbo 2 skyriaus, kuriame buvo analizuojama mažosios bendrijos sampratos koncepcija ir buvo prieita nuomonės, kad pastaroji (mažosios bendrijos samprata) nevisiškai atitinka šios naujos verslo organizavimo formos koncepcijos, atsižvelgiant į ribotos atsakomybės įtvirtinimą. Šioje dalyje, apžvelgus ribotos atsakomybės evoliuciją, kuri glaudžiai siejama su bendrovių, kaip verslo organizavimo formų, raida, galima pritarti L. Mikalonienės nuomonei, kad ribota atsakomybė neatskiriama nuo bendrovės, kaip teisinės formos, nepriklausomai nuo įmonės dydžio ir veiklos apimčių, atviro ar uždaro tipo, veikimo pavieniui ar įmonių grupėse, *intuitu personae* principo. Šis teiginys iš esmės patvirtina jau anksčiau išsakytą abejonę dėl mažosios bendrijos sampratos tikslingumo, nes (mažosios) bendrijos (partnerystės) koncepcija yra sunkiai suderinama su ribotos atsakomybės doktrina.

Nepaisant to, kad Lietuvoje iki mažųjų bendrijų įteisinimo dominavo ribota juridinių asmenų dalyvių apsauga, taikyta daugeliui teisinių formų, pavyzdžiui, uždarajai akcinei bendrovei, asociacijai, viešajai įstaigai, žemės ūkio bendrovei, kooperatinei bendrovei ir kitoms, daugelis minėtų teisinių formų nėra tinkamos įvairiapusei komerciniai paskirčiai vykdyti. Pažymėtina, kad tik uždarosios akcinės bendrovės, individualios įmonės bei ūkinės bendrijos teisinė forma yra tinkama smulkaus bei vidutinio verslo vystymui. Iš jų – tik uždarosios akcinės bendrovės reguliavime buvo įtvirtinta ribotos dalyvių atsakomybės doktrina, tuo tarpu tiek

⁹⁰ Hansmann, H., *supra* note 10, p. 4.

individualių įmonių, tiek ūkinių bendrijų reguliavime numatyta asmeninė dalyvių atsakomybė, kas lėmė šių teisinių formų nepopuliarumą. Specifinis uždaryjū akcinių bendrovių reguliavimas, kuris tiek teisės mokslininkų, tiek praktikų buvo kritikuotas dėl perteklinių, smulkų bei vidutinių verslą apsunkinančių normų reglamentavimo, taip pat ribotos atsakomybės teisinių formų, skirtų verslo vystymui stoka, lėmė naujos verslo organizavimo formos su ribota dalyvių atsakomybės apsauga įtvirtinimą. Šiandieninėje Lietuvos įmonių teisės praktikoje pripažįstama, kad vienas svarbiausių mažosios bendrijos ypatumų – dalyvių (narių) teisė valdyti įmonę, neprarandant ribotos atsakomybės apsaugos.

Lyginant mažosios bendrijos narių bei uždarnosios akcinės bendrovės akcininkų atsakomybės ribas, pastebėtina, kad pastarųjų teisinių formų reglamentavimas nenumato specifinių, išimtinių normų iš ribotos dalyvių atsakomybės doktrinos. Tiek akcininkai prieš uždarnosios akcinės bendrovės kreditorius, tiek nariai prieš mažosios bendrijos kreditorius atsako ribotai, akcininkai - tik už akcijas įmokėto dydžio suma, nariai – tik jų inasų dydžio suma. Pažymėtina, kaip ir uždaryjū akcinių bendrovių reguliavime, taip ir mažųjų bendrijų narių ribotos atsakomybės apsauga nėra absoliuti. Šią išimtį lemia juridinio asmens dalyvio nesąžiningumo doktrina, įtvirtinta Civilinio kodekso (toliau – CK) 2.87 str. 7 d.⁹¹, kuria, nustačius priežastinį nesąžiningų dalyvių (narių) veiksmų bei įmonės negalėjimo įvykdyti tam tikrą prievolę ryšį, juridinio asmens dalyvis (narys) pagal juridinio asmens (mažosios bendrijos) prievoles atsakytų subsidiariai⁹². Ne išimtis ir vadovo asmeninės atsakomybės už fiduciarinių pareigų pažeidimą doktrinos taikymas, kuria mažosios bendrijos vadovas, nevykdantis arba netinkamai vykdamas pareigas, privalo visiškai atlyginti žalą mažajai bendrijai. Minėtomis nuostatomis yra įtvirtinama juridinio asmens dalyvio bei vadovo civilinės atsakomybės doktrina, kuri be išimties yra taikoma ir mažosios bendrijos teisiniame reguliavime. Taigi, mažųjų bendrijų dalyvių bei valdymo organų atsakomybės taikymo ypatumai iš esmės nesiskiria nuo uždaryjū akcinių bendrovių atitinkamų organų atsakomybės. Tačiau, šiame kontekste, atkreiptinas dėmesys į mažosios bendrijos nario, kaip valdymo organo, bei atstovo atsakomybės taikymo ypatumus, kas, darbo autorės nuomone, reikalauja tolesnio tyrimo.

Mažųjų bendrijų įstatyme numatyta, kad tuo atveju, jei mažosios bendrijos narių susirinkimas yra vienintelis organas, narių susirinkimas yra kartu ir mažosios bendrijos valdymo organas. Remiantis šia norma, nėra aiškus mažosios bendrijos nario, kartu esančio ir valdymo organu, atsakomybės kilimo pagrindas. Siekiant atsakyti į klausimą, ar šiame kontekste mažosios bendrijos narys turėtų atsakyti kaip dalyvis (CK 2.50 str. 3 d.) ar valdymo organas (CK 2.87 str.

⁹¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁹² Mikelėnas, V. et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2002, p. 128.

7 d.), darbo autorės nuomone, būtų tikslinga remtis uždarujų akcinių bendrovių reguliavimu, kai uždarnosios akcinės bendrovės akcininkas kartu yra ir uždarnosios akcinės bendrovės valdymo organas, *de jure*. Nors teismų praktika pastaruoju klausimu nėra gausi, A. Tikniūtė⁹³ atkreipė dėmesį, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) praktikoje teismas pabrėžia valdymo organo nario pareigų bendrovei prioritetinį pobūdį. Antai, LAT yra pažymėjęs, kad esant situacijai, kai bendrovės valdymo organo narys kartu yra ir bendrovės akcininkas, jo, kaip akcininko, ir jo, kaip bendrovės valdymo organo nario, interesai gali nesutapti. Tokiu atveju, vienokių ar kitokių asmeninių interesų turėjimas neatleidžia bendrovės valdymo organo nario nuo jo fiduciarinės pareigos veikti išimtinai bendrovės interesais⁹⁴. A. Tikniūtės nuomone, bendrovių teisėje yra vienareikšmiškai pabrėžiama valdymo organo nedeleguotina pareiga bendrovei, todėl tuo atveju, kai akcininkas tuo pačiu metu yra ir bendrovės direktorius, pastarojo atsakomybės apimtį turėtų apibrėžti jo, kaip valdymo organo, statusas. A. Tikniūtė abejoja, ar yra pagrįsta dalyvio, veikiančio kaip valdymo organas (nors ir *de facto*), atsakomybė už nesąžiningus jo, kaip akcininko, veiksmus. Dar daugiau, doktrinoje yra keliamas klausimas dėl CK 2.50 str. 3 d. normos pagrįstumo, mat pastarosios normos sąlygos iš esmės yra analogiškos bendrosios deliktinės atsakomybės sąlygoms, tokiu būdu yra įtvirtinamas perteklinis, daugiau nei aiškumą keliantis reguliavimas⁹⁵. Darbo autorės nuomone, šiame kontekste teismams, sprendžiantiems klausimą dėl juridinio asmens dalyvio, veikiančio kartu kaip valdymo organas, atsakomybės apimties, kiekvienu atveju reiktų nustatyti bei atskirti dalyvio veiksmų kilmę, t. y. ar pastarieji (faktiniai dalyvio veiksmai) pažeidžia išimtinai dalyvių kompetencijos ribas, ar valdymo organo kompetencijos ribas. Grįžtant prie mažųjų bendrijų narių atsakomybės ypatumų, pažymėtina tai, kad mažosios bendrijos teisinės formos kūrimo etape buvo numatyta, kad narys, veikiantis kaip valdymo organas, turėtų atsakyti CK 2.87 str. pagrindu už fiduciarinių pareigų pažeidimą⁹⁶. Autorės nuomone, mažųjų bendrijų dalyvių, kartu esančių ir valdymo organu, atsakomybės klausimai turėtų būti sprendžiami analogiškai pagal siūlytą uždarujų akcinių bendrovių dalyvio, kartu esančio valdymo organu, faktinių veiksmų atskyrimo kriterijų, neteisėtus mažosios bendrijos nario veiksmus priskiriant išimtinai prie mažosios bendrijos dalyvio kompetencijos ribų peržengimo arba valdymo organo fiduciarinių pareigų pažeidimo.

Kitas svarbus mažosios bendrijos organų atsakomybės instituto ypatumas, reikalaujantis išsamesnio tyrimo, yra mažosios bendrijos atstovo atsakomybė. Mažųjų bendrijų įstatyme numatyta, kad bendrija turi turėti atstovą, kai joje veikia du ar daugiau narių ir narių susirinkimas

⁹³ Tikniūtė, A., *supra* note 6, p. 109.

⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2000 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Vilniaus miesto savivaldybė vs. UAB „Sangreta“ c/b Nr. 3K-3-383/2000.

⁹⁵ Tikniūtė, A. op. cit., p. 110.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas., *supra* note 19, p. 3.

yra mažosios bendrijos valdymo organas. Atsižvelgiant į Mažųjų bendrijų įstatymo 21 str. 2 d. normą, kuria atstovas nėra laikomas mažosios bendrijos organu, galime daryti prielaidą, kad tarp mažosios bendrijos ir nario, vykdančio atstovo pareigas, egzistuoja atstovavimo santykiai, reglamentuojami CK III dalies XI skyriaus normomis. Šiame kontekste atstovas veikia ir kaip juridinio asmens, ir kaip juridinio asmens valdymo organo – narių susirinkimo atstovas. Tai, kad atstovas nėra pripažįstamas mažosios bendrijos organu, tuo pačiu ir valdymo organu, viena vertus, leistų daryti prielaidą, kad atstovo atsakomybės atsiradimo pagrindas yra už CK 2.87 str. 7 d. ribų. Kita vertus, teisinį neaiškumą kelia mažosios bendrijos teisinės formos kūrimo etape reglamentuota nuostata, kad juridiniam asmeniui, nesilaikant įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimų, sankcijos už minėtų reikalavimų laikymąsi yra taikomos atsakingam asmeniui – vadovui, o, atitinkamai, mažojoje bendrijoje už pastarųjų pareigų nesilaikymą bus atsakingas atstovas⁹⁷. Kiltų klausimas, kodėl minėtoje situacijoje atsakomybė yra perkeliama atstovui, o ne valdymo organui – narių susirinkimui. Juk, kaip buvo minėta anksčiau, sisteminė Mažųjų bendrijų įstatymo normų analizė leistų daryti prielaidą, kad atstovui nėra priskiriamos valdymo funkcijos, pastarasis atstovavimo santykių pagrindu veikia išimtinai kaip valdymo organo – narių susirinkimo atstovas. Taigi, mažųjų bendrijų teisinės formos kūrimo etape reglamentuota nuostata atstovo teisinis statusas buvo priartintas prie valdymo organo teisinio statuso. Dar daugiau, remiantis Mažųjų bendrijų įstatymo 21 str. ir 22 str. normų lyginamąja analize, pažymėtina tai, kad narių susirinkimo paskirtas atstovas įgyja nemažai vienasmeniam valdymo organui būdingų pareigų, antai, tiek mažosios bendrijos atstovas, tiek vadovas atstovauja mažąją bendriją santykiuose su trečiaisiais asmenimis, organizuoja narių susirinkimo sušaukimą, finansinių ataskaitų rinkinio sudarymą ir kita. Atsižvelgiant į pastarąsias normas dėl atstovui priskirtinų valdymo organui būdingų pareigų, o pastarųjų nevykdant, ir atsakomybės taikymo, taip pat į nuostatą, kad atstovas nėra laikomas mažosios bendrijos organu, kiltų prielaida konstatuoti atstovo, kaip valdymo organo, statusą, *de facto* ne *de jure*. Nors atkreiptinas dėmesys, kad atstovo, kaip valdymo organo, statusas, *de jure*, šiandieniniame reguliavime jau yra numatytas. Antai, pagal Buhalterinės apskaitos įstatymo 2 str. 22 d.⁹⁸ mažosios bendrijos atstovas yra sutapatinamas su ūkio subjekto vadovu. Pripažinus mažosios bendrijos atstovo, kaip valdymo organo, *de facto*, statusą, pastarajam kiltų ir LAT ne kartą išaiškinti bendrovės vadovui keliami reikalavimai bei atsakomybės taikymo principai: vadovas privalo dirbti rūpestingai ir kvalifikuotai bei daryti viską, jog įmonė veiktų pagal įstatymus ir kitus teisės aktus; vadovą ir jo vadovaujamą įmonę sieja fiduciariniai santykiai; nuo pat tapimo įmonės vadovu momento vadovas turi elgtis rūpestingai, atidžiai ir apdairiai; vadovo civilinę atsakomybę lemia tiek jam

⁹⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas., *supra* note 19, p. 7.

⁹⁸ Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas// Valstybės žinios. 2001, Nr. 99-3515.

imperatyviai teisės aktuose nustatytų pareigų pažeidimas, tiek fiduciarinių pareigų įmonės atžvilgiu pažeidimas⁹⁹. Taigi, remiantis tuo kas išdėstyta, būtų galima daryti prielaidą, kad atstovui, kaip valdymo organui, *de facto*, pažeidus fiduciarines pareigas, kiltų CK. 2.87 str. 7 d. numatyta atsakomybė. Svarstyтина, ar toks mažosios bendrijos atstovo atsakomybės taikymas neprieštarautų Mažųjų bendrijų įstatymo 21 str. 2 d. teisės normai, numatančiai, kad atstovo statusas nėra priskirtinas bendrijos organo statusui. Panašu, kad dviprasmiškas atstovo teisinio statuso įtvirtinimas ateityje gali lemti ir atstovo atsakomybės apimties aiškinimo problemas, kurios būtų perkeliamos teismų praktikai.

Apibendrinant, paminėtina tai, kad nepaisant doktrinoje vyraujančios nevienareikšmiškos nuomonės dėl ribotos atsakomybės naudingumo, šiandieniniame įmonių teisės modernizavimo praktikoje dominuoja ribotos atsakomybės doktrina. Mažosios bendrijos teisinės formos su ribota dalyvių atsakomybės apsauga įtvirtinimą lėmė specifinis uždarytų akcinių bendrovių reguliavimas bei ribotos atsakomybės teisinių formų, skirtų verslo vystymui stoka. Mažosios bendrijos organų atsakomybės taikymo principai yra analogiški uždarytų akcinių bendrovių organų atsakomybės taikymo principams, o specifiniai klausimai dėl tam tikrų mažosios bendrijos organų atsakomybės ribų, autorės nuomone, turėtų būti sprendžiami atsižvelgiant į teismų praktiką dėl uždarytų akcinių bendrovių organų atsakomybės taikymo principus.

3.3. Mažosios bendrijos kapitalo ypatumai

Siekiant išanalizuoti mažosios bendrijos kapitalo koncepcijos ypatumus, šio poskyrio pradžioje, autorės nuomone, būtų tikslinga atskleisti kapitalo, plačiąja prasme, sampratą, tikslą bei funkcijas. Pažymėtina, kad mažosios bendrijos kapitalo sampratos ir ypatumų tematika Lietuvos doktrinoje nebuvo tiriama. Teisės mokslininkų ar praktikų darbų įmonės kapitalo tematika taip pat nėra daug, kas laikytina prieštaringu reiškiniu, ypač atsižvelgiant į užsienio mokslininkų keliamas diskusijas¹⁰⁰ dėl kapitalo palaikymo taisyklių pagrįstumo bei reikšmės įmonių teisėje. Paminėtinas J. Kiršienės bei A. Tikniūtės straipsnis, kuriame išanalizavus kapitalo, suprantamo kaip turtinis kompleksas, genezę, kapitalo ir turto santykį bei turto tapimo kapitalu prielaidas, autorės priėjo išvados, kad „turtas gali funkcionuoti lygiagrečiai šalia materialaus pasaulio kaip kapitalas, pavyzdžiui, užtikrinantis trečiųjų asmenų prievolės arba

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Panevėžio spaustuvė“ vs. R. Š., A. B., A. G. c/b Nr. 3K-3-19/2012.

¹⁰⁰ Hopt, K. J., *supra* note 12; Freedman, J., *supra* note 11; Ewang, F. N. EU Minimum Capitalisation Requirement: An Analysis and Critique of the EU's Minimum Capitalisation Requirement [interaktyvus]. Charles Sturt University: 2007 [žiūrėta 2014-03-12].

<http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1015708>; ir kiti.

savininkų nuosavybės teises ir taip išnaudojantis savo ekonominį potencialą¹⁰¹. Paminėtina ir O. Petroševičienės 2011 m. daktaro disertacija, kurioje autorė tyrė kapitalo, kaip uždaryjū akcinių bendrovių kreditorių teisių apsaugos priemonės, palaikymo taisyklių efektyvumo problematiką¹⁰². Taigi, minėtuose darbuose pastebima bendra tendencija bendrovės kapitalo sampratą sieti su trečiųjų asmenų prievolių užtikrinimu.

Užsienio teisės doktrinoje išskiriamos dvi esminės kapitalo palaikymo funkcijos: vidinė (organizacinė), kuria kapitalo (įstatinio kapitalo) dalys reprezentuoja akcininkų teisių ribas įmonėje, bei išorinė, susijusi su kreditorių teisių apsaugos užtikrinimu. Tiesa, doktrinoje pažymima, kad pirmoji vidinė (organizacinė) funkcija yra susijusi su pačiu kapitalo palaikymo koncepcijos egzistavimu, bet ne su kapitalo (įstatinio kapitalo) dydžio nustatymu. Pastarosios funkcijos įgyvendinimas gali būti užtikrinamas ir simboliškai minimalia įstatinio kapitalo suma arba net be pačios kapitalo palaikymo koncepcijos taikymo¹⁰³. ES bendrovių teisės ekspertų komisija išskyrė tokias kapitalo funkcijas, kaip kreditorių interesų apsauga, bendrovės dalyviams draudžiant išmokėti dividendus, kai įmonės turtas tampa mažesnis nei įstatinio kapitalo dydis (i); bendrovės dalyvių apsauga, nustatant nominalią akcijų vertę (ii); bendrovės turto pakankamumo užtikrinimas, nors ši funkcija laikoma kontraversiška, atsižvelgiant į skirtingus įstatinio kapitalo dydžius skirtingose valstybėse (iii); verslo pradėjimas be jokios rizikos, nes nesėkminga pirminė investicija būtų padengiama įstatinio kapitalo suma (iiii)¹⁰⁴. O. Petroševičienės nuomone, kapitalo palaikymo (kreditorių interesų apsaugos nuo nesąžiningų juridinio asmens dalyvių veiksmų mechanizmo) instituto ašimi yra laikomas užprogramuotas bendrovės dalyvių ir jos kreditorių konfliktas, kuris kyla iš ribotos juridinio asmens atsakomybės instituto. Autorė taip pat pažymi, kad šiandieninėje praktikoje yra neginčijama, „kad be ribotos atsakomybės instituto nevyktų realių investicijų į verslą, nes bet kokia komercinės veikos nesėkmė taip pat reikštų, kad nepatenkinti finansiniai kreditorių reikalavimai būtų nukreipiami į bendrovės dalyvių asmeninį turtą. Todėl kapitalo palaikymo doktrinos pagrindinis tikslas [...] yra kreditorių teisių apsauga nuo ribotą turtinę atsakomybę prieš bendrovės kreditorius turinčių dalyvių nesąžiningų ir per daug rizikingų veiksmų“¹⁰⁵. Užsienio valstybių doktrinoje pažymimas civilinės teisės tradicijos bei bendrosios teisės tradicijos valstybėse įtvirtintų kapitalo palaikymo taisyklių skirtumas. Antai, civilinės teisės tradicijos valstybių, pavyzdžiui Vokietijos, kapitalo palaikymo taisyklių

¹⁰¹ Kiršienė, J.; Tikniūtė, A., *supra* note 5, p. 80.

¹⁰² Petroševičienė, O., *supra* note 4.

¹⁰³ Geens, K.; Hopt, K. J. The European Company Law Action Plan Revisited. Reassessment of the 2003 priorities of the European Commission. Leuven University Press: 2010, p. 32.

¹⁰⁴ A Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe: A Consultative Document of the High Level Group of Company Law Experts [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12]. <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/consult_en.pdf>.

¹⁰⁵ Petroševičienė, O. op. cit., p. 1.

reglamentavimui yra būdingas griežtų bei detalių normų nustatymas¹⁰⁶. O. Petroševičienės nuomone, „tokia stipri apsauga paaiškinama galimu pavojumi, kad kreditoriai (investuotojai) neskirs pakankamų investicijų bendrovių komercinės veiklos plėtrai ir apyvartų didinimui, jei kreditoriai nebus garantuoti dėl nuolatinio bendrovėje suformuoto ir „neliečiamo“ kapitalo ir griežtų kreditorius saugančių kapitalo palaikymo taisyklių egzistavimo“¹⁰⁷. Bendrosios teisės tradicijos valstybėms, pavyzdžiui JAV, iš dalies ir Anglijos įmonių teisei, būdinga tai, kad kapitalo palaikymo taisyklės yra mažai reglamentuojamos, o jų nustatymas paliekamas patiems rinkos dalyviams¹⁰⁸. Skirtingo pobūdžio kapitalo palaikymo taisyklių reglamentavimą įvairiose teisės tradicijos valstybėse lėmė nevienareikšmiškas požiūris į kapitalo palaikymo elementus, kuriuos, O. Petroševičienės nuomone, sudaro: minimalaus kapitalo reikalavimas (i), nuosavo bendrovės kapitalo pakankamumo reikalavimas (ii) bei apribojimai skirstant bendrovės kapitalą (iii)¹⁰⁹. Atsižvelgiant į tai, kad doktrinoje daug dėmesio skiriami pirmajam kapitalo palaikymo elementui, taip pat į naujų verslo organizavimo formų reglamentavimo ypatumus, susijusius su minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimu, toliau darbe išsamiau bus aptarti pastarojo elemento taikymo ypatumai.

Minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimo įtvirtinimas siejamas su 1976 m. ES mastu priimta Antrąja direktyva, kuri įtvirtino bendrovės pradinio kapitalo pakankamumo bei jo palaikymo principines nuostatas¹¹⁰. Viena svarbiausių minimalaus įstatinio kapitalo įtvirtinimo priežasčių buvo Antrosios direktyvos preambulėje įtvirtintas minimalios lygiavertės ribotos turtinės atsakomybės akcinių bendrovių akcininkų ir kreditorių apsaugos užtikrinimas¹¹¹. Pažymėtina, kad šiandieninėje bendrovių teisėje minimalaus įstatinio kapitalo įtvirtinimas yra siejamas daugiau su prevencine nei apsaugine funkcija. Antai, ES bendrovių teisės ekspertų komisija pažymėjo, kad vienintelė tikroji minimalaus įstatinio kapitalo funkcija yra siekis sumažinti fiktyvių, neplanuojančių užsiimti komercine veikla bendrovių steigimo skaičių¹¹². Kaip buvo minėta, skirtingo pobūdžio kapitalo palaikymo taisyklių taikymą įvairiose teisės tradicijos valstybėse lėmė išsiskyrusios nuomonės dėl kapitalo palaikymo elementų, ypač – minimalaus įstatinio kapitalo įtvirtinimo, reikšmės. Teisinėje literatūroje pažymima, kad Antrosios direktyvos nuostatos buvo įtvirtintos daugelyje valstybių, išskyrus anglo-amerikiečių

¹⁰⁶ Hansmann, H. et al./ed. Rock, E. B. *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach*. Second Edition. Oxford University Press: 2009, p. 148.

¹⁰⁷ Petroševičienė, O., *supra* note 4. 28.

¹⁰⁸ Hansmann, H. *op. cit.*, p. 148.

¹⁰⁹ Petroševičienė, O. *op. cit.*, p. 43.

¹¹⁰ Edwards, V., *supra* note 82. p. 69.

¹¹¹ Tarybos 1976 m. gruodžio 13 d. Antroji direktyva Nr. 77/91/EEB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos tokias priemones suvienodinti, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų akcinių bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, bendrovės steigiant, palaikant ir keičiant jų kapitalą, koordinavimo.

¹¹² A Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe: A Consultative Document of the High Level Group of Company Law Experts., *supra* note 104. p. 25.

teisės tradicijos valstybes, pavyzdžiui JAV¹¹³ ar Angliją¹¹⁴, kuriose vyravo kritiškas požiūris į minimalaus kapitalo įtvirtinimo reikalavimo naudingumą, akcentuojant jo kaip disfunkcinės, steigimosi laisvę ribojančios kreditorių apsaugos priemonės trūkumus¹¹⁵. Užsienio teisės doktrinoje išskiriami ir kiti neigiami aspektai, susiję su abejotinu įstatinio kapitalo naudingumu. Teigiama, kad minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimas klaidingai laikomas kaip viena iš funkcijų, užtikrinačių adekvataus kapitalo palaikymą, nes vienoda įstatinio kapitalo suma, reikalaujama skirtingą komercinę veiklą vykdančių įmonių veikloje, negali užtikrinti veiksmingo minėtos funkcijos įgyvendinimo¹¹⁶. Doktrinoje pažymima, kad minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimas didelėse įmonėse nėra pagrįstas teisiniu ar ekonominiu požiūriu, nes tuo atveju, kai įmonės nuosavas kapitalas viršija įstatinio kapitalo sumą, kas neretai būdinga didelėms įmonėms, įstatinio kapitalo suma iš esmės tampa nebeaktuali. Ir priešingai, mažose įmonėse, kuriose nuosavo kapitalo suma nėra didelė, įstatinio kapitalo reikalavimas tampa itin jautriu aspektu. Smulkaus verslo atstovai turi teisę rinktis alternatyvias, nors atsakomybės forma ne tokias patrauklias verslo organizavimo formas, pavyzdžiui, partnerystę, išvengiant galimų sunkumų, susijusių su nuosavo kapitalo palaikymo taisyklėmis, todėl doktrinoje įstatinio kapitalo reikalavimas neretai yra apibrėžiamas kaip „steigėjų kaina už ribotos atsakomybės privalumus“¹¹⁷. Mokslininkai, kritikuojęs griežtas europines kapitalo palaikymo taisykles, įskaitant minimalaus kapitalo reikalavimo įtvirtinimą, rekomenduoja iš esmės pakeisti jas bendrosios teisės tradicijų valstybėms būdingu liberaliu kreditorių apsaugos mechanizmu¹¹⁸. Autoriai, oponuojantys minėtai pozicijai teigia, kad įstatinis kapitalas suteikia bent minimalią apsaugą kreditoriams, todėl įstatinio kapitalo reikalavimas yra tarsi įstatyminė kreditorių garantija, kuri taikoma ją derinant su kitomis kreditorių apsaugos priemonėmis¹¹⁹. Kiti autoriai, pritardami minėtai pozicijai pažymi ir kitus privalumus, kaip antai, įstatinio kapitalo dėka įmonės gali lengviau išsilaikyti konkurencingoje rinkoje, nes tik įsteigus įmonę yra galimybė

¹¹³ Tiesa, 1969 m. JAV federaliniu lygmeniu buvo priimtas pavyzdinis Korporacijų įstatymas (angl. - *Model Business Corporation Act*), kuris nustatė pradines kapitalo palaikymo gaires, pavyzdžiui, numatė įstatinio kapitalo reikalavimą. Praėjus dešimtmečiui tradicinių kapitalo palaikymo instituto elementų, pavyzdžiui, įstatinio kapitalo reikalavimo, buvo atsisakyta, grindžiant normų, susijusių su įstatinio kapitalo reikalavimu, sudėtingumu bei netinkamu pirminės kreditorių ir akcininkų apsaugos įgyvendinimu. Model Business Corporation Act 1969 [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://users.wfu.edu/palmitar/ICBCorporations-Companion/Conexus/ModelBusinessCorporationAct.pdf>>; Petroševičienė, O., *supra* note 4. p. 29-30.

¹¹⁴ Pažymėtina, kad minimalaus kapitalo doktrina Anglijos įmonių teisėje neturėjo gilių šaknų. Antai, įstatinio kapitalo reikalavimas, įtvirtintas 1855 m. Ribotos atsakomybės įstatyme (angl. – *Limited Liability Act*) buvo panaikintas jau 1856 m., priėmus naują Akcinių bendrovių įstatymą (angl. – *Joint Stock Companies Act*). Ewang, F. N., *supra* note 100, p. 4.

¹¹⁵ Freedman, J., *supra* note 11. p. 335.

¹¹⁶ Ewang, F. N. op cit., p. 20.

¹¹⁷ Parleani, U. I. et al./ed. Lutter, M. *European Company And Financial Law Review: Legal Capital in Europe*. Germany, Center for European Economic Law: 2006, p. 21.

¹¹⁸ Petroševičienė, O. op cit., p. 10.

¹¹⁹ *Ibid.*, p. 10.

pasinaudoti skolinimosi perspektyvomis; įstatinis kapitalas užtikrina lygiavertį ribotos dalyvių atsakomybės bei kreditoriams tenkančios rizikos pasiskirstymą¹²⁰.

Nepaisant pastarųjų argumentų dėl įstatinio kapitalo naudingumo, šiandieninėje įmonių teisės praktikoje pastebima tendencija, kad Europos valstybės vis dėlto įvertino vakarų valstybių kritiką dėl abejotinos įstatinio kapitalo reikšmės bei griežtų kapitalo palaikymo taisyklių taikymo. Neabejotiną JAV teisinės sistemos įtaką Europos įmonių teisės modernizavimo kontekste pripažino ir pati ES, pateikdama galimas kapitalo palaikymo instituto alternatyvas: lengvesnį vidaus teisinį reguliavimą (angl. – *Simpler Legislation for the Internal Market*), kuriuo siūloma atsisakyti iš esmės per griežtų kapitalo palaikymo taisyklių, pavyzdžiui, minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimo (i), pasekant JAV pavyzdžiu, kapitalo palaikymo doktrinos atsisakymą, pastarąją pakeičiant į lankstesnį mechanizmą (ii), derinant europinę kapitalo palaikymo doktriną su JAV įtvirtinomis taisyklėmis (iii)¹²¹. Europos valstybių kapitalo palaikymo taisyklių liberalizavimą lėmė ir Europos Teisingumo Teismo (toliau – ETT) sprendimai *Centros*¹²², *Überseering*¹²³ bei *Inspire Art*¹²⁴ bylose, kuriose ETT vienareikšmiškai uždraudė minimalaus įstatinio kapitalo taisykles, ribojančias teisę laisvai steigti įmonės už nacionalinės jurisdikcijos ribų.

Pažymėtina, kad minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimo, įtvirtinto Akcinių bendrovių įstatymo 2 str., reikšmė bei naudingumas buvo nagrinėjamas ir Lietuvos teisės doktrinoje, kurioje vyrauja kritinis požiūris į kapitalo palaikymo taisykles. Antai, O. Petroševičienės nuomone, įstatinis kapitalas ne tik kad nesuteikia kreditoriams jokios realios informacijos apie įmonės mokumo būseną, bet ir iš esmės klaidina kreditorius bei implikuoja išlaidas ir sudaro

¹²⁰ Ewang, F. N., *supra* note 100, p. 13, 16.

¹²¹ A Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe: A Consultative Document of the High Level Group of Company Law Experts., *supra* note 104, p. 24-25.

¹²² Byloje ginčas vyko tarp Anglijos bendrovės *Centros Ltd* bei atitinkamos Danijos institucijos dėl pastarosios atsisakymo įregistruoti *Centros Ltd* filialą Danijoje, motyvuojant tuo, kad *Centros Ltd* savininkų tikslas - apeiti nacionalinius Danijos įstatymus, reglamentuojančius uždarytų akcinių bendrovių steigimą, tokiu būdu piktnaudžiaujant įsisteigimo teise. Priimdamas sprendimą ETT pažymėjo, jog faktas, kad valstybės narės pilietis steigia įmonę atsižveldamas į palankesnes steigimosi galimybes, savaime nėra laikomas piktnaudžiavimu įsisteigimo teise. Europos Teisingumo Teismo 1999 m. kovo 9 d. sprendimas byloje *Centros Ltd v. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen* Nr. C-212/97, ECR I-01459.

¹²³ Byloje kilo ginčas dėl valstybės narės atsisakymo pripažinti pagal kitos valstybės narės teisę įkurtos įmonės teisinį subjektiškumą, remiantis tuo, kad įmonė, perkėlus savo faktinę buveinę į priimančiosios valstybės teritoriją, neperregistravimo įmonės pagal priimančiosios valstybės teisinį reguliavimą. ETT pažymėjo, kad bendrovės egzistavimas yra neatskiriamas nuo jos teisinio subjektiškumo, o subjektiškumo nepripažinimas yra Europos Bendrijos steigimosi teisės ribojimas. Europos Teisingumo Teismo 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimas byloje *Überseering BV v. Nordic Construction Company Baumangement GmbH (NCC)*, Nr. 208/00, ECR I-09919.

¹²⁴ Byloje buvo nagrinėjamas klausimas dėl Nyderlandų teisinio reguliavimo, kuriuo užsienio bendrovė, pilnai ar didžiąja dalimi vykdydama veiklą Nyderlanduose, privalėjo registruoti įmonę (filialą) bei įvykdyti minimalaus įstatinio kapitalo apmokėjimo ir kitus privalomus reikalavimus. Šioje byloje teismas pažymėjo, kad minėtos Nyderlandų bendrovių teisės normos riboja Europos Bendrijos steigimosi laisvę (i), o tokių normų taikymas yra draudžiamas (ii). Europos Teisingumo Teismo 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimas byloje *Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v. Inspire Art Ltd.*, Nr. C-167/01, ECR I-10155.

kliūtis smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai¹²⁵. Autorė sutiktų su minėta pozicija, pažymint, kad iš esmės minimalus įstatinis kapitalas, kaip toks, nėra efektyvus doktrinoje reglamentuotos apsauginės bei prevencinės funkcijos įgyvendinimo mechanizmas. Kaip kreditorių teisių apsaugos priemonė minimalus įstatinis kapitalas nėra veiksmingas visų pirmą dėl to, kad numatyta vienoda minimali įstatinio kapitalo suma yra taikoma skirtingą veiklą vykdančioms įmonėms. Abejotina, ar pradinio kapitalo reikalavimas skirtingą ekonominę veiklą vykdančiose įmonėse, pavyzdžiui, aptarnavimo paslaugas teikiančioje ir pavojingų krovinių gabenimo veikla užsiimančioje įmonėje, gali vienodai užtikrinti pastarųjų įmonių kreditorių teises. Antra, Akcinių bendrovių įstatyme numatyta sąlyginai maža įstatinio kapitalo suma vargiai kompensuotų stambius ieškininius reikalavimus, pavyzdžiui bylose dėl žalos atlyginimo. Trečia, panašu, kad ir patys kreditoriai minimalaus pradinio kapitalo nelaiko jų teisių užtikrinimo priemone, nes įprastinėje skolinimo praktikoje, kreditoriai, pavyzdžiui bankas, retai atsižvelgia į įstatinio kapitalo dydį. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad įstatinio kapitalo dydis iš esmės neatspindi realios įmonės finansinės būklės, todėl jo įtvirtinimas gali klaidinti kreditorius dėl faktinės įmonės finansinės būklės. Autorės nuomone, įstatinis kapitalas kaip prevencinė priemonė nuo lengvabūdiško įmonių steigimo, viena vertus yra veiksminga priemonė, sumažinanti fiktyvių, veiklos nevykdančių įmonių skaičių, kita vertus, tai neproporcinga priemonė, apsunkinanti sąžiningų steigėjų tikslų įgyvendinimą. Autorės nuomone, veiksmingas prevencinės funkcijos įgyvendinimas turėtų būti pasiektas nustatant lanksčias bei supaprastintas kitų institutų, pavyzdžiui, CK 2.70 str., kuriame reglamentuojama juridinių asmenų registro tvarkytojo teisė inicijuoti juridinio asmens likvidavimą, pastarajam nevykdant veiklos, taisykles. Diskusijos dėl įstatinio kapitalo reikalavimo naudingumo neturėtų reikšti sumažėjusio poreikio įtvirtinti efektyvų kreditorių teisių apsaugos mechanizmą. Šiame kontekste, autorė pritartų L. Mikalonienės nuomonei, kad kreditorių teisių apsauga turėtų būti užtikrinama kompleksiskai, pavyzdžiui, kreditoriai patys turėtų rūpintis savo teisių apsauga kitais būdais ir priemonėmis, pastarųjų apsauga taip pat turėtų būti garantuojama įstatyminiu lygmeniu, kaip antai, nemokumo santykius reglamentuojančiais teisės aktais¹²⁶ ar ES bendrovių teisės ekspertų komisijos pasiūlyta valdymo organų atsakomybe ar akcininko paskolų subordinavimu kitiems bendrovės kreditorių reikalavimams¹²⁷.

Kaip buvo minėta, uždaroji akcinė bendrovė iki mažųjų bendrijų įteisinimo buvo bene vienintelė ribotos atsakomybės verslo organizavimo forma, skirta įvairiapusei komercinei veiklai vykdyti. Tačiau šioje formoje įtvirtintas minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimas sudarė kliūtis

¹²⁵ Petroševičienė, O., *supra* note 4, p. 56-59.

¹²⁶ Mikalonienė, L., *supra* note 3, p. 116-117.

¹²⁷ A Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe: A Consultative Document of the High Level Group of Company Law Experts., *supra* note 104, p. 26.

smulkaus bei vidutinio verslo plėtrai. Įstatinio kapitalo reikalavimo eliminavimas ribotos atsakomybės mažųjų bendrijų reguliavime iš esmės išsprendė problemas, kilusias dėl griežtų kapitalo palaikymo taisyklių taikymo. Taigi, autorės nuomone, pradinio kapitalo reikalavimo atsisakymas mažųjų bendrijų reguliavime – tai europiniu lygiu modernizuojamos kapitalo palaikymo doktrinos rezultatas. Tiesa, kiltų klausimas, kodėl įstatymo leidėjas nepasiekė kitų valstybių praktika, liberalizuojant jau įteisintų verslo vystymo formų kapitalo palaikymo doktrinos taisykles. Paminėtinos Prancūzijos *SARL* bei *EURL*, kurios dar 2003 m. buvo modernizuotos, panaikinat lig tol buvusį 7500 eurų minimalus įstatinio kapitalo reikalavimą. Doktrinoje pažymima, kad Prancūzijos įstatymų leidėjas šiuos pakeitimus grindė keliais argumentais. Pirma, lig tol buvęs reguliavimas, kuomet pats įstatymų leidėjas nustatydavo konkrečią pradinio kapitalo sumą, neturėjo jokio logiško paaiškinimo, dar daugiau, šios sumos nustatymas yra pačio steigėjo prerogatyva, atsižvelgiant į jo kuriamo verslo planą¹²⁸. Antra, minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimas kaip kreditorių apsaugos būdas yra iliuzinis, neatspindintis realios įmonės būklės, nes įprastai pradinio kapitalo suma jau per kelias savaites yra išleidžiama kasdieninėje įmonės veikloje, pavyzdžiui, apmokant už paslaugas. Trečia, Prancūzijos įstatymų leidėjas kritikavo įstatinio kapitalo reikalavimą, kaip ribojantį specifinių bendrovių, pavyzdžiui, intekeltines paslaugas teikiančių įmonių, steigimą¹²⁹. Atkreiptinas dėmesys ir į Vokietijos, kuri buvo viena didžiausių kapitalo palaikymo šalininkų, *UG* reguliavime įtvirtintas naujas kapitalo palaikymo taisyklės. *UG* kapitalo specifiškumą lemia tai, kad kiekvienais metais turi būti atidedama 25 procentų pelno dalis į kapitalo rezervą, kol bus suformuota reikiama 25 000 eurų minimalaus kapitalo suma ir *UG* bus reorganizuojama į *GmbH*¹³⁰. Taigi minėtu reguliavimu Vokietija pasirinko santykinį kapitalo palaikymo liberalizavimo modelį. Diskutuotina, kodėl Lietuva nepasiekė pastarųjų valstybių įmonių teisės modernizavimo keliu. Pritartina O. Petroševičienės nuomonei, kad „iki šiol Lietuvos įstatymų leidėjas (su nedidelėmis išimtimis) demonstruoja visišką europinių nuostatų perkėlimą į nacionalinius teisės aktus be detalių analizių, o reikalavimus, taikomus, pvz., tik akcinėms bendrovėms, beatodairiškai išplečia ir uždarojo tipo bendrovėms“¹³¹. Akivaizdus minėtos nuomonės pagrindimas – uždaryjū akcinių bendrovių reguliavimas pagal 1976 m. Antrąją direktyvą, inkorporuotą į Akcinių bendrovių įstatymą, kurioje reglamentuojamos iš esmės atviro tipo akcinėms bendrovėms skirtos nuostatos. Matomai, atsižvelgdamas į abejotiną įstatinio kapitalo uždaro tipo bendrovėse naudą arba tiesiog remdamasis užsienio valstybių kapitalo palaikymo liberalizavimo praktika, įstatymų leidėjas eliminavo įstatinio kapitalo reikalavimą

¹²⁸ Parleani, U. I., *supra* note 117, p. 484.

¹²⁹ Pakalniškis, V., *supra* note 25, p. 290.

¹³⁰ *Ibid.*, p. 290.

¹³¹ Petroševičienė, O., *supra* note 4, p. 8.

mažųjų bendrijų reguliavime. Tuo atveju, jei minėto reikalavimo eliminavimas būtų grindžiamas kitais argumentais, kiltų klausimas, kodėl uždaryjū akcinių bendrovių kreditorių interesai yra ginami labiau nei mažųjų bendrijų kreditorių. Dabartinis reguliavimas (įtvirtinus naują verslo organizavimo formą) tik iš dalies įgyvendima ES mastu keliamus tikslus, nes griežtos kapitalo palaikymo taisyklės uždaryjū akcinių bendrovių reguliavime lieka nekintančios. Darbo autorė keltų prielaidą, ar vietoje naujos verslo formos įtvirtinimo nebuvo tikslinga modernizuoti uždaryjū akcinių bendrovių reguliavimą, kuris, kaip buvo minėta darbo pradžioje, beveik nebuvo modernizuojamas nuo Akcinių bendrovių įstatymo priėmimo. Panašios pozijos laikosi ir teisės mokslų daktaras I. Vėgėlė, pažymėdamas, kad būtų tikslinga supaprastinti uždaryjū akcinių bendrovių steigimą, atsisakant minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimo¹³². Autorės nuomone, dabartinis Lietuvos įmonių teisės reguliavimas su įtvirtinta nauja verslo vystymo forma tik iš dalies išsprendžia anksčiau minėtas problemas, susijusias su griežtų kapitalo palaikymo taisyklių taikymu, nes palikus nepakeistą uždaryjū akcinių bendrovių reguliavimą išliko kapitalo palaikymo elementų pagrįstumo klausimai bei problematika. Autorės nuomone, yra būtina keisti įsisenijusias ir šiandieninės įmonių teisės poreikių nebeatitinkančias nuostatas, kas iš esmės lemtų uždaryjū akcinių bendrovių reguliavimo reformą. Tačiau, palyginus užsienio, pavyzdžiui Prancūzijos, kurioje minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimas yra panaikintas jau daugiau kaip dešimt metų, bei Lietuvos įstatymų leidėjo iniciatyvą modernizuoti įmonių teisę, panašu, kad minėtų reformų galime sulaukti dar greit¹³³.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Mažųjų bendrijų įstatyme, kapitalo sąvoka nėra vartojama. Autorės nuomone, šios sąvokos atsisakymas nėra pagrįstas, nes mažosios bendrijos narių įnašai į bendrijos turtą atitinka kapitalo, kaip turtinio komplekso, sampratą¹³⁴. Pažymėtina, kad mažųjų bendrijų narių bei uždaryjū akcinių bendrovių dalyvių įnašų objekto reglamentavimas nesiskiria. Pastarųjų verslo organizavimo formų reguliavimas numato, kad įnašu gali būti pinigai ar kitoks turtas, išskyrus darbą bei paslaugas. Doktrinoje pažymima, kad užsienio valstybėse dalyvių įnašų objektas yra suprantamas kur kas plačiau nei Lietuvoje. Antai, Vokietijoje, įnašo objektu gali būti visa, kas yra naudinga bendro tikslo pasiekimui, pavyzdžiui, asmens reputacija, įsipareigojimas nekonkuruoti, rinkos žinojimas. Anglijoje įnašu gali būti ne tik pinigai, turtas, darbas, žinios ar reputacija, bet ir partnerių prisiimama atsakomybė¹³⁵.

¹³² Vėgėlė, I., *supra* note 17, p. 18.

¹³³ Tiesa, bandymų įgyvendinti minėtą reformą buvo. Paminėtinas 2009 m. Akcinių bendrovių įstatymo pakeitimo projektas, kuris vėliau taip ir nebuvo patvirtintas, be kitų esminių pakeitimų, nustatantis ir įstatinio kapitalo liberalizavimo principą, siūlant pradinio kapitalo sumą sumažinti iki simbolinės 1000 Lt sumos. Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos Akcinių bendrovių įstatymo 1, 4, 7, 14, 16, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 51, 52, 58, 59, 63, 64, 65, 74, 76, 78 straipsnių, septintojo skirsnio pavadinimo, priedo pakeitimo ir papildymo bei Įstatymo papildymo 16(1), 26(1), 26(2), 30(1), 30(2), 30(3) straipsniais įstatymo projektas.

¹³⁴ Kiršienė, J.; Tikniūtė, A., *supra* note 5, p. 71.

¹³⁵ Mikalonienė, L., *supra* note 3, p. 62.

Grįžtant prie mažųjų bendrijų reguliavimo, įdomu tai, kad minėta nuostata, susijusi su mažųjų bendrijų įnašų objektu, iš esmės buvo perkelta iš Antrosios direktyvos, reglamentuojančios akcinių bendrovių formavimo bei kapitalo palaikymo taisyklės, kurioje buvo nurodyta, kad pasirašytąjį kapitalą gali sudaryti tik turtas, kurį galima ekonomiškai įvertinti, ir į jį negali būti įtrauktas įsipareigojimas atlikti darbą arba teikti paslaugas¹³⁶. Kiltų klausimas, kodėl formuojant mažosios bendrijos reguliavimą buvo remiamasi minėta direktyva, skirta išimtinai akcinių bendrovių reguliavimui. Autorės nuomone, draudimas darbu ar paslaugomis apmokėti pradinį mažosios bendrijos kapitalo įnašą buvo akiai perkeltas iš uždarytųjų akcinių bendrovių reguliavimo, kas laikytina ydinga praktika. Būtina paminėti tai, kad dar 2004 m. ES bendrovių teisės ekspertų komisija neigiamai įvertino minėtą Antrosios direktyvos nuostatą, savo poziciją grįsdama bendrovių steigimosi ribojimu¹³⁷. Lietuvos doktrinoje minėtu klausimu taip pat laikomasi vienareikšmiškos nuomonės. Antai, L. Mikalonienė, neigiamai vertindama analogiškos nuostatos įtvirtinimą ūkinių bendrijų reguliavime, teigia, kad dalyvių įnašai pirmiausia turi būti suprantami kaip bendrijos finansavimo šaltinis ūkinei veiklai vystyti ir toks reguliavimas nepagrįstai susiaurina bendrijos dalyvių teises¹³⁸. Panašios pozicijos laikosi ir O. Petroševičienė, kuri sutinka, kad kreditorių teisės būtų pažeistos, jei į kapitalą būtų įnešamas jokios ekonominės vertės neturintis turtas. Tačiau autorė pažymi, kad paslaugos ir darbai *per se* nelaikomi neturinčiais jokios ekonominės vertės. Dar daugiau, ekonominę vertę turinčias kategorijas (įskaitant paslaugas ir darbus) nurodo civilinė apyvarta, o atitinkamai, jei tam tikri darbai, paslaugos, jų rezultatai ir kita yra civilinės apyvartos objektai, jie taip pat gali būti laikomi ekonominę vertę turinčiais nepiniginiais įnašais į bendrovės kapitalą¹³⁹. Darbo autorė pritarė minėtiems argumentams dar ir dėl to, kad dabartinis mažosios bendrijos dalyvio įnašo objektų ribojimas prieštarauja pačios mažosios bendrijos paskirčiai – verslui, nereikalaujančiam didelių pradinių investicijų.

Kalbant apie mažųjų bendrijų kapitalo ypatumus, būtina atkreipti dėmesį ir į tai, kad Mažųjų bendrijų įstatymas nenumato narių pareigos išlaikyti jų įnašų dydį pakankame lygmenyje. Kitaip tariant, mažosioms bendrijoms nėra taikomas antrasis kapitalo palaikymo elementas – nuosavo kapitalo pakankamumo reikalavimas¹⁴⁰. Pažymėtina, kad kaip ir minimalaus įstatinio kapitalo reikalavimas, taip ir kapitalo pakankamumo taisyklės sulaukia

¹³⁶ Edwards, V., *supra* note 82. p. 69.

¹³⁷ Petroševičienė, O., *supra* note 4. p. 69.

¹³⁸ Mikalonienė, L., *supra* note 3, p. 62-63.

¹³⁹ Petroševičienė, O. *op. cit.*, p. 69.

¹⁴⁰ Kapitalo pakankamumo reikalavimas (angl. - *Capital Maintenance*) – taisyklių visuma, kuriomis siekiama užtikrinti, kad įstatinio kapitalo suma būtų išlaikyta pakankamame lygmenyje. Akcinių bei uždarytųjų akcinių bendrovių reguliavime įtvirtintas kapitalo pakankamumo reikalavimas reiškia, kad tuo atveju, jei įmonės nuosavas kapitalas tampa mažesnis kaip pusė įstatinio kapitalo dydžio, dalyviai privalo imtis tam tikrų veiksmų, įprastai susijusių su kapitalo atkūrimu ar veiklos nutraukimu.

nemažai kritikos. Doktrinoje¹⁴¹ pažymima, kad šis kapitalo palaikymo elementas prieštarauja pačiai dalyvio ribotos atsakomybės esmei dėl kelių priežasčių. Pirmą, vadovaujantis kapitalo pakankamumo taisykle, bankroto teisės mechanizmas apskritai taptų neaktualus, nes įmonės, kuriai gresia nemokumas, akcininkai privalėtų ištaisyti šią situaciją. Antra, kapitalo pakankamumo reikalavimas nėra suderinamas su pačių akcininkų interesais, nes akcininkai, ne-balsuojantys už kapitalo atkūrimą iki atitinkamo lygmens, negauna ir papildomų akcijų iš papildomos akcijų emisijos, kas lemia dalyvio padėties įmonėje susilpnėjimą. Galiausiai, doktrinoje yra keliamas klausimas, ar kapitalo pakankamumo taisyklė, kuri apima ir galimybę likviduoti bendrovę, apskritai gali būti suderinama su kreditorių teisių apsaugos užtikrinimu? Pritariant išsakytoms abejonėms dėl kapitalo pakankamumo taisyklių efektyvumo, autorė pažymėtų ir tai, kad kapitalo pakankamumo doktrina nėra veiksminga dar ir dėl to, kad kreditoriai, kuriuos iš esmės domina ne įmonės kapitalo rodikliai, o įmonės gebėjimas atsiskaityti skolas, iš įprastai kartą per metus teikiamų įmonės finansinių ataskaitų rinkinių negali įvertinti, ar būsimi įmonės finansiniai įsipareigojimai bus tinkamai vykdomi. Autorės nuomone, kapitalo pakankamumo taisyklių, kaip kreditorių apsaugos priemonės, įtvirtinimas tampa dar neveiksmingesnis, kai lygiagrečiai nėra įtvirtinamas šių taisyklių vykdymą kuruojantis priežiūros mechanizmas. Šiandieniniame uždaruųjų akcinių bendrovių reguliavime kapitalo pakankamumo vykdymas bei vykdymo užtikrinimo priežiūra yra išimtinė bendrovės organų prerogatyva, kas gali lemti piktnaudžiavimo galimybes, tuo pačiu ir sumažėjusią kreditorių apsaugą. Atsižvelgiant į anksčiau išsakytus argumentus, darbo autorė teigiamai vertintų mažųjų bendrijų reguliavime eliminuotą narių pareigą išlaikyti jų inasų dydį pakankame lygmenyje. Tiesa, kadangi mažųjų bendrijų reguliavime nebuvo įtvirtintas minimalaus pradinio kapitalo reikalavimas, kapitalo pakankamumo taisyklių taikymas nebūtų tikslingas be įstatinio kapitalo, ir atvirkščiai, nes pradinio kapitalo ir vėlesnio jo palaikymo taisyklės yra glaudžiai susijusios.

Apibendrinant, pažymėtina tai, kad nepaisant gilių kapitalo palaikymo doktrinos šaknų (ypatingai ES) bendrovių teisėje, šiandieninėje praktikoje pastebima šios doktrinos liberalizavimo tendencija: kuriant naujas verslo organizavimo formas su minimaliu (simboliniu vieno euro) įstatiniu kapitalu arba priimant įstatymų pakeitimus dėl minimalaus įstatinio kapitalo dydžio mažinimo. Lietuvoje taip pat buvo įtvirtinta kapitalo liberalizavimo tendencija, ir, nors ribotos atsakomybės su minimaliu pradinio kapitalu koncepcija kai kurių teisės mokslo praktikų yra kritikuojama, grindžiant neatsakingo ir rizikingo verslo vykdymo galimybe¹⁴², atsižvelgiant į doktrinoje kritiškai vertinamą kapitalo palaikymo elementą, kaip kreditorių apsaugos priemonių,

¹⁴¹ Petroševičienė, O., *supra* note 4. p. 75-76.

¹⁴² Samkus, M. Mažoji bendrija – neatsakingas pirmasis verslas [interaktyvus]. *Ekonomika*: 2012 [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://www.ekonomika.lt/naujiena/mazoji-bendrija-neatsakingas-pirmasis-verslas-30765.html>>.

efektyvumą, darbo autorė uždaryjū akcinių bendrovių reguliavime taikomos kapitalo palaikymo doktrinos eliminavimą iš mažųjų bendrijų reguliavimo vertina teigiamai. Kita vertus, naujos verslo organizavimo formos su minimalaus kapitalo reikalavimu įteisinimas neišsprendžia uždaryjū akcinių bendrovių reguliavime įtvirtinto kapitalo palaikymo taisyklių efektyvumo problematikos, todėl svarstyтина, ar uždaryjū akcinių bendrovių reglamentavimo modernizavimas nebūtų buvęs optimaliai naudingesnis sprendimas.

3.4. Mažosios bendrijos valdymo organų struktūros ypatumai

Be jau minėtų mažosios bendrijos išskirtinumą iš kitų verslo organizavimo formų lemiančių požymių: *intuitu personae* principo taikymą bei kapitalo doktrinos liberalizavimą ribotos dalyvių atsakomybės verslo vystymo formoje, pažymėtinas ir kitas ne mažiau reikšmingas mažųjų bendrijų požymis – lanksti valdymo organų struktūra. Atsižvelgiant į skirtingus verslo poreikius pagal vykdomą veiklą, jos apimtį ir pobūdį, mažųjų bendrijų steigėjams yra sudaryta galimybė pasirinkti vieną iš dviejų bendrijos organų: 1) tik mažosios bendrijos narių susirinkimą, tokiu atveju narių susirinkimas kartu būtų ir bendrijos valdymo organas; 2) mažosios bendrijos narių susirinkimą ir vienasmenį valdymo organą – mažosios bendrijos vadovą¹⁴³. Lankstesnę valdymo organų struktūrą lėmė ES mastu vykdomas įmonių teisės modernizavimas. Antai, dar 2003 m. ES pažymėjo, kad yra būtina tobulinti įmonių valdymą, tokiu būdu paskatinant verslo efektyvumą ir konkurencingumą, o dinamiška ir lanksti įmonių teisė bei jų valdymo sistema yra būtina modernios bei industrinės visuomenės vystymui¹⁴⁴, o 2010 m. ES dar kartą atkreipė dėmesį, kad bendrovių teisė ir lanksčios įmonių valdymo taisyklės turi būti pritaikytos prie šiandieninės visuomenės ir besikeičiančios ekonominės aplinkos¹⁴⁵.

Taigi, atsižvelgiant į ES formuojamas įmonių valdymo organų struktūros modernizavimo tendencijas bei šiandieninį verslo poreikių neatitinkantį Lietuvos įmonių teisės reguliavimą, autorė teigiamai vertina įstatymo leidėjo poziciją dėl įmonių valdymo liberalizavimo bei lankstesnių taisyklių nustatymo. Tačiau, atsakant į klausimą, ar dabartinis mažųjų bendrijų valdymo struktūros nustatymas atitinka šių dienų verslo aplinkos poreikius, autorės nuomone, yra būtinas tolesnis tyrimas, išanalizuojant mažosios bendrijos narių susirinkimo, kaip valdymo organo, bei vienasmenio valdymo organo – vadovo teisinį statusą.

¹⁴³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas., *supra* note 19, p. 5.

¹⁴⁴ Europos Komisijos komunikatas „Bendrovių teisės modernizavimas ir gero valdymo praktikos stiprinimas Europos Sąjungoje: veiksmų planas“ 2003 [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52003DC0284:EN:NOT>>.

¹⁴⁵ Europos Komisijos pranešimas „Dėl strategijos Europa – 2020“ 2010 [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12]. <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-225_en.htm?locale=en>.

Kaip buvo minėta anksčiau, šiandieniniame mažųjų bendrijų reguliavime yra įtvirtinta nuostata, kad bendrijos valdymo organu gali būti ir narių susirinkimas. Ši norma įtvirtina naują, ribotos atsakomybės bendrovei nebūdingą valdymo modelį, suteikiant galimybę įmonę valdyti ne per tradicinius valdymo subjektus – vadovą ar valdybą¹⁴⁶. Tiesa, neribotos atsakomybės verslo organizavimo formų (ūkinių bendrijų) valdymo reguliavime vadovo statuso neįteisinimas nėra nauja tendencija¹⁴⁷. Be to, įstatymų leidėjas greta supaprastinto valdymo organų modelio įtvirtino ir lankstesnę valdymo organų veiklą, pasireiškiančią per mažosios bendrijos narių susirinkimo sprendimų priėmimo tvarką, kuria sprendimai yra priimami paprasta mažosios bendrijos narių balsų dauguma, išskyrus Mažųjų bendrijų įstatymo ir nuostatų išimtis.

Pažymėtina, kad užsienio valstybių naujų verslo organizavimo formų valdymo modeliai, kuriuos, darbo autorės nuomone, iš esmės lemia šių formų kilmė, yra gana įvairūs. Kontinentinės teisės tradicijos valstybių naujų verslo vystymo formų, pavyzdžiui, Prancūzijos *SARL*, priskiriamai ribotos atsakomybės bendrovių grupei, reguliavimui yra būdingas uždaro tipo akcinėse bendrovėse įtvirtintas valdymo organų modelis. Tiesa, *SARL* taip pat buvo numatyta supaprastinta valdymo organų struktūra, eliminuojant įpareigojimą sudaryti kitoms Prancūzijos uždaro tipo bendrovėms būdingą valdymo organą – valdybą. *SARL* yra valdoma vieno ar kelių fizinių asmenų – vadovų (pranc. – *gerant*), kurie gali būti ir *SARL* dalyviai, ir tretieji asmenys¹⁴⁸. Dėl plačios *SARL* vadovų kompetencijos bei atsakomybės taikymo ypatumų¹⁴⁹ šie organai galėtų būti prilyginami uždarnosios akcinės bendrovės valdymo organo – direktoriaus statusui. Bendrosios teisės tradicijos valstybių naujų verslo organizavimo formų, pavyzdžiui, Anglijos *LLP* ar *JAV LLP*, reguliavimas dėl valdymo organų funkcijas atliekančių organų yra labai artimas partnerystės tipo verslo vystymo formos reguliavimui. Tiek Anglijos *LLP*, tiek *JAV LLP* nėra numatyti privalomi valdymo organų subjektai, pavyzdžiui, direktorius ar valdyba. Kaip ir neribotos atsakomybės partnerystės formos, taip ir pastarųjų valstybių ribotos atsakomybės partnerystės reguliavime valdymo organų kompetencija yra perkeliama ant pačių dalyvių (partnerių) pečių. Atsižvelgiant į minėtą skirtingos teisinės tradicijos valstybių reguliavimą dėl naujose verslo teisinėse formose įtvirtinamų valdymo organų modelių, pažymėtina, kad Lietuva

¹⁴⁶ Tiesa, ribotos atsakomybės žemės ūkio bendrovėje vadovo statusas taip pat nėra įtvirtintas. Joje valdymo organo funkcijas atlieka valdyba, kuri gali būti nesudaroma, arba administracija. Nepaisant panašaus žemės ūkio bendrovės bei mažosios bendrijos valdymo organų reguliavimo, plačiau šie panašumai nebus aptariami, atsižvelgiant į skirtingą šių verslo formų paskirtį.

¹⁴⁷ Pavyzdžiui, sprendimus tikrojoje ūkinėje bei komandinėje bendrijoje priima tikrieji nariai bendru sutarimu.

¹⁴⁸ Whalley, M., *supra* note 9, p. 156.

¹⁴⁹ *SARL* vadovui gali kilti tiek civilinė, tiek baudžiamoji atsakomybė už netinkamą pareigų vykdymą. Berta, D. C. et al./ed. Dornseifer, F. *Corporate Business Forms in Europe*. München: European Law Publishers GmbH, 2005, p. 205.

pasirinko tarpinį, tiek uždarajai akcinei bendrovei, tiek partnerystei (ūkinei bendrijai) būdingą valdymo modelį.

Darbo autorė teigiamai vertintų supaprastintą valdymo organų modelio įtvirtinimą smulkaus bei vidutinio verslo vystymo formose. Juk, kaip pažymi G. Jakuntavičiūtė, mažose įmonėse, kuriose dažniausiai būna itin didelė nuosavybės koncentracija, įprastai patys dalyviai vykdo valdymo organų narių pareigas, todėl valdymo organų funkcijų atlikimas būna tik nominalus. Priešingai, didelėse bendrovėse, kuriose vyrauja diversifikuota nuosavybės struktūra bei nuolat besikeičiantys akcininkai, kyla centralizuoto valdymo poreikis¹⁵⁰. Nepaisant šio mažųjų bendrijų ypatumo privalumų, vis dėlto kiltų klausimas, kodėl išimtinai mažosioms bendrijoms yra taikomas supaprastintas valdymo modelis. Juk neretai uždarojoje akcinėje bendrovėje taip pat veikia vos vienas akcininkas, tuo pačiu metu būdamas ir bendrovės valdymo organu. Šiame kontekste kyla teisinis neaiškumas, kodėl skirtingoms verslo organizavimo formoms, esant tapačioms aplinkybėms (pavyzdžiui, uždarojoje akcinėje bendrovėje veikia vienas akcininkas, tuo pačiu esantis įmonės direktoriumi, o mažojoje bendrijoje veikia vienas narys, atliekantis ir valdymo organų funkcijas), taikomi tokie skirtingi reguliavimo modeliai. Autorės nuomone, tokių skirtingų valdymo organų modelių įtvirtinimas, grindžiamas vien juridinio asmens koncepcija¹⁵¹, nėra teisingas. Galimai šį skirtumą lėmė požiūris, kad priešingai nei uždarnosios akcinės bendrovės, mažosios bendrijos kasdieninėje veikloje dalyviai veikia aktyviai, tačiau su minėta pozicija nebūtų galima sutikti. Doktrinoje aktyvūs dalyvio veiksmai yra laikomi uždaro tipo akcinės bendrovės požymiu, skiriančiu pastarąją verslo vystymo formą nuo atviro tipo akcinės bendrovės. Doktrinoje taip pat pažymima, kad aktyvūs akcininkų veiksmai paprastai pasireiškia einant vadovo pareigas arba vykdant kitas valdymo funkcijas¹⁵². Taigi, atsižvelgiant į nurodytus argumentus, darbo autorė darytų prielaidą, kad uždarųjų akcinių bendrovių valdymo organų struktūros modelis taip pat galėtų būti supaprastintas. Šiame kontekste autorė atkreiptų dėmesį į tai, kad naujasis valdymo struktūros modelis, be vienasmenio valdymo organo įtvirtinimo, praktikoje nėra plačiai naudojamas. Antai nuo mažųjų teisinio statuso įtvirtinimo iki 2014 m. vasario mėn. iš 4176 naujai įsteigtų mažųjų bendrijų tik 801 pasirinko

¹⁵⁰ Jakuntavičiūtė, G., *supra* note 8, p. 34.

¹⁵¹ Šiame kontekste kyla uždarnosios akcinės bendrovės reguliavimo problematika, kuomet, kaip minėta anksčiau, šiai formai buvo pritaikytas išimtinai akcinėms bendrovėms būdingas reguliavimas. V. Bitė kaip vieną iš atviro (akcinių bendrovių) bei uždaro tipo bendrovių (uždarnosios akcinės bendrovės) skirtumų išskiria valdymo organų struktūrą. Autorius pažymi, kad atviroms bendrovėms būdingos valdymo ir kontrolės formos uždarosioms bendrovėms turi įtakos tik formaliai, nes išorinės institucijos yra nepajėgios užtikrinti efektyvią kontrolę arba iš viso nekontroliuoja, o vidinės kontrolės funkciją faktiškai perima dominuojantis akcininkas, taip pat direktoriaus. Bitė, V., *supra* note 29, p. 224. Taigi, uždarnosios akcinės bendrovės reguliavimas, paremtas akcinėms bendrovėms taikomomis teisės normomis, yra kritikuotinas, dėl to, nuostatą dėl valdymo organo privalomo įtvirtinimo (būdingo atviro tipo bendrovei) uždarųjų akcinių bendrovių reguliavime autorė siūlytų keisti, analogiškai pritaikant dabartinį mažųjų bendrijų reguliavime įtvirtintą valdymo organų modelį.

¹⁵² *Ibid.*, p. 224.

supaprastintą valdymo modelį¹⁵³. Autorės nuomone, tokią tendenciją galimai lemia keli veiksniai. Pirma, verslininkų iššaknijusios tradicijos bendrovės valdymo funkcijas patikėti vienam asmeniui – vadovui. Antra, esant didesniam narių skaičiui bei siekiant išvengti galimo užprogramuoto pastarųjų konflikto ir tolesnio nesėkmingo pačios mažosios bendrijos vystymosi, verslininkai renkasi tradicinį valdymo organo modelį.

Paminėtinas ir kitas mažųjų bendrijų teisinio reguliavimo ypatumas – nario teisė mažojoje bendrijoje dirbti nesudarius darbo sutarties. Lietuvos įmonių teisės reguliavime darbas, neįteisinant darbo santykių, yra būdingas ir kitoms teisinėms formoms, pavyzdžiui, individualioms įmonėms bei ūkinėms bendrijoms¹⁵⁴. Tokiu būdu tarp mažosios bendrijos narių nesusiklosto pavaldumo santykiai, vyrauja lygiateisis narių bendradarbiavimas. Mažosios bendrijos nariams netaikomas reikalavimas sudaryti darbo sutartį iš esmės suteikia galimybę dirbti, neįteisinat darbo santykių, tačiau toks darbas nėra laikomas nelegaliu Darbo kodekso 98 str.¹⁵⁵ prasme. Kita vertus, darbo autorius išskirtų ir neigiamus minėtos nuostatos aspektus. Pirma, maža mokestinė nauda, lyginant su uždaryjū akcinių bendrovių reguliavimu¹⁵⁶. Antra, mažosios bendrijos nariai praranda teisę gauti socialines garantijas (motinystės, ligos ir pan. išmokas). Taigi, atsižvelgiant į neigiamas dabartinio reguliavimo, kuriuo mažosios bendrijos narys negali turėti darbo santykių su mažąja bendrija, pasekmes, darbo autorė siūlytų keisti Mažosios bendrijos įstatymo 7 str. 4 d. teisės normą, numatant mažosios bendrijos nario teisę pasirinkti turėti ar ne darbo santykius su mažąja bendrija.

Be jau minėto mažosios bendrijos ypatumo – supaprastintos valdymo organų struktūros bei lankstesnės veiklos, išskirtina ir kita uždaryjū akcinių bendrovių reguliavimui nebūdinga¹⁵⁷ naujovė – vadovo santykių su mažąja bendrija įtvirtinimas ne darbo sutarties, o civilinės (paslaugų) sutarties pagrindu. Tiesa, vadovo bei įmonės santykių reguliavimo civilinės sutarties pagrindu praktika Lietuvos įmonių teisėje nėra nauja. Antai, Individualių įmonių įstatymo 7 str.

¹⁵³ Žr. priedą Nr.1 „Valstybės įmonės Registrų centras statistiniai duomenys“.

¹⁵⁴ Tiesa, komandinėse ūkinėse bendrijose darbo sutartys nesudaromos tik su tikraisiais nariais.

¹⁵⁵ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 64-2569.

¹⁵⁶ Nuo 2014 m. tiek uždaryjū akcinių bendrovių darbuotojų, tiek mažųjų bendrijų narių gyventojų pajamų mokesčių sudaro 15 procentų tarifas. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 73-3085. Bendras mažosios bendrijos valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifas sudaro 35,30 procentus (į tarifą neįeina ligos ir motinystės socialinis draudimas bei nedarbo socialinis draudimas). Plačiau apie mažosios bendrijos mokesčius žr.: Sodra. Valstybinio socialinio draudimo įmokų mokėjimas 2013 metais [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12]. <http://www.sodra.lt/mazosios_bendrijos>; Bendras uždaryjū akcinės bendrovės valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifas sudaro 39,98 procentus. Plačiau apie uždaryjū akcinės bendrovės mokesčius žr.: Sodra. Valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifai 2011 metais [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://www.sodra.lt/index.php?cid=1641>>.

¹⁵⁷ Tiesa, 1998 m. Akcinių bendrovių įstatymo pakeitimuose buvo numatyta teisė su bendrovės vadovu sudaryti ne tik darbo, bet ir civilinę (vadovavimo) sutartį. Ši nuostata buvo pakeista (paliekant tik darbo sutarties pagrindą) 2000 m. liepos 13 d. priėmus naują įstatymo redakciją. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas// Valstybės žinios. 1998, Nr. 36-961. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1914.

3 d.¹⁵⁸ reglamentuota įmonės savininko teisė paskirti vadovu kitą asmenį bei sudaryti su juo darbo ar civilinę sutartį. Pažymėtina tai, kad užsienio bendrovių teisėje santykiai tarp bendrovės ir vadovo reguliuojami skirtingai. Prancūzijos naujos verslo organizavimo formos *SARL* reguliavime įmonės bei vadovo santykiai yra įtvirtinti darbo sutarties pagrindu¹⁵⁹. Tačiau Prancūzijos teisinėje praktikoje pabrėžiama, jog darbo sutarties sudarymo su vadovu tikslas turi būti ne atsakomybės išvengimas ar ribojimas, o socialinių garantijų užtikrinimas¹⁶⁰. Šios valstybės teisinėje sistemoje daromas aiškus skirtumas tarp techninio pobūdžio pareigų, numatytų darbo sutartyje, ir valdymo pareigų, kylančių iš direktoriaus teisinio statuso, bei nurodoma, kad darbo sutartis neturi būti sudaroma siekiant apriboti ar išvengti vadovams taikomos atsakomybės¹⁶¹. Priešingai, Vokietijos *UG*, kaip ir Lietuvos mažųjų bendrijų reguliavime, yra įtvirtinta paslaugų sutarties tarp bendrovės ir vadovo sudarymo praktika¹⁶². Kaip pažymėjo G. Jakuntavičiūtė, šią praktiką lėmė Vokietijos teisiniame reguliavime vyraujanti nuostata, kad tarp šalių neatsiranda darbo teisiniai santykiai, kadangi vadovas pats ir atlieka darbdavio funkcijas. Autorė taip pat pažymėjo, kad Vokietijos doktrinoje pabrėžiama, „jog tokia samdos sutartimi negali būti reguliuojami jokie juridinio asmens ir valdymo organo nario „vidiniai“ santykiai, kitaip tariant, jokie juridinio asmens organų santykiai, kadangi tokie teisiniai santykiai yra išimtinis įstatymo ir juridinio asmens steigimo dokumentų reguliavimo dalykas. [...] Taigi, Vokietijoje teisiniai santykiai tarp juridinio asmens ir valdymo organų narių laikomi civiliniais teisiniais santykiais“ [...]“¹⁶³.

Įstatymų leidėjo pozicija mažosios bendrijos ir vadovo santykius įtvirtinti civilinės (paslaugų) sutarties pagrindu autorės vertintina teigiamai. Kaip vieną esminių minėto reguliavimo privalumų, darbo autorė išskirtų prielaidą, kad civilinės (paslaugų) sutarties įtvirtinimas panaikina doktrinoje daug diskusijų keliančią juridinio asmens vadovo dualistinės atsakomybės problemą¹⁶⁴. Doktrinoje vyrauja nuomonė, kad pagrindinė problema, kurios nepavyko išspręsti galiojančiam (uždarųjų akcinių bendrovių – *aut. pastaba*) teisiniam reguliavimui, tai suderinti imperatyvų darbo teisės režimą su imperatyviu bendrovių teisės reguliavimu. Tuo tarpu teismų praktikos kuriamos vadovo teisinį statusą reglamentuojančios normos negali suteikti reikalingo teisinio tikrumo, tam būtina teisinio reguliavimo reforma¹⁶⁵. G.

¹⁵⁸ Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 112-4991.

¹⁵⁹ Berta, D. C., *supra* note 149, p. 156.

¹⁶⁰ Jakuntavičiūtė, G., *supra* note 7, p. 1455.

¹⁶¹ Jakuntavičiūtė, G., *supra* note 8, p. 75.

¹⁶² Berta, D. C. *op cit.*, p. 280-283.

¹⁶³ Jakuntavičiūtė, G., *supra* note 8, p. 77.

¹⁶⁴ Plačiau apie juridinio asmens vadovo dualistinės atsakomybės problemą žr.: Jakuntavičiūtė, G., *supra* note 8; Tikniūtė, A., Usonienė, J. Vienasmenio valdymo organo teisinis statusas: ar įmanomas vienareikšmiškumas? Socialinių mokslų studijos. 2013, 20(3), p. 1095–1111.

¹⁶⁵ Tikniūtė, A., Usonienė, J. *op cit.*, p. 1102-1103.

Jakuntavičiūtė, vertindama dabartinį Lietuvos įmonių teisės reguliavimą, pažymėjo, kad „siekiant Europos Komisijos iškelto tikslo – didinti valdymo organų narių atsakomybės apibrėžtumo lygį bei tobulinti jos reglamentavimą – įgyvendinimo, reikėtų pasvarstyti, ar nebūtų tikslinga apskritai atsisakyti darbo sutarties privalomumo vienasmenių valdymo organų narių atžvilgiu, kas atitinkamai sukeltų valdymo organų narių teisinio statuso bei atsakomybės dualizmo problemą, ir įtvirtinti kitokio pobūdžio sutarties, pavyzdžiui, paslaugų teikimo ar narystės sutarties, sudarymo su valdymo organų nariais galimybę“¹⁶⁶. Taigi, panašu, kad įstatymų leidėjas, mažųjų bendrijų reguliavime įtvirtinęs ne darbo, o civilinės sutarties pagrindu kylančius vadovo ir bendrijos santykius, atsižvelgė ne tik į formuojamus ES tikslus, bet ir į teisinį uždarytų akcinių bendrovių reguliavimo neaiškumą bei iš to kylančias mokslininkų diskusijas.

Šiame kontekste, autorė darytų prielaidą ir dėl galimų teismų praktikos reformų. Antai, lig šiol teismų praktikoje yra laikomasi nuomonės, kad vadovo ir bendrovės santykių ypatumai sudaro pagrindą pripažinti, kad net ir tuo atveju, kai tarp vadovo ir bendrovės yra sudaryta darbo sutartis, šie santykiai iš esmės atitinka ne darbo teisinius santykius, o civilinius teisinius santykius, kuriems taikytinos pavedimo sutartį reguliuojančios teisės normos¹⁶⁷. Taigi, minėta nuostata vadovo ir bendrovės santykiai savo esme yra konstatuojami kaip pavedimo teisiniai santykiai. Tačiau Civilinio kodekso 6.716 str. 3 d. norma imperatyviai numato, kad paslaugų teikimo sutarties taisyklės nėra taikomos pavedimo sutarčių institutui. Taigi, dabartinis mažosios bendrijos ir vadovo santykių įtvirtinimas ateityje turėtų lemti esminius teismų praktikos pokyčius. Atsižvelgiant į tai, kad Civilinis kodeksas nereglementuoja paslaugų teikimo sutartinių santykių taip detalai, kaip darbo santykius reglamentuoja Darbo kodeksas, autorė pritartų G. Jakuntavičiūtės nuomonei, kad paslaugų teikimo sutartyje turėtų būti įtvirtinamos kai kurios darbo sutartims būdingos nuostatos, pavyzdžiui, nuostatos, reglamentuojančias atlyginimo ar kompensacijų mokėjimą, atostogų suteikimą, socialines garantijas (atleidimą nuo darbo ligos atveju ir pan.), įspėjimą apie sutarties nutraukimą, skundų pateikimo tvarką ir kita¹⁶⁸.

Darbo autorė atkreiptų dėmesį, kad atsižvelgiant į mažųjų bendrijų reguliavime įtvirtinto civilinės sutarties pagrindo privalumus, bendrame Lietuvos įmonių teisės lygmenyje (atsižvelgiant į tai, kad dabartiniame uždarytų akcinių bendrovių reguliavime normos, reglamentuojančios direktoriaus ir įmonės santykius, nebuvo pakeistos) vadovo atsakomybės dualizmo problema išlieka nekintanti. Skirtingas mažosios bendrijos bei uždarosios akcinės bendrovės vadovų ir įmonės santykių pagrindo nustatymas lemtų nevienodą vadovo

¹⁶⁶ Jakuntavičiūtė, G., *supra* note 8, p. 75.

¹⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje V. P. v. Radviliškio rajono savivaldybė, UAB „Radviliškio autobusų parkas“ c/b Nr. 3K-7-760/2001.

¹⁶⁸ Jakuntavičiūtė, G. op cit. p. 76.

atsakomybės instituto skirtingose verslo organizavimo formose apimtį bei ribas. Teisinis reglamentavimas, kuriuo vadovo atsakomybės taikymo apimtis priklausytų nuo to, kokios verslo vystymo formos valdymo organu jis yra, yra prieštaringas, todėl šiame kontekste, autorės nuomone, būtų tikslinga direktoriaus ir uždarnosios akcinės bendrovės teisinius santykius įtvirtinti analogiškai, kaip numatyta mažųjų bendrijų reguliavime¹⁶⁹.

Apibendrinant pažymėtina, kad, viena vertus, mažosios bendrijos reguliavime įtvirtintos naujovės – supaprastinta valdymo organų struktūra, sprendimo priėmimų tvarka, įtvirtinta vadovo ir įmonės santykius reguliuojanti civilinė sutartis, ne maža dalimi prisidėjo prie smulkaus bei vidutinio verslo reguliavimo sąlygų tobulinimo, kita vertus, lygiagrečiai nepakeitus uždarujų akcinių bendrovių reguliavimo, teisinės problemos, pavyzdžiui, dualistinė valdymo organų atsakomybės problematika, lieka nekintančios bendrame Lietuvos įmonių teisės kontekste. Dar daugiau, skirtingų reguliavimų įtvirtinimas, grindžiamas vien juridinio asmens koncepcija, autorės nuomonė nėra tikslingas.

¹⁶⁹ Tiesa, bandymų uždarnosios akcinės bendrovės ir direktoriaus santykius įtvirtinti civilinės sutarties pagrindu buvo. Antai, 2009 m. Akcinių bendrovių įstatymo pakeitimo projekto 13 str. buvo numatytas civilinės sutarties pagrindas kaip darbo sutarties alternatyva. Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos Akcinių bendrovių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas., *supra* note 133.

4. MAŽOSIOS BENDRIJOS TEISINĖS FORMOS ĮTVIRTINIMO TIKSLINGUMAS IR VIETA LIETUVOS ĮMONIŲ TEISĖS SISTEMOJE

Ankstesnėse šio darbo dalyse buvo atskleistos mažosios bendrijos teisinės formos atsiradimo priežastys, išanalizuota samprata, nustatyti mažosios bendrijos teisinio reglamentavimo ypatumai, įvertinti jų trūkumai ir privalumai. Taigi, iš esmės buvo įgyvendinti trys pagrindiniai šio tiriamojo darbo uždaviniai. Šioje dalyje, darbo autorės nuomone, apibendrinus mažosios bendrijos reglamentavimo ypatumus, būtų tikslinga grįžti prie darbo pradžioje iškeltų klausimų. Vienas jų, ar mažoji bendrija, kaip nauja verslo organizavimo forma, turi atskirą teisinį savarankiškumą? Atlikusi mažosios bendrijos ir partnerystės sampratų bei jas kvalifikuojančių požymių analizę, darbo autorė darė prielaidą, kad tam tikri bendri mažosios bendrijos ir partnerystės ypatumai, pavyzdžiui, *intuitu personae* principo taikymas, savaime neleidžia konstatuoti mažosios bendrijos, kaip partnerystės formos, teisinio statuso. Priešingai, atlikta naujos Lietuvoje įtvirtintos verslo vystymo formos reglamentavimo ypatumų analizė leistų patvirtinti pirmąją darbo pradžioje iškeltą hipotezę, kad mažoji bendrija, savo prigimtimi, yra bendrovės tipo verslo organizavimo forma. Šią prielaidą patvirtintų anksčiau darbe išsakyti argumentai. Pirma, *intuitu personae* principo taikymas šiandieninėje įmonių teisėje nėra unikalus išimtinai partnerystėms būdingas požymis. Šis principas lygiagrečiai taikomas ir šių dienų uždarytų akcinių bendrovių dalyvių tarpusavio santykiuose, ypač smulkaus bei vidutinio dydžio bendrovėse. Antra, minimalaus kapitalo reikalavimo eliminavimo bei supaprastintos valdymo organų struktūros taikymo mažųjų bendrijų reguliavime darbo autorė nelaiko kaip partnerystei būdingų požymių taikymo. Priešingai, minimalaus kapitalo neįtvirtinimą bei lankstesnės įmonės valdymo struktūros numatymą autorė laiko bendrovių teisinio reguliavimo modernizavimo rezultatu. Vienas svarbiausių požymių, kuris iš esmės lėmė mažosios bendrijos teisinės formos evoliuciją – ribota dalyvių atsakomybė, kuri, darbo autorės nuomone, yra bene specifiškiausias bendrovės tipo verslo vystymo formų elementas. Taigi, autorė sutinka su doktrinoje¹⁷⁰ vyraujančia nuomone, kad naujas verslo vystymo formas, tame tarpe ir mažosios bendrijos koncepciją, pirmiausia reikia suprasti ne kaip ribotos atsakomybės išplėtimą partnerystės formos įmonėms, bet kaip ES mastu liberalizuojamą bendrovių teisės reguliavimą. Nors praktikoje mažoji bendrija yra pripažįstama kaip mišri verslo organizavimo forma, jai yra suteiktos juridinio asmens teisės, t. y. įtvirtintas mažosios bendrijos teisinis subjektiškumas, vis dėlto darbo autorė laikytusi pozicijos, kad mažoji bendrija savo prigimtimi nėra savarankiška verslo vystymo forma. Atliktas tyrimas parodė, kad mažoji bendrija neturi išskirtinių, unikalų

¹⁷⁰ Hansmann, H., *supra* note 10, p. 5.

požymių, leidžiančių išskirti ją, kaip savarankišką teisinę formą, iš kitų verslo vystymo formų. Mažųjų bendrijų reguliavime įtvirtinta ribota dalyvių atsakomybė, autorės laikoma išimtinio bendrovių požymiu, leistų konstatuoti, kad šalia kitų bendrovės tipo teisinių formų, pavyzdžiui, uždarnosios akcinės bendrovės, kooperatinės bendrovės ir kitų, buvo įtvirtinta nauja bendrovės tipo verslo vystymo teisinė forma. Todėl, kilus probleminiams klausimams dėl dispozityvių mažųjų bendrijų reguliavimo taisyklių, darbo autorė siūlytų remtis bendrovių reguliavime įtvirtintomis taisyklėmis.

Sekantis darbo pradžioje iškeltas klausimas, kuris ir bus toliau aptartas, yra susijęs su mažosios bendrijos įtvirtinimo tikslingumu. Atsižvelgiant į anksčiau išsakytą nuomonę, kad mažoji bendrija, iš esmės neturinti išskirtinių požymių, nėra savarankiška verslo organizavimo forma, darbo autorė abejoja, ar vietoje jau įtvirtintos uždarnosios akcinės bendrovės modernizavimo buvo tikslinga kurti naują bendrovės tipo verslo vystymo formą. Diskutuotina, ar mažosios bendrijos teisinė forma atitinka ES keliamus įmonių teisės liberalizavimo tikslus. Dabartinio reguliavimo nuostatos, tokios kaip juridinių asmenų eliminimas iš mažosios bendrijos dalyvių subjektų rato ar itin mažas maksimalaus dalyvių skaičiaus įtvirtinimas, autorės nuomone, neatitinka vidutinio verslo atstovų poreikių. Pastarieji, kurdami verslą ir tikėdamiesi galimų investicijų, pasirinkę mažosios bendrijos formą būtų priversti reorganizuoti verslą į uždarąją akcinę bendrovę, tokiu būdu būtų grįžtama prie kritikuojamo kaip šiandienio smulkaus bei vidutinio verslo poreikių neatitinkančio uždarytų akcinių bendrovių reguliavimo. Autorės nuomone, ES keliamų įmonių teisės modernizavimo tikslų pasiekimas būtų efektyviau pasiektas iš esmės reformuojant esamas verslo organizavimo formas. Pažymėtina, kad užsienio teisės doktrinoje¹⁷¹ taip pat vyrauja neigiama nuomonė dėl naujų verslo vystymo formų, pavyzdžiui Anglijos *LLP*, tikslingumo, pažymint, kad pastarųjų įtvirtinimą lėmė neapgalvotas įstatymo leidėjo atsakas į buvusį spaudimą. Lietuvos teisės doktrinoje taip pat buvo pažymėta, kad naujų verslo organizavimo formų įvairovė nebūtinai lemia veiksmingą rezultatą, o verslo teisinių formų profiliavimas savaime neužtikrina visuomeninės – socialinės naudos. Priešingai, didelis verslo vystymo formų pasirinkimas gali lemti informacinius kaštus ir kreditoriams, ir investuotojams, susipažįstant su skirtinga šių formų teisine prigimtimi, o taip pat papildomus ekonominius kaštus dėl teisinio neapibrėžtumo rizikos¹⁷². Darbo autorės nuomone, šiame darbe išskirti mažųjų bendrijų teisinio reglamentavimo ypatumai sėkmingai galėjo būti pritaikyti

¹⁷¹ Fletcher, D. Understanding Limited Liability partnerships in Small and Medium – Sized Business Sector [interaktyvus]. London, ICAEW:2013, p. 10 [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://www.icaew.com/~media/Files/Products/tax/understanding-limited-liability-partnerships-in-the-small-and-medium-sized-business-sector.pdf>>.

¹⁷² Mikalonienė, L., *supra* note 3, p. 143, 371.

uždarųjų akcinių bendrovių reguliavime. Taigi, išsakyti argumentai iš esmės patvirtina ir antrąją darbo pradžioje iškeltą hipotezę dėl perteklinio mažųjų bendrijų teisinio įtvirtinimo.

Nepaisant abejonių dėl mažosios bendrijos įtvirtinimo tikslingumo, pastaroji teisinė forma šių dienų verslo yra gana populiari¹⁷³. Vis dėlto, mažosios bendrijos įtvirtinimas neišsprendžia bendrame Lietuvos įmonių teisės lygmenyje kylančių problemų, todėl, autorės nuomone, kyla bendros Lietuvos įmonių teisės reformos poreikis, tačiau pastarųjų klausimų, susijusių su įmonių teisinės sistemos tobulinimu, analizė yra tolimesnių tyrimų uždavinys.

¹⁷³ Žr. priedą Nr.1 „Valstybės įmonės Registrų centras statistiniai duomenys“.

IŠVADOS

1. Mažųjų bendrijų teisinės formos įtvirtinimą lėmė išoriniai faktoriai – ES ir pasauliniu mastu vykdomas įmonių teisės modernizavimas, bei vidiniai faktoriai – Lietuvos įmonių teisės sistemos trūkumai – ribotos atsakomybės verslo organizavimo formų, skirtų įvairiapusei komercinei veiklai vykdyti, stoka bei šiandieninio smulkaus ir vidutinio verslo poreikių neatitinkantis uždarujų akcinių bendrovių reguliavimas, pasižymintis griežtų bei detalių normų nustatymu.
2. Atsižvelgiant į tai, kad mažosios bendrijos sampratai nėra būdingi partnerystės, kaip verslo vystymo formos, sampratą kvalifikuojantys požymiai: sutartinės doktrinos taikymas, bendros veiklos vykdymas, minimali dviejų dalyvių skaičiaus riba, neribota dalyvių atsakomybė ir kita, mažosios bendrijos sampratos nėra tikslinga kildinti iš partnerystės koncepcijos. Mažosios bendrijos pavadinimas iš esmės prieštarauja šios verslo organizavimo formos konceptinei prigimčiai, kuri dėl ribotos dalyvių atsakomybės taikymo yra labiau sietina su bendrovės samprata.
3. Asmeninėmis savybėmis grįsto bendradarbiavimo principas šiandieniniame užsienio bei Lietuvos įmonių teisės reguliavime lygiagrečiai taikomas ir ribotos atsakomybės bendrovės tipo, ir neribotos atsakomybės partnerystės tipo verslo vystymo formose. Mažajai bendrijai yra būdingas absoliutaus pobūdžio *intuitu personae* principo taikymas, pasireiškiantis per maksimalaus dalyvių skaičiaus ribos bei dalyvių subjektų rato ribojimą, tuo tarpu užsienio valstybių naujų verslo teisinių formų reguliavime *intuitu personae* principas yra taikomas santykinai, nenumatant griežtų dalyvių rato ribojimo taisyklių.
4. Užsienio valstybių naujų verslo vystymo formų, kaip ir mažųjų bendrijų, reguliavime dominuoja ribotos dalyvių atsakomybės doktrina, kurios įtvirtinimą lėmė iniciatyva skatinti smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą bei pakankamų empirinių duomenų, galinčių patvirtinti ribotos atsakomybės neefektyvumą, neturėjimas. Mažosios bendrijos ribotos atsakomybės doktrinos principai yra analogiški uždarnosios akcinės bendrovės reguliavime įtvirtintiems principams, todėl specifiniai klausimai dėl tam tikrų mažosios bendrijos organų atsakomybės taikymo ribų, spręstini atsižvelgiant į teismų praktiką dėl uždarujų akcinių bendrovių organų atsakomybės taikymo ypatumų.

5. Šiandieninėje užsienio valstybių naujų verslo organizavimo formų reguliavime kapitalo palaikymo doktrina yra liberalizuojama keliais būdais: kuriant naujas verslo organizavimo formas su minimaliu (simboliniu vieno euro) įstatiniu kapitalu, atsisakant kapitalo palaikymo doktrinos arba priimant įstatymų pakeitimus dėl minimalaus įstatinio kapitalo dydžio mažinimo. Kapitalo palaikymo doktrinos eliminavimą, kaip bendrovių modernizavimo rezultata, mažųjų bendrijų reguliavime lėmė teisinėje literatūroje dominuojanti mokslininkų pozicija, kad kapitalo palaikymo doktrina neefektyviai įgyvendina esminę funkciją - kreditorių apsaugą, kuriai ji ir buvo sukurta.
6. Lanksčios valdymo organų struktūros, kurią lėmė ES iniciatyva supaprastinti smulkaus bei vidutinio verslo poreikių neatitinkantį dabartinį įmonių valdymo modelį, įtvirtinimas naujose užsienio valstybių verslo vystymo formose nebuvo vienodas: vienoje buvo panakintas įpareigojimas sudaryti valdybą, paliekant tradicinį valdymo organą – vadovą, kitose – valdymo funkcijos buvo priskirtos dalyvių kompetencijai. Mažosios bendrijos reguliavime įtvirtintas tarpinis variantas – paliekant dalyvių susirinkimo teisę spręsti dėl valdymo organų modelio.
7. Įtvirtintas mažosios bendrijos vadovo ir mažosios bendrijos santykių pagrindas – civilinė paslaugų sutartis, eliminuoja vadovo atsakomybės dualizmo problemą. Tačiau neįtvirtinus analogiško pagrindo uždarytų akcinių bendrovių reguliavime, kyla nevienodos vadovo atsakomybės skirtingose verslo organizavimo formose apimties taikymo problema.
8. Mažoji bendrija nėra savarankiška teisinė forma, nes ji neturi jokių išskirtinių, unikalių požymių, išskiriančių ją iš kitų verslo vystymo formų. Atsižvelgiant į ribotos atsakomybės doktrinos taikymą, mažoji bendrija yra priskirtina prie bendrovės tipo verslo organizavimo formų. Dar daugiau, mažosios bendrijos, kaip bendrovės potipio, įtvirtinimas yra perteklinis, nes ES keliamų įmonių teisės modernizavimo uždavinių rezultatai būtų efektyviau pasiekti reformuojant uždarytą akcinę bendrovę.

Darbas baigtas: 2014-03-26

El. paštas: irpukenyte@gmail.com

PASIŪLYMAI

1. Siūloma pakeisti mažosios bendrijos pavadinimą į „mažosios bendrovės“ pavadinimą.
2. Siūloma pakeisti Mažųjų bendrijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalį ir išdėstyti taip:
„1. Mažoji bendrovė yra supaptastinta ribotos civilinės atsakomybės pelno siekiantis juridinis asmuo, įsteigtas remiantis Mažųjų bendrovių įstatymo normomis“.
3. Siūloma pakeisti Akcinių bendrovių įstatymo 2 straipsnio 1 dalį ir išdėstyti taip:
„1. Akcinė bendrovė ir uždaroji akcinė bendrovė yra privatusis juridinis asmuo, kurio įstatinis kapitalas padalytas į dalis, vadinamas akcijomis“.
4. Siūloma naikinti Mažųjų bendrijų įstatymo 2 straipsnio 2 dalį.
5. Siūloma pakeisti Mažųjų bendrijų įstatymo 7 straipsnio 1 dalį ir išdėstyti taip:
„1. Mažosios bendrovės nariu gali būti fizinis ir juridinis asmuo, įnešęs ar įsipareigojęs įnešti įnašą į mažąją bendrovę, taip pat mažosios bendrovės nario teises įgijęs fizinis ir juridinis asmuo“.
6. Siūloma pakeisti Mažųjų bendrijų įstatymo 7 straipsnio 4 dalį ir išdėstyti taip:
„1. Mažosios bendrovės narys turi teisę neturėti darbo santykių su mažąja bendrove“.
7. Praktikoje kilus probleminiams klausimams dėl dispozityvių mažųjų bendrijų reguliavimo taisyklių, rekomenduotina remtis uždarosios akcinės bendrovės reglamentavimu bei pamatiniais principais.

LITERATŪRA

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas// Valstybės žinios. 1998, Nr. 36-961.
2. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 64-1914.
3. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 123-5574.
4. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas// Valstybės žinios. 2001, Nr. 99-3515.
5. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
6. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 64-2569.
7. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 73-3085.
8. Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 112-4991.
9. Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymas// Valstybės žinios. 2012, Nr. 83-4333.
10. Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 112-4990.
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas Nr. 1042 “Dėl numatomo mažųjų bendrijų teisinio reguliavimo koncepcijos patvirtinimo”//Valstybės žinios, 2011. Nr. Nr.111-5226.
12. Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos 2009 m. Akcinių bendrovių įstatymo 1, 4, 7, 14, 16, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 51, 52, 58, 59, 63, 64, 65, 74, 76, 78 straipsnių, septintojo skirsnio pavadinimo, priedo pakeitimo ir papildymo bei Įstatymo papildymo 16(1), 26(1), 26(2), 30(1), 30(2), 30(3) straipsniais įstatymo projektas.

Europos Sąjungos ir užsienio valstybių teisės aktai

13. A Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe: A Consultative Document of the High Level Group of Company Law Experts [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12]. <http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/modern/consult_en.pdf>.
14. Europos Komisijos Europos mažųjų įmonių chartija [interaktyvus]. Briuselis, 2000 [žiūrėta 2014-03-12]. <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/charter/docs/charter_lt.pdf>.
15. Europos Komisijos komunikatas „Bendrovių teisės modernizavimas ir gero valdymo praktikos stiprinimas Europos Sąjungoje: veiksmų planas“ 2003 [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52003DC0284:EN:NOT>>.
16. Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. „Visų pirma galvokime apie mažuosius“ Europos iniciatyva „Small Business Act“ [interaktyvus]. Briuselis, 2008 [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:lt:PDF>>.

17. Europos Bendrijų Komisijos Pasiūlymas. Tarybos reglamento dėl Europos privačios bendrovės statuto [interaktyvus]. Briuselis, 2008 [žiūrėta 2014-03-12].
<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0396:FIN:LT:PDF>>.
18. Europos Komisijos pranešimas „Dėl strategijos Europa – 2020“ 2010 [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12]. <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-225_en.htm?locale=en>.
19. Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Smulkią verslo akto Europai apžvalga [interaktyvus]. Briuselis, 2011 [žiūrėta 2014-03-12].
<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0078:FIN:lt:PDF>>.
20. Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Europos bendrovių teisės ir įmonių valdymo veiksmų planas. Šiuolaikinė teisinė sistema [interaktyvus]. Strasbūras, 2012 [žiūrėta 2014-03-12].
<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0740:FIN:LT:PDF>>.
21. Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Reglamentavimo kokybės ir rezultatų programa (REFIT). Rezultatai ir tolesni veiksmai [interaktyvus]. Briuselis, 2013 [žiūrėta 2014-03-12].
<http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/president/news/archives/2013/10/pdf/20131002-refit_en.pdf>.
22. Law Commission for England and Wales. Scottish Law Commission. Partnership Law. A Joint Consultation Paper. [interaktyvus]. Consultation Paper No 159/Discussion Paper No 111 [žiūrėta 2014-03-12].
<http://lawcommission.justice.gov.uk/docs/cp159_Partnership_Law_Consultation.pdf>.
23. The Law Commission and The Scottish Law Commission. Partnership Law. Report of a Reference under Section 3 (1) (e) of the Law Commissions Act 1965 [interaktyvus]. Law Com No. 283. Scot Law Com No. 192 [žiūrėta 2014-03-12].
<http://lawcommission.justice.gov.uk/docs/lc283_Partnership_Law.pdf>.
24. Limited Liability Partnerships Act 2000 [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12].
<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/12/pdfs/ukpga_20000012_en.pdf>.
25. Model Business Corporation Act 1969 [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12].
<<http://users.wfu.edu/palmitar/ICBCorporations-Companion/Conexus/ModelBusinessCorporationAct.pdf>>;
26. Prancūzijos komercinis kodeksas [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12].
<http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=44B093ECD091B8B5D653FEC275C79455.tpdjo02v_3?idSectionTA=LEGISCTA000006146044&cidTexte=LEGITEXT000005634379&dateTexte=20140204>.
27. Revised Uniform Limited Liability Company Act 2006 [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12].
<http://www.uniformlaws.org/shared/docs/limited%20liability%20company/ulca_final_06rev.pdf>.

28. Uniform Partnership Act 1997 [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12]. <<https://users.wfu.edu/palmitar/ICBCorporations-Companion/Conexus/UniformActs/RUPA1997.pdf>>.

Specialioji literatūra

29. Bacevičius, V. Pranešimas: mažosios bendrijos – šeimos verslo pradžia [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2014-03-12]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=618&p_k=1&p_d=125940>.
30. Berger, D. J. Guidelines for Mergers and Acquisitions in France [interaktyvus]. Northwestern Journal of International Law & Business, 1990, Vo. 11, Issue 3 [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1322&context=njilb>>.
31. Berta, D. C. et al./ed. Dornseifer, F. Corporate Business Forms in Europe. München: European Law Publishers GmbH, 2005.
32. Bevers, G. P. L., et al. New Dutch flexible company law (flex BV) from a legal, financial and tax perspective [interaktyvus]. Holland Law Series: Volume 12, 2012 [žiūrėta 2014-03-12]. <[http://www.hollandlaw.nl/Publication/vwLUAssets/New_Dutch_flexible_company_law_flex_BV_-_from_a_legal_financial_and_tax_perspective/\\$FILE/New_Dutch_flexible_company_law_from_a_legal_financial_and_tax_perspective_Oktober_2012.pdf](http://www.hollandlaw.nl/Publication/vwLUAssets/New_Dutch_flexible_company_law_flex_BV_-_from_a_legal_financial_and_tax_perspective/$FILE/New_Dutch_flexible_company_law_from_a_legal_financial_and_tax_perspective_Oktober_2012.pdf)>.
33. Bitė, V. Uždarosios akcinės bendrovės samprata ir požymiai. Socialinių mokslų studijos, 2011, Nr. 3(1).
34. Bouchard, C. Report on the Legal Nature of Partnerships: Comparative Law Study [interaktyvus]. Montreal: Association de planification fiscale et financière and Department of Justice of Canada, 2001 [žiūrėta 2014-03-12]. <http://www.bijurillex.org/site/att/BOUCHARD-Societe_2001-07-05_E.htm>.
35. Carney, W. J. Limited Liability [interaktyvus]. Encyclopedia of Law and Economics. US, 1998. [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://encyclo.findlaw.com/5620book.pdf>>.
36. Campbell, C. Legal Aspects of Doing Business in North America. Vol. 2. USA: Yorkhill Law publishing, 2006.
37. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
38. Dauskurdas, V., et al. UAB ir Mažoji bendrija: teisė, apskaita ir mokesčiai, atskaitomybė. Vilnius: Pačiolis, 2013.
39. Edwards, V. Europos Sąjungos bendrovių teisė. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 226.
40. Ewang, F. N. EU Minimum Capitalisation Requirement: An Analysis and Critique of the EU's Minimum Capitalisation Requirement [interaktyvus]. Charles Sturt University: 2007 [žiūrėta 2014-03-12]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1015708>.
41. Fletcher, D. Understanding Limited Liability partnerships in Small and Medium – Sized Business Sector [interaktyvus]. London, ICAEW:2013 [žiūrėta 2014-03-12].

- <<http://www.icaew.com/~media/Files/Products/tax/understanding-limited-liability-partnerships-in-the-small-and-medium-sized-business-sector.pdf>>.
42. Freedman, J. Limited Liability: Large Company Theory and Small Firms. University of Oxford: Modern Law Review, Vol. 63, No. 3, 2000.
 43. Freedman, J.; Finch, V. The limited liability partnership: pick and mix or mix-up? [interaktyvus]. Journal of Business Law: 2002 [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://www.competition-law.ox.ac.uk/tax/documents/WLDoc.PickandMix.pdf>>.
 44. Geens, K.; Hopt, K. J. The European Company Law Action Plan Revisited. Reassessment of the 2003 priorities of the European Commission. Leuven University Press: 2010.
 45. Glynn, T. P. Beyond Unlimiting Shareholder Liability: Vicarious Tort Liability for Corporate Officers. Vanderbilt Law Review: 2004, Vol. 57. Nr. 2.
 46. Hansmann, H. et al./ed. Rock, E. B. The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach. Second Edition. Oxford University Press: 2009.
 47. Hansmann, H.; Kraakman, K.; Squire, R. The New Business Entities in Evolutionary Perspective. Illinois Law Review [interaktyvus]. The Yale Law Journal, 2005 [žiūrėta 2014-03-12]. <http://www.law.yale.edu/documents/pdf/Faculty/The_New_Business_Entities_in_Evolutionary_Perspective.pdf>.
 48. Hansmann, H.; Kraakman, R. The Essential Role of Organizational [interaktyvus]. The Yale Law Journal: 2000. Nr. 12/5/00 [žiūrėta 2014-02-12]. <<http://www.yalelawjournal.org/pdf/110-3/hansmann-kraakman%20final.pdf>>.
 49. Hopt, K. J. Modern Company Law Problems: A European Perspective Keynote Speech [interaktyvus]. Stockholm, Sweden, 2000 [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://www.oecd.org/corporate/ca/corporategovernanceprinciples/1857275.pdf>>.
 50. International Business Publications. France: Company Laws and regulations handbook. Vo. 1, Strategic Information and Basic Laws. USA, 2012.
 51. Jakuntavičiūtė, G. Bendrovės vadovo atsakomybė bendrovei: civilinė ar materialinė? Socialinių mokslų studijos, 2011. Nr. 3(4).
 52. Jakuntavičiūtė, G. Juridinio asmens valdymo organų narių civilinė atsakomybė. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.
 53. Kiršienė, J.; Tikniūtė, A. Kapitalo teorinė ir struktūrinė paradigma: teisiniai aspektai. Jurisprudencija, 2004. Nr. 57(49).
 54. McCahery, J. A.; Vermeulen, E. P. M. Topics in Corporate Finance. Understanding (Un)Incorporated business forms [interaktyvus]. Amsterdam Center for Corporate Finance: 2005 [žiūrėta 2014-03-12]. <http://www.rieti.go.jp/jp/events/06022701/pdf/2-1_3-1_mccahery_vermeulen_paper_1.pdf>.
 55. McCahery, J. A.; Vermeulen, E. P. M. The Evolution of Closely Held Business Forms in Europe [interaktyvus]. TILEC Discussion Paper, 2003, Nr. ISSN 1572-4042 [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=10494>>.

56. McGeachie, J., et al./ed. Dornseifer, F. Corporate Business Forms in Europe– A Compendium of Public and Private Limited Companies in Europe. München: Sellier. European Law Publishers: 2005.
57. Mikalonienė, L. Asmeninio komercinio bendradarbiavimo pagrindinės teisinės formos. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011.
58. Mikalonienė, L. Jungtinės veiklos (partnerystės) sutarties teisinė kilmė ir samprata. Teisė, 2010, Nr. ISSN 1392–1274.
59. Mikalonienė, L. Jungtinės veiklos (partnerystės) sutartis ir uždarnosios akcinės bendrovės steigimo sutartis – lyginamieji aspektai ir teisinis kvalifikavimas. Teisė, 2011, Nr. ISSN 1392–1274.
60. Mikelėnas, V. et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2002.
61. Nekrošius, I., et al. Romėnų teisė. Antras leidimas. Vilnius: Justitia, 1999.
62. Pakalniškis, V., et al./red. Sagatys, G. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų. Vilnius: Mokslo studija, 2013.
63. Papijanc, V. Įmonių grupės teisinio reguliavimo aspektai: samprata ir požymiai//Jurisprudencija, 2007. Nr. 4(94).
64. Parleani, U. I. et al./ed. Lutter, M. European Company And Financial Law Review: Legal Capital in Europe. Germany, Center for European Economic Law: 2006.
65. Petroševičienė, O. Kapitalo palaikymas kaip uždarujų akcinių bendrovių kreditorių teisių apsaugos priemonė. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.
66. Ribbens, D. S. The personal, fiduciary character of members' inter se relations in the incorporated partnership: A historical and comparative analysis with particular reference to English, American, German, Scottish, and South African Law [interaktyvus]. Dissertation. Montreal: Institute of Comparative Law, 1982 [žiūrėta 2014-03-12]. <http://digitool.library.mcgill.ca/view/action/singleViewer.do?dvs=1394454488951~8&locale=lt_LT&show_metadata=false&VIEWER_URL=/view/action/singleViewer.do?&DELIVERY_RULE_ID=6&adjacency=N&application=DIGITool-3&frameId=1&usePid1=true&usePid2=true>.
67. Rowley, S. The modern law of partnership, including a full consideration of joint adventures, limited partnerships, and joint stock companies, together with a treatment of the Uniform partnership act (1916). Indianapolis: The Bobbs Merrill Company Publishers, Vol. 1, 1916.
68. Samkus, M. Mažoji bendrija – neatsakingas pirmasis verslas [interaktyvus]. Ekonomika: 2012. [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://www.ekonomika.lt/naujiena/mazoji-bendrija-neatsakingas-pirmasis-verslas-30765.html>>.
69. Sodra. Valstybinio socialinio draudimo įmokų mokėjimas 2013 metais [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12]. <http://www.sodra.lt/mazosios_bendrijos>.
70. Sodra. Valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifai 2011 metais [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12]. <<http://www.sodra.lt/index.php?cid=1641>>.

71. Tikniūtė, A. Juridinio asmens ribotos atsakomybės problema: teisiniai aspektai. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.
72. Tikniūtė, A., Usonienė, J. Vienasmenio valdymo organo teisinis statusas: ar įmanomas vienareikšmiškumas? Socialinių mokslų studijos. 2013, 20(3).
73. Uniform Partnership Act 1997 [interaktyvus] [žiūrėta 2014-03-12]. <<https://users.wfu.edu/palmitar/ICBCorporations-Companion/Conexus/UniformActs/RUPA1997.pdf>>.
74. Vermeulen, M. P. E. The Evolution of legal Business Forms in Europe and the United States: Venture Capital, Joint Venture and Partnership Structures. The Netherlands: Kluwer Law International, 2003.
75. Vėgėlė, I. Įmonių steigimosi teisė Europos Teisingumo Teismo sprendimuose//Jurisprudencija, 2005. Nr. 72(64).
76. Whalley, M.; Semler, F. – J. International Business Acquisitions: Major Legal Issues and Due Diligence. 3rd ed. The Hague London: Kluwer Law International, 2007.

Teismų praktika

77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2000 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Vilniaus miesto savivaldybė vs. UAB „Sangreta“ c/b Nr. 3K-3-383/2000.
78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2012 m. vasario 1 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Panevėžio spaustuvė“ vs. R. Š. , A. B. , A. G. c/b Nr. 3K-3-19/2012.
79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje V. P. v. Radviliškio rajono savivaldybė, UAB „Radviliškio autobusų parkas“ c/b Nr. 3K-7-760/2001.
80. Europos Teisingumo Teismo 1999 m. kovo 9 d. sprendimas byloje Centros Ltd v. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen Nr. C-212/97, ECR I-01459.
81. Europos Teisingumo Teismo 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimas byloje Überseering BV v. Nordic Construction Company Baumangement GmbH (NCC), Nr. 208/00, ECR I-09919.
82. Europos Teisingumo Teismo 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimas byloje Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v. Inspire Art Ltd., Nr. C-167/01, ECR I-10155.

Mažoji bendrija: samprata ir teisinio reglamentavimo ypatumai

SANTRAUKA

Reikšminiai žodžiai: *mažoji bendrija, mažosios bendrijos požymiai, įmonių teisės modernizavimas*

Šiuolaikinės įmonių teisės modernizavimo bei liberalesnio reguliavimo tendencijos lėmė naujo teisinio instituto įtvirtinimą Lietuvos įmonių teisės sistemoje. Kaip kiekvieno naujo socialinio teisinio reiškinių, taip ir mažosios bendrijos įtvirtinimas šiandieninėje praktikoje lemia tam tikrą neaiškumą, neapibrėžtumą, mokslinių žinių stygių apie naują Lietuvos įmonių teisės institutą. Šiame darbe, remiantis Lietuvos bei užsienio doktrinos analize, siekiama atskleisti mažosios bendrijos sampratą, požymius bei reikšmę Lietuvos įmonių teisės kontekste.

Pirmoje šio darbo dalyje autorė atskleidžia mažosios bendrijos bei naujų užsienio valstybių verslo vystymo formų atsiradimo priežastis. Antroje dalyje yra analizuojama partnerystės bei iš jos kildinamos mažosios bendrijos sampratų santykis, atliekant lyginamąją pastarąsias sampratas kvalifikuojančių požymių analizę, atskleidžiami mažosios bendrijos ir partnerystės koncepcijų skirtumai. Trečioje dalyje charakterizuojami pagrindiniai mažosios bendrijos reglamentavimo ypatumai. Šioje dalyje atskleidžiami mažųjų bendrijų reguliavime per plačiai taikomo asmeninėmis savybėmis grįsto bendradarbiavimo principo trūkumai, ribotos dalyvių atsakomybės doktrinos įtvirtinimo priežastys ir reikšmė mažosios bendrijos teisiniam savarankiškumui, kapitalo palaikymo doktrinos eliminavimo bei lanksčios valdymo struktūros įtvirtinimo tikslingumas. Mažosios bendrijos bei kitų panašių užsienio valstybių naujų verslo vystymo formų ypatumų analizė leidžia nustatyti mažosios bendrijos reguliavimo privalumus bei trūkumus. Paskutinėje darbo dalyje autorė, apibendrinusi išanalizuotus teisinio reglamentavimo ypatumus, atskleidžia mažosios bendrijos vietą kitų verslo organizavimo formų kontekste bei naujos verslo teisinės formos įtvirtinimo tikslingumą.

Small partnership: concept and peculiarities of legal regulation

SUMMARY

Key words: *small partnership, features of small partnership, modernization of company law*

The tendencies of modern company law modernization and more liberal regulations have resulted in the consolidation of a new legal institute in the legal system of Lithuanian company law. As with each new social legal phenomenon, the consolidation of a small partnership in today's practice results in particular ambiguity, uncertainty, the lack of scientific knowledge about a new Lithuanian company law institute. With reference to the analysis of Lithuanian and foreign doctrine, this paper aims to reveal the concept and characteristics of a small partnership, and its importance in the context of Lithuanian company law.

In the first part of this paper the author reviews the origin causes of a small partnership and business development forms of new foreign countries. The second part analyses the relation between partnership and a small partnership that derives from it. The comparative analysis of characteristics that qualify the latter concepts, the differences between small partnership and partnership concepts are revealed. The third part characterizes the main features of a small partnership regulation. This part describes the lacks of collaboration principles that are based on personal characteristics and widely applicable in the regulation of small partnerships, this part also reviews the reasons for consolidation of a limited liability doctrine, the importance for a legal autonomy of a small partnership, the expedience of the elimination of capital maintenance doctrine and the consolidation of a flexible management structure. The analysis of a small partnership and new business development forms in other similar foreign countries allows to determine advantages and disadvantages of a small partnership regulation. In the last part of this paper the author summarizes features of analyzed legal regulation and describes where a small partnership is in the context of other business organization forms. In this part the author also describes the expedience of a new business form consolidation.

Priedas Nr. 1

Valstybės įmonės Registrų centras
Statistiniai duomenys
Laikotarpis: nuo 2013-12-09-01 iki 2014-02-25

Teisinė forma	VISO įregistruota	Persitvarkė į mažąją bendriją	Persitvarkė iš mažosios bendrijos	Mažoji bendrija veikia be vadovo
Mažoji bendrija	4 176			801
Individuali įmonė	1 386	88	1	
Kooperatinė bendrovė	27			
Komanditinė ūkinė bendrija	5	46		
Tikroji ūkinė bendrija	0			
Uždaroji akcinė bendrovė	13 412	2	54	